

NIKOLAS SPARKS

Beležnica

Roman po kojem je snimljen istoimeni film

Nikolas Sparks

Beležnica

Prevela
Žermen Filipović

Laguna

Naslov originala

Nicholas Sparks
THE NOTEBOOK

Copyright © 1996 by Nicholas Sparks
Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

Obrada : **Tobacco Road**
Balkandownload.org

*Ovu knjigu s ljubavlju posvećujem
Keti,
mojoj supruzi i mom prijatelju*

Izjave zahvalnosti

Ova priča danas izgleda ovako zbog dve izuzetne osobe i želeo bih da im zahvalim za sve što su učinile.

Mom agentu Terezi Park, koja me je izvukla iz anonimnosti – hvala ti za svu dobrotu, strpljenje i mnoge sate provedene u radu sa mnom. Zauvek ću ti biti zahvalan za sve što si učinila.

Mojoj urednici Džejmi Rab – hvala na mudrosti, duhovitosti i dobrodušnosti. Zahvaljujući tebi, ovo je za mene bilo divno iskustvo i radujem se što te mogu nazvati svojim prijateljem.

Čudesa

Ko sam ja? I kako će se, pitam se, završiti ova priča? Sunce se rađa, a ja sedim pored prozora zamagljenog dahom prohujalog života. Pravo sam oličenje ovog jutra – dve košulje, debele pantalone, šal obmotan dvaput oko vrata i uvučen u debeli džemper, koji mi je pre trideset godina kćerka isplela za rođendan. Termostat u mojoj sobi podešen je na najviši podeljak, a mala grejalica stoji tik iza mene. Pucketa i stenje i bljuje topao vazduh kao zmaj iz bajke, ali mi telo i dalje drhti od hladnoće koja nikad neće nestati, od hladnoće koja se stvarala osamdeset godina. Osamdeset godina, katkad pomislim, i mada prihvatam svoje godine, i dalje ne mogu da verujem da mi nije bilo toplo još od vremena kad je Džordž Buš bio predsednik. Pitam se je li tako svim mojim vršnjacima.

Moj život? Nije ga lako objasniti. Nije bio uzbudljiv i čudesan kakav sam zamišljao da će biti, ali nisam baš ni živeo u jazbini s krticama. Mislim da uglavnom podseća na deonice solidnog preduzeća – prilično stabilan, s više uspona nego padova i s vremenom se postepeno poboljšavao. Živeo sam dobro i srećno, a naučio sam da to ne može svako reći za svoj život. No nemojte da vas to zavara. Nisam ja ništa posebno – u to sam siguran. Ja sam običan čovek, običnih misli i vodio sam običan život. U moju čast nije podignut nijedan spomenik i moje ime će uskoro biti zaboravljeno, ali sam voleo svim srcem i dušom i to mi je uvek bilo dovoljno.

Romantične duše će ovo nazvati ljubavnom pričom, cinik bi je pak nazvao tragedijom. Za mene je ona pomalo od oboje, ali kako god gledate na nju, to ne menja činjenicu da ona obuhvata veliki deo mog života i put koji sam odabrao. Ne žalim se na taj put niti na mesta na koja me je vodio; na neke druge stvari možda imam pritužbi dovoljno da napunim cirkuski šator, ali put koji sam odabrao uvek je bio onaj pravi i ništa ne bih uradio drugačije.

Nažalost, vreme ne pomaže da se ostane na pravom putu. Put je prav kao i uvek, ali je sada zasut kamenjem i šljunkom, koji se nagomilavaju tokom života. To bi do pre tri godine bilo lako zanemariti, no sada je to nemoguće. Mojim telom kola bolest; nisam ni snažan ni zdrav, a dane provodim kao stari balon posle zabave – mlitav, opušten i s vremenom sve mekši.

Kašljem i škiljeći gledam na sat. Shvatam da je vreme za polazak. Ustajem sa svog mesta kod prozora i teškim korakom idem do stola, gde zastanem da uzmem beležnicu koju sam pročitao stotinu puta. Ne prelistavam je, gurnem je pod mišku i idem dalje ka mestu na koje moram stići.

Koračam po podu od pločica bele osnove prošarane sivim. Baš kakva je i moja kosa i kosa gotovo svih ljudi ovde, mada sam ja jutros jedini u hodniku. Ostali su u svojim sobama, s televizorom kao jedinim društvom, ali su i oni, kao i ja, navikli na to. Čovek se na svašta navikne ukoliko mu je dato dovoljno vremena.

Iz, daljine čujem prigušen plač i dobro znam ko stvara te zvuke. Bolničarke me utom ugledaju i uz osmeh se pozdravljamo. One su mi prijateljice i često razgovaramo, ali sam siguran da se čude i meni i onome kroz šta prolazim svakog dana. Slušam kako među sobom šapuću dok prolazim. „Evo ga opet“, čujem, „nadam se da će ispasti dobro.“ Ali meni lično o tome ne kažu ništa. Ubeđen sam da misle kako bi me povredilo da razgovaram o tome ovako rano ujutro, a znajući sebe, mislim da su u pravu.

Trenutak kasnije stižem do sobe. Ostavili su mi, kao i obično, otvorena vrata. U sobi su još dve bolničarke. I one mi se nasmeše kad uđem. „Dobro jutro“, kažu vedro, pa odvajam časak-dva da upitam za decu, školu i predstojeći odmor. Razgovaramo otprilike minut nadglasavajući plač. Čini se da one to ne primećuju; navikle su, a navikao sam i ja.

Potom sedam na stolicu koja je već poprimila moj oblik. Bolničarke završavaju; obučena je, ali još plače. Biće tiše kad odu, znam. Jutarnje uzbuđenje je uvek uznemiri, pa ni današnji dan nije izuzetak. Zavesa je najzad uklonjena s prozora i bolničarke izlaze. Obe me potapšu i osmehnu mi se dok izlaze. Pitam se šta li to znači.

Sedim tek jedan trenutak i zurim u nju, ali ona mi ne uzvraća pogled. Razumem, jer ona ne zna ko sam. Za nju sam neznanac. Zatim skrenem pogled, pognem glavu i ćutke se molim za snagu koja će mi, znam, biti potrebna. Oduvek sam čvrsto verovao u boga i snagu molitve, mada, da budem iskren, iz moje vere je proistekao niz pitanja na koja svakako želim odgovore nakon što me više ne bude bilo.

Sad sam spreman. Stavljam naočari, iz džepa vadim lupu. Stavljam je načas na sto dok otvaram beležnicu. Moram dvaput da liznem svoj kvrgavi prst da bih otvorio pohabane korice i stigao do prve stranice. Tada lupu postavljam na mesto.

Neposredno pre no što počnem da čitam priču, uvek postoji trenutak kad mi se misli uskovitlaju i zapitam se hoće li se to dogoditi danas. Ne znam, jer nikad ne znam unapred, a zapravo i nije važno. Sama mogućnost, a ne izvesnost, jeste ono što me tera napred, nekakav zalog s moje strane. I premda me možete nazvati sanjarom ili budalom ili kako god hoćete, verujem da je sve moguće.

Jasno mi je da verovatnoća i nauka nisu na mojoj strani. Ali nauka ne daje potpun odgovor; to znam, toliko sam naučio u životu. I to me ostavlja u uverenju da čuda, ma koliko neobjašnjiva ili neverovatna, jesu stvarna i mogu se dogoditi bez obzira na prirodni poredak stvari. I još jednom, baš kao što činim svakog dana, počinjem da naglas čitam beležnicu kako bi ona mogla čuti, u nadi da će čudo koje vlada mojim životom još jednom prevagnuti.

A možda, tek možda, i hoće.

Duhovi

Bio je početak oktobra 1946. godine. Sa trema, koji se pružao oko cele kuće, uređene u stilu plantaže, Noa Kalhun je posmatrao zalazak bledećeg sunca. Voleo je da tu sedi uveče, pogotovo nakon celodnevnog napornog rada, i pusti da mu misli lutaju kud im je volja. Opuštao se tako, bio je to ritual koji je naučio od oca.

Naročito je voleo da gleda stabla i njihov odraz u reci. Drveće Severne Karoline lepo izgleda u duboku jesen – zeleno, žuto, crveno, narandžasto i u svim međutonovima. Bleštave boje sjaje na suncu. Noa Kalhun se po stoti put zapitao jesu li i prvobitni vlasnici kuće večeri provodili razmišljajući o istim stvarima.

Kuca je sagrađena 1772, pa je predstavljala jednu od najstarijih, ali i najvećih u Nju Bernu. Prvobitno je bila glavna zgrada na plantaži, a on ju je kupio neposredno posle rata i na popravku utrošio poslednjih jedanaest meseci i i čitavo malo bogatstvo. Izveštač iz mesnih novina u Roliju o kući je pre nekoliko nedelja napisao članak i napomenuo da nije video bolje izvedenu restauraciju. Makar je kuća bila obnovljena. Ostatak imanja je druga priča, a Noa je upravo tu provodio najveći deo dana.

Njegov dom zauzimao je dvanaest jutara zemlje tik uz rukavac Brajsiz, pa je Noa sređivao drvenu ogradu duž preostale tri strane imanja, proveravao ima li oštećenja od gljivica koje napadaju drvo ili pak termita, i tamo gde je bilo neophodno postavljao je nove stubove. Imao je tu još posla, posebno na zapadnoj strani, pa je već ranije, dok je odlagao alat, odlučio da naruči još drvene građe. Ušao je u kuću, popio čašu ledenog čaja i istuširao se. Uvek se tuširao potkraj dana – voda je spirala i prljavštinu i umor.

Očešljao se, obukao izbledele farmerke i plavu košulju dugih rukava, nasuo još jednu čašu ledenog čaja i seo na trem, gde je uvek sedeo u to doba dana.

Protegnuo je ruke uvis, pa postrance, praveći ramenima kružne pokrete dok je dovršavao ritual. Sada se osećao dobro i čisto, osveženo. Telo mu je bilo umorno i znao je da će ga sutradan mišići pomalo boleti, ali je bio zadovoljan što je obavio glavninu onoga što je želeo da uradi.

Noa je posegnuo za gitarom, setio se oca i pomislio koliko mu on nedostaje. Prstima je prešao po žicama, naštimovao dve koje su se

opustile, pa ih ponovo proverio. Ovog puta zazvučale su dobro, i zasvirao je. Nežna muzika, tiha muzika. Najpre je neko vreme samo pevušio, a onda je zapevao dok se oko njega spuštala noć.

Svirao je i pevao dok sunce nije zašlo i nebo sasvim potamnelo.

Bilo je nešto posle sedam kad je odložio gitaru, zavalio se u stolicu i zaljuljao. Iz navike je podigao pogled i ugledao sazvežđa Orion i Veliki medved, Blizance i Severnjaču kako svetluca na jesenjem nebu.

U mislima se preračunavao, a onda zastao. Znao je da je na kuću potrošio gotovo celokupnu ušteđevinu i da će uskoro opet morati da se zaposli, ali je tu misao odagnao i odlučio da ne brine već da uživa u preostalim mesecima restauracije. Uspeće, znao je; uvek uspe. Osim toga, razmišljanje o novcu obično mu je bilo dosadno. U početku je naučio da uživa u jednostavnim stvarima, stvarima koje se ne mogu kupiti, i nije mogao da razume ljude koji misle drugačije. Bila je to još jedna osobina koju je nasledio od oca.

Tada mu je prišla Klem, njegova lovačka keruša, njuškom mu gurnula ruku i legla pored njegovih nogu. „Hej, devojčice, kako si?“ upitao je milujući je po glavi, na šta je nežno zacvilela, blagih okruglih očiju uprtih uvis. U saobraćajnoj nesreći ostala je bez noge, ali se i dalje dosta dobro kretala i pravila mu društvo u mirnim noćima poput ove.

Imao je trideset jednu godinu – nije bio star, ali ipak dovoljno da bude usamljen. Ni sa jednom devojkom nije izašao otkako se vratio, nije upoznao nijednu koja bi ga bar malo zainteresovala. Za to je sam bio kriv, znao je. Nešto ga je držalo na odstojanju od svake žene koja bi mu se približila, nešto što nije bio siguran da bi i mogao izmeniti čak i da pokuša. A katkad, pre no što bi zaspao, pitao se je li mu suđeno da zauvek bude sam.

Veče je prolazilo, toplo, ugodno. Noa je slušao zrikavce i šuštanje lišća i razmišljao kako su zvuci prirode stvarniji i kako pobuđuju više osećanja nego automobili ili avioni. Priroda je davala više nego što je uzimala, a njeni zvuci su ga uvek vraćali u stanje u kojem čovek i treba da bude. Bilo je prilika u ratu, pogotovo posle velikih bitaka, kad bi često mislio na te jednostavne zvuke. „To će te sačuvati od ludila“, rekao mu je otac onog dana kad je Noa krenuo u rat. „To je božja muzika i ona će te vratiti kući.“

Ispio je ostatak čaja, ušao u kuću, pronašao knjigu i u povratku upalio svetlo na tremu. Kad je ponovo seo, zagledao se u knjigu. Bila je stara, pocepanih korica, stranica umrljanih blatom i vodom. Bile su to *Vlati trave* Volta Vitmana. Tu knjigu je sa sobom nosio sve vreme rata. Čak je jednom i primila metak umesto njega.

Prešao je rukom preko korica da obriše nešto malo prašine. Zatim je nasumično otvorio knjigu i pročitao reči koje su se ukazale:

*Ovo je tvoj čas, o, dušo, tvoj slobodni let
u bezrečje,
Daleko od knjiga, daleko od umetnosti, dana
zaboravljenog, nauka naučenog,
Otkrivaš se cela, ćutljiva, zagledana,
mислеći na ono što najviše voliš,
Noć, san, smrt i zvezde.*

Osmehnuo se. Vitman ga je, iz nekog razloga, oduvek podsećao na Nju Bern, i bilo mu je drago što se vratio. Mada je odsustvovao četrnaest godina, tu je bio dom i tu je znao mnoge ljude, uglavnom iz mladosti. Nije to bilo iznenađenje. Kao i u tolikim južnjačkim gradovima, ni tu se stanovnici nisu menjali, samo su pomalo starili.

Najbolji prijatelj mu je ovih dana bio Gas, sedamdesetogodišnji crnac koji je živio malo dalje niz drum. Upoznali su se dve-tri nedelje pošto je Noa kupio kuću, kad se Gas pojavio noseći nekakvo domaće alkoholno piće i gulaš. To prvo zajedničko veče proveli su uz piće i razgovor.

Sada je Gas dolazio nekoliko puta nedeljno, obično oko osam sati. Budući da je imao četvoro dece i jedanaestoro unučadi, povremeno mu je bilo potrebno da izađe iz kuće, a Noa mu to nije mogao zameriti. Gas bi obično doneo usnu harmoniku, pa bi, pošto malo popričaju, zajedno odsvirali nekoliko pesama. Katkad su svirali satima.

Na Gasa je počeo gledati kao na člana porodice. Nikog drugog i nije imao, makar ne otkako mu je prethodne godine preminuo otac. Noa je bio jedinac; majka mu je umrla od gripa kad mu je bilo dve godine, i mada jednom jeste poželeo, nikad se nije oženio.

Ali jednom je voleo, znao je. Jedan jedini put, pre mnogo vremena. I to ga je zauvek promenilo. Savršena ljubav to učini čoveku, a ta je bila savršena.

Na večernjem nebu, srebrnkastom od mesečine, oblaci su se lagano valjali nad obalom. Dok su se gomilali, Noa je zabacio glavu na naslon stolice za ljuljanje. Noge su mu se automatski pomerale u postojanom ritmu dok je, kao skoro svake večeri, osećao kako se u mislima vraća na jedno, isto ovako toplo veče pre četrnaest godina.

Bilo je to 1932, baš posle mature, u noći kad je otvoren Festival reke Nus. Svi meštani su izašli, uživali u roštilju i igrama na sreću. Bilo je vlažno te noći – toga se, iz nekog razloga, jasno sećao. Došao je sam i dok je šetao kroz svetinu, tražeći drugare, ugledao je kako Fin i Sara, dvoje ljudi s kojima je odrastao, razgovaraju s devojkom koju nikad dotad nije video. Bila je lepa, sećao se da je pomislio, a kad im se najzad pridružio, netremice ga je gledala očima koje su mu u prvi mah delovale zagonetno. „Zdravo“, rekla je jednostavno pružajući ruku, „Finli mi je mnogo pričao o tebi.“

Običan početak, nešto što bi bilo zaboravljeno da je na njenom mestu bio neko drugi. Ali dok se s njom rukovao i gledao u one upečatljive smaragdnozelene oči, znao je, i pre no što je sledeći put udahnuo, da je ona ta koju bi mogao tražiti do kraja života a da je nikad ponovo ne nađe. Izgledala mu je toliko dobra, toliko savršena dok je letnji vetrić šuštao u krošnjama.

Od tog trenutka sve je išlo kao uragan. Fin mu je rekao da ona leto provodi s porodicom u Nju Bernu jer joj otac radi za duvansku kompaniju *R. Dz. Renolds*. Iako je Noa samo klimnuo glavom, gledala ga je kao da je njegovo ćutanje prihvatljivo. Fin se tada nasmejao zato što je znao šta se dešava, a Sara je predložila da popiju koka-kolu. Njih četvoro zadržali su se na festivalu dok na kraju nije ostala samo šacica ljudi i sve se zatvorilo.

Narednog dana su se ponovo videli, a zatim i sledećeg, i uskoro su postali nerazdvojni. Svakog jutra izuzev nedeljom, kad je morao da ide u crkvu, žurio je da svoje obaveze završi što pre, a zatim odlazio pravo u Totenov park gde ga je čekala. Kako je bila pridošlica a ranije nije imala prilike da boravi u malom gradu, dane su provodili baveći se onim što je za nju bilo sasvim novo. Naučio ju je da stavi mamac i u plićacima peca velikouste grgeče, vodio je u istraživanje

neraskrčenih delova Kroatanske šume. Vozili su se kanuima i posmatrali letnje oluje. Činilo mu se kao da se oduvek poznaju.

No ponešto je i naučio. Na igranci u ambaru za duvan ona ga je naučila da igra valcer i čarlston, i mada su se tokom prvih nekoliko plesova spoticali i posrtali, strpljenje koje je pokazala prema njemu na kraju se isplatilo, pa su plesali sve dok muzika nije utihnula. Posle ju je otpratio kući, a kada su, poželevši jedno drugom laku noć, zastali na tremu, poljubio ju je prvi put i zapitao se zašto je čekao toliko dugo. Kasnije tog leta doveo ju je u ovu, naizgled sasvim propalu kuću i kazao da će jednog dana tu kuću kupiti i popraviti. Satima su pričali o svojim snovima – o njegovom da vidi sveta, o njenom da postane umetnica – i jedne vlažne avgustovske noći oboje su izgubili nevinost. Kad je otišla tri nedelje docnije, sa sobom je odnela deo njega i ostatak leta. U ranim časovima jednog kišnog jutra posmatrao je kako ona napušta grad, gledao ju je očima u kojima se zapažala prethodna besana noć, a zatim otišao kući i spakovao torbu. Narednu nedelju proveo je sam-samcit na ostrvu Harkers.

Noa je rukama prošao kroz kosu i pogledao na sat. Osam i dvanaest. Ustao je i otišao do pročelja kuće, pa pogledao uz drum. Od Gasa nije bilo ni traga; neće ni doći, zaključio je Noa. Vratio se na trem i opet seo u stolicu za ljuljanje.

Setio se kako je Gasu pričao o njoj. Prvi put kad ju je spomenuo, Gas je zavrteo glavom i nasmejao se: „Dakle, od tog duha ti bežiš.“ Kad je upitao šta to znači, Gas mu je odgovorio: „Znaš, duhovi, uspomene. Posmatram te, radiš danonoćno, kao rob, jedva da imaš vremena da dođeš do daha. Ljudi tako rade iz tri razloga. Ili su ludi, ili su glupi, ili nešto pokušavaju da zaborave. Znao sam da ti pokušavaš da zaboraviš nešto. Ali nisam znao šta.“

Razmišljao je o Gasovim rečima. Gas je, naravno, u pravu. Nju Bern je sada bio ukleto mesto. Progonio ga je duh uspomene na nju. Video ju je u Totenovom parku, njihovom mestu, svaki put kad bi tuda prošao. Sedi na klupi ili stoji pored kapije, uvek se smeši, plava kosa joj nežno pada na ramena, oči su joj boje smaragda. Kad je uveče sedeo na tremu s gitarom u rukama, video ju je kako sedi pored njega, ćutke sluša dok on svira muziku svog detinjstva.

Jednako se osećao i kad je odlazio u *Gastonovu apoteku* ili u *Masonska pozorište*, pa čak i kad je samo šetao gradom. Kud god bi pogledao, video bi njen lik ili nešto što bi ga iznova podsetilo na nju.

Čudno je to, znao je. Odrastao je u Nju Bernu. Tu je proveo prvih sedamnaest godina života. Ali kad je mislio na Nju Bern, čini se da je pamtio samo to poslednje leto, leto koje su proveli skupa. Ostale uspomene bile su naprosto fragmenti, delići sećanja na odrastanje, a malo koja je, ako neka i jeste, budila osećanja.

Jedne noći pričao je Gasu o tome, a on ne samo da je razumeo, već je i prvi objasnio zašto je tako. „Otac mi je“, rekao je jednostavno, „govorio da ti se život zauvek izmeni kad se prvi put zaljubiš i ma koliko da se trudiš, to osećanje nikad neće nestati. Devojka o kojoj mi pričaš je tvoja prva ljubav. Šta god da učiniš, ona će uvek biti s tobom.“

Noa je zavrteo glavom, a kad je njen lik počeo da bleedi, vratio se Vitmanu. Čitao je jedan sat, tu i tamo podizao pogled i video kako pored rukavca trčkaraju rakuni i oposumi. U pola deset je sklopio knjigu, otišao na sprat u spavaću sobu i u svoj dnevnik upisao neka lična zapažanja i šta je uradio na kući. Četrdeset minuta kasnije utonuo je u san. Klem se uspela uz stepenice, njušnula ga onako usnulog, a zatim napravila nekoliko krugova dok se najzad nije sklupčala u dnu kreveta.

Ranije te večeri, sto šezdeset kilometara dalje, ona je sedela sama na ljuljašci na tremu roditeljske kuće, podvivši jednu nogu poda se. Sedište je, kad je sela, bilo pomalo vlažno; ranije je žestoko pljuštala kiša, ali oblaci su se sada već razilazili i gledala je mimo njih, u zvezde, pitajući se je li donela ispravnu odluku. Danima ju je to mučilo – a i večeras – i na kraju je znala da sebi nikad neće oprostiti ukoliko dopusti da joj promakne prilika.

Lon nije znao zašto je zaista oputovala narednog jutra. Nedelju dana ranije nagovestila mu je da će možda obići neke antikvarnice u priobalju. „Idem samo na dan-dva“, rekla je, „a osim toga, moram malo da se odmorim od priprema za venčanje.“ Nije joj se dopadalo što ga laže, ali znala je da mu nikako ne može reći istinu. Njen odlazak nije imao nikakve veze s njim, niti bi od nje bilo pošteno da od njega traži razumevanje.

Posle lagane, dvočasovne vožnje, iz Rolija je stigla nešto pre jedanaest. Uzela je sobu u malom hotelu u centru grada, raspakovala se, okačila haljine u ormar, a ostalo složila u fioke. Na brzinu je ručala, upitala konobaricu kako da stigne da najbližih antikvarnica i narednih nekoliko sati provela u kupovini. U pola pet ponovo je bila u svojoj hotelskoj sobi.

Sela je na ivicu kreveta, podigla slušalicu i telefonirala Lonu. Nije mogao dugo da priča, žurio je u sud, ali pre no što su se oprostili, dala mu je telefonski broj hotela gde je odsela i obećala da će mu se javiti sutradan. Dobro, pomislila je spuštajući slušalicu. Razgovor kao i inače, ništa neuobičajeno. Ništa što bi mu pobudilo sumnju.

Poznavala ga je skoro četiri godine; upoznali su se 1942, kad je svet bio u ratu u kojem je Amerika učestvovala već godinu dana. Svako je činio šta je mogao – ona je radila kao dobrovoljac u bolnici u centru grada. Tu je bila i potrebna i cenjena, ali je bilo teže no što je očekivala. Prvi talasi ranjenih mladih vojnika stizali su kući, pa je dane provodila s muškarcima skrhanog duha i tela. Kad joj se Lon, onako jednostavno šarmantan, predstavio na božičnoj zabavi, u njemu je videla tačno ono što joj je bilo potrebno – muškarca s verom u budućnost i osećajem za humor koji je odagnao sve njene strahove.

Bio je zgodan, pametan i odlučan, uspešan advokat, osam godina stariji od nje. Sa strašću se predavao svom poslu i nije samo dobijao sporove, već je i sebi stvarao ime. Razumela je njegovu jaku želju da bude uspešan, pošto su takvi bili i njen otac i manje-više svi muškarci koje je sretala u svom društvenom krugu. Lon je vaspitavan kao i oni, a u južnjačkom klasnom poretku porodično ime i uspeh često su ono na šta se u braku obraća najviše pažnje. U nekim slučajevima bili su jedino što je važno.

Premda se protiv takvih merila istiha bunila još od detinjstva i izlazila s nekoliko mladića koji se u najboljem slučaju mogu opisati kao nerazboriti, privukla ju je Lonova jednostavnost i s vremenom ga je zavolela. Uprkos dugim satima koje je provodio na poslu, prema njoj je bio pažljiv. Bio je pravi džentlmen, i zreo i odgovoran, a u onom strašnom ratnom razdoblju, kad joj je bio potreban nečiji zagrljaj, nijednom je nije izneverio. S njim se osećala sigurno i znala je da i on voli nju; zato je i prihvatila njegovu bračnu ponudu.

Prisećajući se svega toga, osetila je grižu savesti što je došla ovamo, svesna da bi trebalo da spakuje stvari i ode pre no što se predomisli. Već je jednom tako postupila, pre mnogo vremena, a ako sad ode odavde, bila je ubeđena, više nikad neće smoci snage da se vrati. Uzela je novčanik, oklevala i skoro stigla do vrata. Ali ovamo ju je dovela slučajnost. Odložila je novčanik, ponovo shvativši da će se, ako odustane, uvek pitati šta bi se dogodilo. I pomislila je da s tim ne bi mogla da živi.

Ušla je u kupatilo i pustila vodu da napuni kadu. Proverila je temperaturu vode, pa prišla toaletnom stočiću usput skidajući zlatne naušnice. Pronašla je torbicu za šminku, otvorila je, izvadila brijlač i sapun, pa se razodenula ispred ormara.

Još dok je bila devojčica govorili su joj da je lepa. Ostavši naga, pogledala se u ogledalu. Telo joj je bilo čvrsto i lepo građeno, grudi blago zaobljene, trbuh ravan, noge vitke. Od majke je nasledila visoke jagodice, glatku kožu i plavu kosu, ali ono najlepše na njoj bilo je svojstveno samo njoj. Imala je „oči poput talasa okeana“, kako je Lon voleo da kaže.

Ponevši brijlač i sapun, ponovo je ušla u kupatilo, zatvorila vodu, odložila peškir tako da joj bude pri ruci i oprezno ušla u kadu.

Volela je način na koji je kupka opušta, pa je skliznula dublje u vodu. Dan je bio naporan i osećala je napetost u leđima, ali je bila zadovoljna što je kupovinu završila onako brzo. U Roli se morala vratiti s nečim opipljivim, a ono što je odabrala dobro će poslužiti. Pomislila je da bi trebalo da sazna nazive još nekih prodavnica u Bofortu, ali je najednom posumnjala da će joj to biti potrebno. Lon nije bio muškarac koji bi je proveravao.

Nasapunjala se i počela da brije noge. Usput je razmišljala o svojim roditeljima i šta bi oni rekli za njeno ponašanje. Sasvim sigurno ga ne bi odobrili, pogotovo majka. Majka nikad nije istinski prihvatila događaje koji su se odigrali onog leta koje su tu proveli, a ne bi ih prihvatila ni sad ma kakvo objašnjenje da joj ponudi.

Još malo je ležala u kadi, a zatim izašla i obrisala se. Prišla je ormaru, pa se, pogledavši odeću, napokon odlučila za dugačku žutu haljinu s malim izrezom, kakva je uobičajena na Jugu. Obukla ju je i odmerila se u ogledalu. Dobro joj je stajala i u njoj je izgledala ženstveno, ali se ipak predomisli i okačila je opet na vešalicu.

Umesto nje, odenula je neupadljiviju haljinu s manjim dekolteom. Svetloplava, s malo čipke, zakopčavala se spređa i mada nije bila lepa kao žuta, u njoj će, smatrala je, izgledati prikladnije.

Blago se našminkala – mrvica senke i maškare da istakne oči. Potom parfem, ali ne previše. Stavila je zlatne naušnice u obliku malih karika, obula bleđožute sandale s niskim potpeticama koje je nosila i ranije. Očerkala je plavu kosu i zakačila je šnalom, pa se pogledala u ogledalo. Ne, previše je, pomislila je, i opet rasula kosu. Tako je bolje.

Kad je završila, uzmaknula je i odmerila se. Dobro je izgledala – nije preterano elegantna, ali ni previše nehajno odevena. Nije htela da pretera. Na kraju krajeva, nije znala šta da očekuje. Prošlo je mnogo vremena – verovatno isuviše – i štošta se moglo dogoditi, čak i ono na šta nije želela ni da pomišlja.

Spustila je pogled i primetila da joj se ruke tresu, pa se sama sebi nasmejala. Čudno, obično nije ovako nervozna. Kao i Lon, i ona je uvek bila samouverena, čak i kao dete. Sećala se da je to katkad predstavljalo i teškoću, pogotovo kad je počela da izlazi, jer je njeno samopouzdanje delovalo zastrašujuće na mladiće njenih godina.

Pronašla je novčanik i ključeve od kola i uzela ključ od sobe. Okretala ga je na dlanu i razmišljala. Došla si dovde, nemoj sad odustajati. I skoro da je krenula, ali opet je sela na krevet. Pogledala je na sat. Skoro je šest.

Znala je da mora poći za nekoliko minuta – nije htela da stigne po mraku, ali joj je trebalo još malo vremena.

„Do đavola“, prošaputa, „šta radim ovde? Ne bi trebalo da budem ovde. Nema razloga“, ali čim je izgovorila te reci, znala je da to nije istina. Bilo je tu nečeg. Ako ništa drugo, dobiće odgovor na svoje pitanje.

Otvorila je novčanik i pronašla presavijeni isečak iz novina. Polako ga je izvadila, gotovo s poštovanjem, pazeći da se ne iscepa, i zagledala se u njega. „Zbog ovoga“, na kraju reče, „ovo je razlog.“

Noa je ustao u pet i naredni sat, kao i obično, proveo u kajaku veslajući uz rukavac Brajsiz. Potom se presvukao u radnu odeću, podgrejao pecivo preostalo od prethodnog dana, dograbio jabuku-dve i doručak završio popivši dve šolje kafe.

Ponovo je popravljao stubove na ogradi. Bilo je miholjsko leto, temperatura preko dvadeset sedam stepeni, i u vreme ručka već mu je bilo toplo. Umoran, obradovao se predahu.

Jeo je pored rukavca jer su cipoli iskakali na površinu vode. Voleo je da gleda kako poskoče tri-četiri puta u vazduhu, a onda skliznu i ponovo nestanu u slankastoj vodi. Iz nekog razloga radovalo ga je što su ribe očuvale svoje nagone i posle tolikih hiljada, možda i desetina hiljada godina.

Ponekad bi se zapitao jesu li se ljudski nagoni promenili za to vreme, i uvek bi zaključio da nisu. Makar ne u onom osnovnom, prvobitnom smislu. Koliko je mogao da vidi, čovek je oduvek bio agresivan, uvek je nastojao da zavlada, pokušavao da kontroliše svet i sve na svetu. Dokaz za to bio je rat u Evropi i Japanu.

Prestao je da radi nešto posle tri sata i otišao u kućicu koja se nalazila nedaleko od doka. Tu je pronašao štap za pecanje, mamce i nekoliko živih cvrčaka koje je uvek imao, a zatim se vratio na dok, stavio mamac na udicu i zabacio strunu.

Kad god bi pecao, razmišljao je o svom životu, pa je tako bilo i sada. Nakon majčine smrti, pamtio je, dane je provodio u desetak različitih domova. Iz ovog ili onog razloga, kao dete je mnogo mucao i zbog toga su ga zadirkivali. Govorio je sve manje i manje i sa navršenih pet godina više uopšte nije hteo da priča. Kad je krenuo u školu, nastavnici su mislili da je zaostao i preporučili su da ga ispišu iz škole.

Njegov otac je, međutim, stvar uzeo u svoje ruke. Nije ga ispisao iz škole i zahtevao je da Noa posle nastave dolazi u drvaru u kojoj je otac radio – vukao i slagao drvenu građu. „Dobro je što zajedno provodimo vreme“, govorio je dok su radili rame uz rame, „baš kao što smo činili moj otac i ja.“

U tim zajedničkim trenucima otac je pričao o pticama i životinjama, pripovedao priče i legende o Severnoj Karolini. Noa je za nekoliko meseci ponovo progovorio, mada ne najbolje, pa je otac odlučio da ga nauči da čita poeziju. „Nauči da ovo pročitaš naglas i moći ćeš da kažeš sve što poželiš.“ Otac je opet bio u pravu, i već naredne godine Noa više nije mucao. Nastavio je, međutim, da svakog dana odlazi u drvaru, naprosto zato što je otac bio tamo, a uveče bi naglas

čitao dela Vitmana i Tenisona dok se otac njihao u stolici za ljuhanje. Noa je otada uvek čitao poeziju.

Kao malo stariji, skoro svaki vikend i odmor provodio je sam. Istraživao je Kroatansku šumu u svom prvom kanuu, veslao po trideset kilometara po rukavcu Brajsiz, dok se ne umori, a onda bi prepešačio kilometre do morske obale. Logorovanje i istraživanje postali su njegova strast. Sate je provodio u šumi, sedeo pod malim hrastovima, tiho zviždukao i svirao gitaru dabrovima, guskama i divljim plavim čapljama. Pesnici su znali da je osamljenost u prirodi, daleko od ljudi i onoga što su oni stvorili, dobra za dušu, a Noa se uvek poistovećivao s pesnicima.

Bio je ćutljiv, ali su mu rad u drvvari i podizanje teškog tereta pomogli da se istakne u sportu, a sportski uspeh doneo mu je i popularnost. Voleo je ragbi i takmičenja u lakoj atletici. Iako su njegovi timski drugovi slobodno vreme uglavnom provodili zajedno, retko kad bi im se pridružio. Neki su smatrali da je Noa nadmen, a ostali su naprosto zaključili da je odrastao pre drugih. U školi je imao nekoliko devojaka, ali na njega nisu ostavile utisak. Izuzev jedne. A ona se pojavila posle mature.

Ali. Njegova Ali.

Sećao se kako je Finu pričao o Ali pošto su one prve noći otišli sa festivala, na šta se Fin nasmejao. Zatim je predskazao dve stvari – prvo, da će se njih dvoje zaljubiti, i drugo, da im se veza neće održati.

Nešto je blago povuklo strunu – Noa se nadao da je velikousti grgeč, ali struna se na kraju umirila. Namotao ju je i proverio mamac, pa opet zabacio štap.

Fin je i u jednom i u drugom na kraju bio u pravu. Skoro čitavo leto, kad god su želeli da se vide, ona je morala smišljati izgovore za svoje roditelje. Nije to bilo zato što im se on nije svideo, već zato što je bio iz različite klase, isuviše siromašan, a oni nikad ne bi odobrili da im kćerka ima ozbiljnu vezu s nekim poput njega. „Baš me briga šta misle moji roditelji, volim te i uvek ću te voleti“, govorila je. „Naći ćemo načina da budemo zajedno.“

Ali na kraju nisu uspeli. Početkom septembra završeno je branje duvana i nije imala izbora do da se s porodicom vrati u Vinston-Sejlem. „Gotovo je samo s letom, Ali, ne i s nama“, rekao je onog

jutra kad je odlazila. „S nama nikad neće biti gotovo.“ No bilo je. Iz razloga koje nije mogao da shvati, na svoja pisma nikad nije dobio odgovor.

Na kraju je odlučio da ode iz Nju Berna ne bi li je odagnao iz misli, ali i zato što je zbog Velike depresije u Nju Bernu bilo nemoguće zaraditi za život. Najpre je otišao u Norfok i u brodogradilištu radio šest meseci pre no što je otpušten, a zatim se preselio u Nju Džerzi jer je čuo da tamo stanje nije toliko loše.

Posao je najzad pronašao na nekakvom otpadu gde je odvajao metal od ostalih otpadaka. Vlasnik, Jevrejin po imenu Moris Goldman, nameravao je da skupi što više metalnog otpada, uveren da će u Evropi izbiti rat, u koji će Amerika ponovo biti uvučena. Noa pak nije mario za razlog. Jednostavno je bio srećan što ima posao.

Godine provedene u drvari očvrstnule su ga za tu vrstu posla i radio je naporno. To mu nije samo pomagalo da po danu ne misli na Ali, već je predstavljalo i nešto što je smatrao da mora učiniti. Njegov otac je uvek govorio: „Za dnevnicu moraš raditi čitav dan. Sve manje od toga je krađa.“ Njegovom šefu se dopao takav stav. „Šteta što nisi Jevrejin“, rekao bi Goldman, „u svemu ostalom si veoma dobar momak.“ Goldman mu nije mogao dati lepši kompliment.

I dalje je mislio na Ali, pogotovo noću. Pisao joj je jednom mesečno, ali odgovor nikad nije dobio. Najzad je napisao poslednje pismo i naterao se da prihvati činjenicu da će leto koje su proveli zajedno zauvek ostati jedino što ih spaja.

Pa ipak, i dalje je mislio na nju. Tri godine pošto je poslao to poslednje pismo, otputovao je u Vinston-Sejlem u nadi da će je pronaći. Otišao je u njenu kuću i saznao da se odselila, a kada je popričao i s ponekim od suseda, rešio je da pozove kompaniju *R. Dž. Renolds*. Devojka koja se javila na telefon bila je nova i nije prepoznala ime, ali je ipak prebirala po podacima o službenicima. Saznala je da je Alin otac napustio kompaniju i da nova adresa nije naznačena. Bio je to prvi i poslednji put da ju je tražio.

Narednih osam godina radio je za Goldmana. Najpre je bio jedan od dvanaestoro zaposlenih, ali kako su godine prolazile, kompanija je rasla a Noa bio unapređen. Već 1940. sasvim je ovladao poslom i vodio celokupno poslovanje, sklapao dogovore i upravljao osobljem

koje je brojalo tridesetoro ljudi. Kompanija je postala najveće preduzeće za metalni otpad na Istočnoj obali.

U to vreme izlazio je s nekoliko žena. Ozbiljnu vezu imao je s jednom, s izvesnom konobaricom iz mesnog restorana. Imala je tamnoplave oči i svilenkastu crnu kosu. Iako su se zabavljali dve godine i zajedno proveli mnoge lepe trenutke, prema njoj nikad nije gajio ista osećanja kao prema Ali.

No nije je ni zaboravio. Bila je nekoliko godina starija od njega i upravo ga je ona naučila kako da zadovolji ženu, gde da je dodirne i poljubi, na kojem mestu da se zadrži, šta da joj šapne. Ponekad su po čitav dan provodili u krevetu, zagrljeni, i vodili ljubav, koja bi u oboma izazivala potpun užitak.

Znala je da njih dvoje neće zauvek ostati zajedno. Potkraj njihove veze jednom mu je rekla: „Volela bih da ti mogu pružiti ono za čim tragaš, ali ne znam šta je to. Postoji jedan deo tebe koji ne otkrivaš nikome, pa ni meni. Kao da zapravo i nisi tu pored mene. U mislima si s nekom drugom.“

Pokušao je da to porekne, ali mu nije verovala. „Žena sam, poznajem te stvari. Kad me s vremena na vreme pogledaš, znam da vidiš neku drugu. Čini se kao da čekaš da se ona niotkud stvori i odvede te daleko od svega ovoga...“ Mesec dana docnije svratila je dok je bio na poslu i kazala mu da je upoznala drugog. Razumeo je. Rastali su se kao prijatelji, a sledeće godine je od nje dobio razglednicu u kojoj je napisala da se udala. Više nikad nije mu se javila.

Dok je bio u Nju Džerziju, oca je posećivao jednom godišnje, u vreme Božića. Pecali bi i pričali, a katkad i odlazili do obale na izlet i logorovali na Auter Benksu, nedaleko od ostrva Okrakouk.

U decembru 1941, kad je Noa napunio dvadeset šest godina, počeo je rat, baš kao što je Goldman predvideo. Narednog meseca Noa mu je ušao u kancelariju i obavestio ga da će se prijaviti u vojsku, a zatim se vratio u Nju Bern da se oprostí s ocem. Pet nedelja docnije obreo se u kampu za obuku. Tu je primio pismo od Goldmana, koji mu je zahvalio na radu i poslao mu kopiju potvrde o pravu na mali udeo u vlasništvu firme ukoliko ikad dođe do prodaje. „Ne bih uspeo bez tebe“, pisao mu je Goldman. „Ti si najbolji od svih momaka koji su radili za mene, iako nisi Jevrejin.“

Noa je naredne tri godine proveo s Patonovom Trećom armijom, pešačeći po pustinjama Severne Afrike i šumama Evrope, s petnaest kilograma tereta na leđima. Pešadijska jedinica kojoj je pripadao bila je uvek u prvim borbenim redovima. Gledao je kako mu drugovi ginu, kako neke od njih sahranjuju hiljadama kilometara od doma. Jednom je, sakrivajući se u streljačkom zaklonu blizu Rajne, zamišljao kako Ali bdi nad njim.

Sećao se kad se završio rat u Evropi, a nekoliko meseci docnije i u Japanu. Neposredno pre no što je demobilisan, iz Nju Džerzija je dobio pismo od advokata koji je zastupao Morisa Goldmana. Na sastanku s advokatom saznao je da je Goldman umro godinu dana ranije i da mu je imovina rasprodata. Preduzeće je prodato i Noa je dobio ček na skoro sedamdeset hiljada dolara. Iz nekog razloga to ga, začudo, nije obradovalo.

Sledeće nedelje vratio se u Nju Bern i kupio kuću. Prisećao se kako je kasnije doveo oca, objašnjavao mu šta namerava da uradi, pokazivao mu šta želi da izmeni. Otac je delovao slabašno dok je obilazio kuću, kašljući i kijajući. Noa se zabrinuo, ali mu je otac rekao da ne brine uveravajući ga da se samo prehladio.

Nepun mesec kasnije otac je umro od upale pluća i sahranjen je pored svoje supruge na mesnom groblju. Noa se trudio da redovno dolazi i donosi cveće; povremeno bi ostavio i belešku. I svake noći bez izuzetka odvojio bi nekoliko trenutaka misleći na njega a potom se pomolio za čoveka koji ga je naučio svemu što je važno.

Namotao je strunu, spakovao opremu i vratio su u kuću. Tu je zatekao susedku Martu Šo, koja mu je donela tri vekne domaćeg hleba i malo peciva u znak zahvalnosti za ono što je uradio. Njen suprug je poginuo u ratu i ostavio joj oronulu kuću, u kojoj je trebalo da podiže njihovo troje dece. Bližila se zima, pa je prethodne nedelje Noa proveo nekoliko dana u njenoj kući, popravio krov, zamenio polupana stakla na prozorima, učvrstio preostala i popravio joj peć na drva. Nadao se da će im to biti dovoljno da preguraju zimu.

Kad je otišla, seo je u svoj ulubljeni kamion marke dodž i otišao da poseti Gasa. Uvek bi svratio kad krene u prodavnicu jer Gasova porodica nije imala kola. Jedna od Gasovih kćerki odvezla se s njim, pa su u nabavku otišli u prodavnicu *Kejpers*. Po povratku kući nije

odmah raspakovao namirnice. Najpre se istuširao, uzeo konzervu piva badvajzer i knjigu Dilana Tomasa i seo na trem.

I dalje joj je bilo teško da poveruje iako je dokaz držala u rukama.

Našla ga je pre tri nedelje u novinama, u kući svojih roditelja. Otišla je u kuhinju da uzme kafu, a kad se vratila za sto, otac joj se nasmešio i pokazao na malu fotografiju. „Sećaš li se ovog?“

Pružio joj je novine koje je najpre nezainteresovano pogledala, ali onda joj je nešto na fotografiji privuklo pažnju, pa se pažljivije zagledala. „Nemoguće“, prošaputala je, a kad ju je otac radoznalo pogledao, nije obratila pažnju, sela je i članak pročitala ne izustivši ni reči.

Nejasno se sećala da je majka prišla i sela za sto preko puta nje. Kad je najzad spustila novine, majka je zurila u nju s istim izrazom koji je nekoliko trenutaka ranije videla i na očevom licu.

„Je li ti dobro?“, upitala je majka preko šolje kafe. „Malo si bleđa.“ Nije odmah odgovorila, nije bila u stanju, a onda je primetila da joj ruke drhte. Tako je počelo.

„A ovde će se završiti, ovako ili onako“, prošaputala je ponovo. Presavila je novinski isečak i vratila ga u novčanik sećajući se kako je docnije tog dana otišla iz roditeljske kuće noseći novine kako bi iz njih isekla članak. Te noći ga je pred spavanje opet pročitala, trudeći se da razume igru slučaja, a onda ga je narednog jutra pročitala još jednom kao da je htela da se uveri da sve nije bilo samo san. A sada, posle tri nedelje samotnih dugih šetnji, posle tronedeljnog nemira, došla je upravo zbog toga.

Kad bi je pitali zašto je uznemirena, kao razlog je navodila uzbuđenje. Bio je to savršen izgovor; razumevanja su imali svi, pa i Lon, koji se zato nije ni bunio kad je poželela da pobjegne na dva-tri dana. Pripreme za venčanje donosile su uzbuđenje svima koji su u njima učestvovali. Pozvano je skoro petsto gostiju, među njima i guverner, jedan senator i ambasador u Peruu. Smatrala je da je to previše, ali njihova veridba je predstavljala pravu vest i zauzimala glavno mesto u društvenoj rubrici još otkako su pre šest meseci objavili svoju nameru. Povremeno bi poželela da pobjegne s Lonom i da se venčaju bez mnogo gužve. Ali znala je da on ne bi pristao;

budući da je bio ambiciozni političar, voleo je da bude u centru pažnje.

Duboko je udahнула i opet ustala. „Sad ili nikad“, prošaputala je, uzela svoje stvari i prišla vratima. Zastala je samo na trenutak, a onda ih otvorila i krenula niz stepenice. Upravnik hotela joj se osmehnuo dok je prolazila; osećala je kako je pogledom prati sve do automobila. Sela je za volan, oglednula se još jednom, a zatim upalila kola i izvezla se pravo na Priobalni put.

Nije bila iznenađena što se i dalje dobro snalazi po gradu. Iako tu nije bila godinama, grad nije bio veliki i bez teškoća je vozila ulicama. Pošto je starim pokretnim mostom prešla reku Trent, skrenula je na pošljunčani put približavajući se svom odredištu.

U nizini je kao i uvek bilo lepo. Za razliku od oblasti Piedmont, gde je odrasla, zemlja je bila ravna, ali je tle bilo isto onako muljevito i plodno, savršeno za uzgoj pamuka i duvana. Ta dva useva i drvna građa održavali su gradove u životu u ovom delu države, a kako se vozila drumom izvan grada, jasno je videla lepotu koja je privukla prve stanovnike ove oblasti.

Sve joj je izgledalo sasvim isto kao nekad. Sunčevi zraci probijali su se kroz vodene hrastove i američke orahe, visoke i do trideset metara, i obasjavali jesenje boje. Njoj sleva, reka olovne boje skretala je ka drumu, a zatim se udaljavala i ulivala u drugu, veću, na kilometar i po odatle. Pošljunčani put vijugao je među farmama stvorenim pre građanskog rata. Znala je da neki farmeri vode isti život kao i njihovi dedovi. Neizmenjeni krajolik izazvao je ponovnu bujicu uspomena. Osetila je kako joj se utroba steže dok je redom prepoznavala prizore koje je odavno prepustila zaboravu.

Sunce se nadvilo tik iznad krošnji njoj sleva. Dok se vozila krivinom, prošla je pored stare crkve, koja je i dalje odolevala, iako već godinama napuštena. Istraživala ju je onog leta, tražila suvenire iz građanskog rata, a vozeći se sad tuda, uspomene na taj dan su oživele, baš kao da se sve odigralo juče.

Zatim je ugledala veličanstveni hrast na obali reke i uspomene navreše još snažnije. Izgledao je isto kao i onda – niske, debele grane pružale su se po tlu obavijene dugovlatom mahovinom kao velom. Prisećala se kako je pod tim drvetom sedela jednog vrelog

julskog dana s nekim ko ju je gledao sa čežnjom pred kojom je nestajalo sve ostalo. I upravo tada se prvi put zaljubila.

Bio je dve godine stariji od nje i, dok se sada vozila ovim putem kroz vreme, još jednom je pred njom oživeo njegov lik. Uvek je delovao stariji nego što je zaista bio, setila se kako je mislila. Izgledao je kao neko na kome su vremenske prilike ostavile traga, gotovo kao farmer koji se vraća kući nakon sati provedenih u polju. Imao je žuljevite dlanove i široka ramena kao muškarci koji naporno zarađuju za život, i prve, bezmalo neprimetne bore urezale su mu se oko tamnih očiju koje su, činilo se, čitale svaku njenu misao.

Bio je visok i snažan, svetlosmeđe kose, lep na sebi svojstven način, ali od svega je najjasnije pamtila njegov glas. Čitao joj je tog dana; čitao joj je dok su ležali u travi pod drvetom, naglaska blagog, tečnog, gotovo melodičnog. Bio je to glas kakav se mogao čuti na radiju, glas koji kao da je lebdeo u vazduhu dok joj je čitao. Sećala se kako je zatvorila oči, pažljivo slušala i puštala da joj reči koje je čitao dodirnu dušu:

Mami me u izmaglicu i sumrak.

Nestajem kao vazduh, tresem svojim belim viticama put sunca što beži...^{1}

Prelistavao je stare knjige na čijim su stranicama vrhovi bili zavrnuti, knjige koje je čitao stotinu puta. Neko vreme bi čitao, a onda zastao, pa bi razgovarali. Pričala mu je šta je želela od života – o svojim nadama i snovima za budućnost. Slušao ju je pomno, a potom obećao da će sve to ostvariti. Način na koji je to rekao nagnao ju je da mu poveruje i tada je znala koliko joj on znači. Povremeno, kad bi ga pitala, govorio je o sebi ili objašnjavao zašto je odabrao određenu pesmu i šta o tome misli, a katkad bi se pak samo zagledao u nju, pomno kako je umeo.

Posmatrali su zalazak sunca i zajedno jeli pod zvezdama. Već je bilo kasno i znala je da bi joj roditelji pobesneli da znaju gde je. U tom trenutku, međutim, zaista nije marila. Mislila je jedino kako je taj dan poseban i kako je on poseban mladić. Kad su nekoliko minuta

docnije pošli prema njenoj kući, uzeo ju je za ruku i osećala je kako je njegov dodir greje sve do kuće.

Posle još jedne okuke na putu, napokon je u daljini ugledala imanje. Kuća je izgledala znatno drugačije nego što ju je pamtila. Približavajući se, usporila je i skrenula na dugačak, zemljani put s drvoredom, put do svetionika koji ju je dozvao iz Rolija.

Pogleda uprtog u kuću, vozila je lagano. Duboko je udahnula kad ga je opazila na tremu kako posmatra kola što se primiču. Na sebi je imao svakodnevnju odeću. Iz daljine je izgledao isto kao i onda. Na trenutak, kad je zaklonio sunce, činilo se da se gotovo utopio u krajolik.

Vozila je dalje, polako, i najzad se zaustavila ispod hrasta koji je bacao senku na pročelje kuće. Netremice ga posmatrajući, ugasila je motor koji kašljucnu i začuta.

Sišao je s trema i pošao ka njoj, koračajući s lakoćom, a kad je izašla iz kola, ukopao se u mestu. Dugo su nepomično stajali i zurili jedno u drugo.

Alison Nelson, dvadesetdevetogodišnjakinja iz visokog društva, verena, u potrazi za odgovorima koje je morala saznati, i Noa Kalhun, tridesetjednogodišnji sanjar, kome je u posetu stigao duh koji mu je upravljao životom.

Ponovni susret

Nepomični, gledali su se netremice.

Nije progovarao, mišići kao da su mu se ukočili i načas je pomislila da je nije prepoznao. Iznenada je osetila grižu savesti što se pojavila tako, nenajavljeno, što je sve otežalo. Mislila je da će nekako biti lakše, da će znati šta da kaže. Ali nije. Sve što joj je padalo na pamet činilo se neprikladnim, nedovoljnim.

Ponovo su joj navrle uspomene na leto koje su proveli zajedno i, zureći u njega, primetila je da se vrlo malo promenio od njihovog poslednjeg viđenja. Izgleda dobro, pomislila je. Kroz košulju nehajno uvučenu u izbledele farmerke videla je ista ona široka ramena koja je pamtila, uzane kukove i ravan stomak. Preplanuo, kao da je čitavog leta radio na suncu. Mada mu je kosa bila neznatno ređa i svetlija nego što je pamtila, izgledao je isto kao kad ga je videla poslednji put.

Kad je najzad bila spremna, duboko je udahнула i osmehnula se.

„Zdravo, Noa. Lepo je videti te opet.“

Njene reči su ga iznenadile i u pogledu mu se videlo zaprepašćenje. Zatim se, blago zavrtevši glavom, polagano osmehnuo.

„I tebe...“, promućao je. Stavio je ruku na bradu, a ona primeti da nije obrijan. „To si stvarno ti, zar ne? Ne mogu da verujem...“

U glasu mu je zapazila zapanjenost i najednom ju je, iznenadivši je, sve ophrvalo – to što je tu, što ga vidi. Osetila je da joj se u telu nešto trglo, nešto duboko i staro, nešto od čega joj se na trenutak zavrteło u glavi.

Pokušavala je da ovlada sobom. Nije očekivala da će se to dogoditi, nije želela da se to dogodi. Sada je zaručena. Nije ovamo došla zbog ovog... a ipak...

Ipak...

Ipak je osećanje bilo prisutno, uprkos njenoj volji, i načas se osetila kao da joj je ponovo petnaest godina. Onako kako se godinama nije osećala, kao da joj se još uvek mogu ostvariti svi snovi.

Osećala se kao da je najzad stigla kući.

Ne progovarajući ni reči, prišli su jedno drugom kao da je to najprirodnije na svetu. Zagrlio ju je i privukao. U čvrstom zagrljaju,

pretvarajući san u javu, oboje su dopustili da se četrnaestogodišnja razdvojenost razveje u kasnom sumraku.

Dugo su stajali tako, sve dok se konačno nije odmakla da ga pogleda. Izbliža je videla promene koje nije uočila u prvi mah. Sada je bio muškarac, a s njegovog lica nestala je mladalačka nežnost. Tanke bore oko očiju produbile su se, na bradi je imao ožiljak kojeg ranije nije bilo. Zapažala se nekakva nova crta; delovao je manje naivno, opreznije, a ipak ju je način na koji ju je zagrlio naterao da shvati koliko joj je nedostajao otkako ga je poslednji put videla.

Kad su se napokon odmakli, oči su joj bile pune suza.

Nervozno, ispod glasa, nasmejala se brišući suze.

„Je li ti dobro?“, upitao je, a na licu mu se ogledalo hiljadu drugih pitanja.

„Izvini, nisam htela da plačem...“

„Nije važno“, osmehnuo joj se. „I dalje ne mogu da verujem da si tu. Kako si me pronašla?“

Uzmakla je, nastojeći da se pribere, i obrisala poslednje suze.

“U Roliju sam pre nekoliko nedelja u novinama videla članak o kući i morala sam doći da te opet vidim.“ Noa se široko osmehnuo. „Drago mi je što si došla.“ Neznatno se odmakao. „Bože, izgledaš zanosno. Čak si lepša nego što si onda bila.“

Osetila je kako joj je krv jurnula u lice. Baš kao i pre četrnaest godina.

„Hvala ti. I ti sjajno izgledaš.“ I izgledao je, u to nema sumnje. Godine su prema njemu bile blagonaklone.

„I, šta si smislila? Zašto si ovde?“

Njegova pitanja su je vratila u sadašnjost, naterala je da shvati šta bi se moglo dogoditi ukoliko ne bude oprezna. Ne dopusti da ti se ovo otme kontroli, govorila je u sebi; što duže traje, biće sve teže. A nije htela da bude nimalo teže.

Ali, o, bože, te oči. Te blage, tamne oči.

Okrenula se i duboko udahnula, pitajući se kako da to kaže, a kad je najzad progovorila, glas joj je bio tih. „Noa, pre no što stekneš pogrešan utisak, da, želela sam da te ponovo vidim, ali ima tu još nešto.“ Načas je zastala. „Došla sam s razlogom. Moram nešto da ti kažem.“

„Šta to?“

Skrenula je pogled i na trenutak začutala, iznenađena što još ne može da mu kaže. U tišini, Noa oseti kako mu se utroba steže. Šta god da je, nije dobro.

„Ne znam kako da ti kažem. Mislila sam da znam, ali sada nisam baš sigurna...“

Tišinu iznenada naruši prodorno glasanje rakuna, a Klem istrča ispod trema i glasno zalaja. Na to se oboje okrenuše, Ali obradovana što im je nešto makar i nakratko skrenulo pažnju.

„Je li tvoj?“, upitala je.

Noa potvrdno klimnu glavom osećajući grč u stomaku. „Ženka je, zapravo. Zove se Klementina. I jeste, moja je.“ Oboje su posmatrali kako Klem trese glavom, proteže se i odlazi sledeći šumove. Ali neznatno razrogači oči kad je videla da keruša hramlje.

„Šta joj je s nogom?“, upita ne bi li dobila na vremenu.

„Pre nekoliko meseci su je udarila kola. Doktor Harison, veterinar, pozvao me je da vidi bih li je uzeo pošto je vlasnik više ne želi. Kad sam video šta se dogodilo, naprosto nisam mogao dozvoliti da je uspravaju.“

„Uvek si bio tako dobar“, rekla je pokušavajući da se opusti. Zastala je, a zatim pogledala mimo njega, prema kući. „Divno si je obnovio. Izgleda savršeno, baš kao što sam i znala da će izgledati jednog dana.“

Okrenuo se prateći njen pogled i zapitao se čemu ovaj neobavezni razgovor i šta je to što mu još ne govori.

„Hvala, lepo od tebe. Mada, bilo je tu mnogo posla. Ne znam da li bih bio u stanju da sve to ponovo uradim.“

„Naravno da bi“, uzvratila je. Znala je tačno kakva osećanja on gaji prema ovom mestu. Poznavala je sva njegova osećanja – ili ih je barem nekad davno znala.

I tada shvati koliko se sve promenilo. Sada su bili neznanci; shvatila je to gledajući ga. Shvatila je da je četrnaest godina razdvojenosti dugo razdoblje. Predugo.

„Šta je bilo, Ali?“ Okrenuo se ka njoj, nastojeći da ga pogleda, ali ona je nastavila da zuri u kuću.

„Baš sam nepromišljena, zar ne?“, upitala je pokušavajući da se nasmeši.

„Na šta misliš?“

„Na sve ovo. Dolazim iznebuha, ne znam šta da kažem... Verovatno misliš da sam luda.“

„Nisi luda“, uzvratila joj nežno. Uhvatio ju je za ruku, a ona mu je dozvolila da je drži dok su stajali jedno pored drugog. Nastavio je:

„Mada ne znam zašto, uviđam da ti je ovo teško. Zašto se ne bismo prošetali?“

„Kao nekad?“

„Zašto da ne? Mislim da će nam oboma prijati.“

Oklevala je i pogledala ka ulaznim vratima. „Trebalo li da se javiš nekom?“

Odmahnuo je glavom.

„Ne, nemam kome da se javim. Tu smo samo Klem i ja.“

Iako je pitala, pretpostavila je da nema nikog, ali nije znala šta da misli o tome. Zato joj je teže padalo ono što hoće da kaže. Bilo bi lakše da postoji neka druga.

Pošli su prema reci i skrenuli na stazu uz obalu. Pustila mu je ruku, što ga je iznenadilo, i hodala udaljavši se tek toliko da se ni slučajno ne dodirnu.

Pogledao ju je. I dalje je bila lepa, guste kose i blagih očiju, i kretala se s toliko ljupkosti da je izgledalo kao da klizi. I ranije je viđao lepe žene, žene koje su mu zapadale za oko, ali obično je smatrao da im nedostaju osobine koje on smatra najpoželjnijim. Osobine kao što su inteligencija, samopouzdanje, snaga duha, strast, osobine koje druge nadahnjuju na velika dela, osobine kojima je i sam težio.

Ali je imala te osobine, znao je, i dok su sada koračali, ponovo je osećao kako trepte ispod površine. „Živa pesma“ – te reči su mu uvek padale na um kad ju je opisivao drugima.

„Kad si se vratio?, upitala je dok su se uspinjali stazom uz mali travnati brežuljak.

„Prošlog decembra. Neko vreme sam radio gore na severu, a onda sam poslednje tri godine proveo u Evropi.“

Pogledala ga je očima u kojima su se videla pitanja. „Rat?“

Klimnuo je glavom, a ona nastavi.

„I mislila sam da si bio tamo. Drago mi je što si se vratio.“

„I meni“, odgovorio je.

„Raduješ li se što si opet kod kuće?“

„Da. Ovde su mi koreni. Tu i treba da budem.“ Zastao je. „A šta je s tobom?“ Pitanje je postavio nežno, očekujući najgore.

Odgovorila je tek nakon podužeg ćutanja.

„Verena sam.“

Spustio je pogled kad je to rekla i iznenada osetio malu slabost. Dakle, to je to. To je htela da mu saopšti.

„Čestitam“, uzvratilo je napokon, pitajući se zvuči li ubedljivo. „Kad je venčanje?“

„Za tri nedelje, u subotu. Lon je želeo da se venčamo u novembru.“

„Lon?“

„Lon Hamond Mlađi. Moj verenik.“

Klimnuo je glavom, neiznenađen. Hamondovi su bili jedna od najmoćnijih i najuticajnijih porodica u državi. Novac su stekli od pamuka. Za razliku od smrti njegovog oca, smrt Lona Hamonda Starijeg objavljena je na naslovnim stranama novina. „Čuo sam za njih. Njegov otac je stvorio veliki posao. Je li Lon preuzeo njegovu ulogu?“

Odmahnula je glavom. „Nije, on je advokat. Ima sopstvenu praksu u centru grada.“

„S tim prezimenom, mora da je veoma zauzet.“

„Jeste. Mnogo radi.“

Učinilo mu se da je u njenom glasu nešto primetio i naredno pitanje je izgovorio spontano.

„Je li pažljiv prema tebi?“

Nije odmah odgovorila, kao da prvi put razmišlja o tome. A onda reče:

„Jeste. Noa, on je dobar čovek. Dopao bi ti se.“

Glas joj je bio odsutan dok je odgovarala, ili je barem njemu zvučao tako. Noa se pitao poigrava li se s njim njegov sopstveni um.

„Kako ti je tata?“ upitala je.

Noa je napravio nekoliko koraka pre no što je odgovorio. „Preminuo je početkom ove godine, baš nakon što sam se vratio.“

„Žao mi je“, rekla je nežno, znajući koliko je Noa voleo oca.

Klimnuo je glavom i nekoliko trenutaka šetali su u tišini.

Stigli su na vrh brežuljka i zaustavili se. U daljini se video hrast a iza njega narandžasti sunčev sjaj. Ali je gledala u tom pravcu osećajući njegov pogled na sebi.

„Tamo su mnoge uspomene, Ali.“

Nasmešila se. „Znam. Videla sam ga kad sam dolazila. Pamtiš li dan koji smo proveli tamo?“

„Da“, odgovorio je ne govoreći ništa više.

„Misliš li ikad na to?“

„Ponekad“, kazao je. „Obično kad radim na ovom delu. Sada se nalazi na mom imanju.“

„Kupio si ga?“

„Jednostavno nisam mogao da podnesem da od njega naprave kuhinjske ormariće.“

Tiho se nasmejala osetivši zbog toga neobično zadovoljstvo. „Čitaš li još poeziju?“

Klimnuo je potvrdno. „Da. Nikad nisam ni prestao. Valjda mi je to u krvi.“

„Znaš li da si ti jedini pesnik koga sam upoznala?“

„Ja nisam pesnik. Čitam, ali ne mogu da napišem ni stih. Pokušao sam.“

„I pored toga si pesnik, Noa Tejlora Kalhuna.“ Glas joj postade nežniji. „I dalje često mislim o tome. Nikad mi pre toga niko nije čitao poeziju. Zapravo, ni posle toga.“

Njene reči su ih oboje navele da odlutaju u prošlost i uspomene dok su se lagano, kružeći, vraćali prema kući, sledeći novu stazu koja je vodila pored doka. Dok je sunce zalazilo sve niže i bojilo nebo narandžastim zracima, upitao je:

„I, koliko ostaješ?“

„Ne znam. Ne dugo. Možda dan-dva.“

„Je li tvoj verenik ovamo došao poslom?“

Odmahnula je glavom. „Nije, on je ostao u Roliju.“

Noa nabra čelo. „Zna li da si ovde?“

Ponovo je odmahnula glavom i polako odgovorila: „Ne zna. Rekla sam mu da tražim antikvitete. Ne bi razumeo zašto sam došla.“

Nou je njen odgovor pomalo iznenadio. Jedno je bilo doći u posetu, a sasvim nešto drugo sakriti istinu od verenika.

„Nisi morala dolaziti da mi lično saopštiš da si verena. Mogla si mi pisati ili telefonirati.“

„Znam. Ali iz nekog razloga, morala sam to učiniti lično.“

„Zašto?“

Oklevala je. „Ne znam...“ kazala je i začutala. Izgovorila je to tako da joj je poverovao. Šljunak im je krčkao pod nogama dok su hodali u tišini. Zatim ju je upitao:

„Ali, voliš li ga?“

Odgovorila je mahinalno: „Da, volim ga.“

Te reči su ga povredile. A opet, učinilo mu se da se u njenom glasu nešto naslućuje, kao da to govori da bi ubedila sebe. Zastao je i nežno je uzeo za ramena, okrenuvši je licem prema sebi. Sve bleđe sunce blistalo joj je u očima dok je govorio.

„Ako si srećna, Ali, i ako ga voliš, neću pokušavati da te sprečim da mu se vratiš. Ali ako i delićem svog bića nisi sigurna, nemoj to činiti. To nije nešto u šta se ulazi polovično.“

Njen odgovor stigao je gotovo prebrzo.

„Donela sam ispravnu odluku, Noa.“

Zurio je u nju pitajući se da li joj veruje. Zatim je klimnuo glavom, pa nastaviše šetnju. Trenutak kasnije upitao ju je: „Ne olakšavam ti ovo, je li?“

Kratko se osmehnula. „U redu je. Ne mogu ti zameriti.“

„Ipak, izvini.“

„Ne izvinjavaj se. Nema razloga. Trebalo bi da se ja izvinjavam. Možda je trebalo da ti pišem.“

Odmahnuo je glavom. „Da budem iskren, ipak mi je drago što si došla. Uprkos svemu. Lepo je videti te ponovo.“

„Hvala ti, Noa.“

„Misliš li da je moguće početi iz početka?“

Radoznalo ga je pogledala.

„Od tebe, Ali, nisam imao boljeg prijatelja. Voleo bih da i dalje budemo prijatelji iako si verena, čak i ako je to na nekoliko dana. Šta kažeš na to da se sad nekako iznova upoznamo?“

Razmislila je o tome, pitala se da li da ostane ili da ode, i odlučila da je, pošto zna za njenu veridbu, to verovatno u redu. Ili makar nije pogrešno. Blago se osmehnula i klimnula glavom.

„Volela bih to.“

„Odlično. Šta kažeš na večeru? Znam mesto gde služe najbolje rakove u gradu.“

„Zvuči izvrsno. Gde?“

„U mojoj kući. Čitave nedelje sam držao postavljene zamke i video sam da se pre dva dana uhvatilo nekoliko dobrih komada. Nemaš ništa protiv?“

„Ne, to dobro zvuči.“

Osmehnuo se i pokazao palcem preko ramena. „Odlično. Pored doka su. Vraćam se za koji minut.“

Ali ga je posmatrala kako odlazi i primetila da je napušta napetost koju je osećala dok mu je govorila o veridbi. Zatvorila je oči, provukla ruke kroz kosu i osetila kako joj lagani povetarac miluje obraze. Duboko je udahнула i načas zadržala vazduh, a zatim lagano izdisala osećajući kako joj se mišići opuštaju. Na kraju se, otvorivši oči, zagledala u lepotu kojom je bila okružena.

Oduvek je volela ovakve večeri, kad nežni južnjački vetrovi donose blagi miris jesenjeg lišća. Volela je drveće i šumove koje ono stvara. Osluškujući, opustila se još više. Trenutak-dva docnije okrenula se prema Noi i odmerila ga kao da ga ne poznaje.

Bože, kako dobro izgleda. Čak i posle svih ovih godina.

Posmatrala ga je kako hvata konopac koji je visio u vodi. Uprkos sve većem mraku, primetila je kako mu se mišići ocrtavaju dok izvlači kavez iz vode. Načas ga je držao iznad vode, a zatim protresao kako bi iscurila skoro sva voda. Spustio je zamku na dok, otvorio je i rakove, jednog po jednog, vadio i stavljao u kofu.

Tada je krenula prema njemu, osluškujući pesmu zrikavaca, i setila se šta je naučila kao mala. Izbrojala je koliko se puta u minuti oglasio zrikavac. Dvadeset stepeni, pomislila je smešeći se. Nije znala je li joj račun tačan, ali reklo bi se da zaista ima dvadesetak stepeni.

Idući, osvrtala se oko sebe i shvatila da je zaboravila koliko ovde sve izgleda sveže i lepo. Preko ramena je u daljini videla kuću. Ostavio je dva-tri upaljena svetla i činilo se da je to jedina kuća u okolini. Makar jedina u kojoj ima struje. Ovde, izvan grada, ništa nije izvesno. Hiljade seoskih kuća i dalje ne poseduju luksuz zvani unutrašnja rasveta.

Stupila je na dok koji joj zaškripa pod nogom. Zvuk ju je podsetio na zarđalu harmoniku. Noa podiže pogled i namignu joj, a onda se ponovo posveti rakovima da proveri jesu li svi odgovarajuće veličine. Ali je prišla stolici za ljuljanje koja je stajala na doku. Rukom je prešla preko naslona. Mogla ga je zamisliti kako sedi u njoj, peca, razmišlja,

čita. Stolica je bila stara i oronula, gruba na dodir. Ali se pitala koliko vremena on ovde provodi sam i o čemu razmišlja u tim trenucima.

„To je bila stolica mog oca“, rekao je ne podižući pogled, a ona klimnu glavom. Na nebu su se ocrtavali slepi miševi, a zrikavcima su se u večernjoj pesmi pridružile žabe.

Otišla je na drugu stranu doka, osećajući kako se krug zatvara. Ovamo ju je dovela neodoljiva sila, koju prvi put posle tri nedelje više nije osećala. Nekako joj je bilo potrebno da Noa sazna za njenu veridbu, da razume, da je prihvati – sada je u to bila sigurna – i dok je razmišljala o njemu, setila se još nečega što su podelili onog leta koje su proveli zajedno. Pognute glave, polako je koračala sve dok nije pronašla rezbariju za kojom je tragala. *Noa voli Ali*, urezano u srcu. Urezano u dok nekoliko dana pre no što je otišla.

Povetarac je narušio mir i bi joj hladno, pa prekrsti ruke. Stajala je tako, naizmenično gledajući u rezbariju i reku, sve dok nije čula da je stao pored nje. Osećala je njegovu blizinu, njegovu toplinu, dok je govorila snenim glasom:

„Ovde je tako mirno.“

„Znam. Ovamo sada često dolazim samo da bih bio blizu vode. Prija mi to.“

„I ja bih da sam na tvom mestu.“

„Hajde, idemo. Komarci su postali opaki, a ja umirem od gladi.“

Nebo se zacrnelo, a Noa je krenuo prema kući, s Ali pored sebe. Misli su joj lutale u tišini. Osećala je blagu vrtoglavicu dok je koračala stazom. Pitala se šta je mislio o njenom dolasku, a nije bila sigurna da li i sama zna. Kad su posle nekoliko minuta stigli do kuće, Klem ih je dočekala s vlažnom njuškom na pogrešnom mestu. Noa joj je pokazao da se skloni, pa se povukla podvijenog repa.

Pokazao je na kola. „Jesi li unutra ostavila išta što treba izneti?“

„Nisam. Stigla sam ranije i već sam se raspakovala.“ Sopstveni glas joj je zvučao drugačije, kao da su odjednom nestale sve one godine.

„Dobro“, kazao je došavši do trema na začelju kuće i krenuo uz stepenice. Spustio je kofu pored vrata, uveo Ali u kuću i uputio se prema kuhinji. Nalazila se odmah zdesna, bila je prostrana i mirisala na novo drvo. Ormarići su bili od hrastovine, kao i patos, a veliki prozori okrenuti su ka istoku kako bi jutrom prodirala sunčeva

svetlost. Restauracija je izvedena s ukusom, bez preterivanja svojstvenih kod preuređenja ovakvih kuća.

„Smem li da razgledam?“

„Naravno, slobodno. Već sam bio u nabavci, moram da smestim namirnice.“

Pogledi su im se načas sreli i Ali je, kad se okrenula, znala da ju je posmatrao dok je izlazila iz prostorije. Opet je osetila kako joj se utroba pomalo steže.

Narednih nekoliko minuta razgledala je kuću, išla iz prostorije u prostoriju, primećivala koliko sve izgleda lepo. Kad je završila obilazak, bilo je teško prisetiti se da je to nekad bila prava ruina. Sišla je niz stepenice, krenula prema kuhinji i spazila ga iz profila. Na trenutak joj je opet delovao kao sedamnaestogodišnjak, što ju je primoralo da zastane na delić sekunde. Dođavola, pomislila je, priberi se. Ne zaboravi da si sada verena.

Stajao je pored pulta; vrata ponekog ormarića bila su širom otvorena, a na podu su stajale prazne kese. Tiho je zviždukao. Osmehnuo joj se pre no što je konzerve odložio u ormarić. Zaustavila se na metar od njega, naslonila se na pult i prekrstila noge. Zavrtela je glavom, zadivljena poslom koji je obavio.

„Neverovatna je, Noa. Koliko je trajala restauracija?“ Podigao je pogled s poslednje kese iz koje je vadio namirnice. „Skoro godinu dana.“

„Jesi li sve sam uradio?“

Tiho se nasmejao. „Nisam. Kad sam bio mlad, uvek sam mislio da hoću. Tako sam i počeo. Ali bilo je previše toga i trajalo bi godinama. Zato sam na kraju unajmio majstore... zapravo, mnogo majstora. Ali čak i uz njihovu pomoć bilo je mnogo posla. Skoro svakog dana sam radio do ponoći.“

„Zašto si radio toliko mnogo?“

Zbog duhova, poželeo je da kaže, ali nije.

„Ne znam. Naprosto, valjda sam želeo da završim. Hoćeš li nešto da popiješ pre no što počnem da spremam večeru?“

„Šta imaš?“

„Ne bogzna šta. Pivo, čaj, kafu.“

„Čaj, molim.“

Pokupio je i odložio prazne kese, pa otišao u malu prostoriju pored kuhinje odakle se vratio noseći kutiju čaja. Izvadio je dve kesice, spustio ih pored štednjaka i sipao vodu u čajnik. Postavio ga je na plinsku ringlu i upalio šibicu. Ali začu pucketanje plamena.

„Za minut će“, rekao je. „Na ovom štednjaku provri brzo.“

„U redu je.“

Kad je čajnik zapištao, Noa je sipao dve šolje i jednu pružio Ali.

Osmehnula se i otpila gutljaj, a zatim pokazala na prozor. „Kladim se da je kuhinja prelepa kad je obasjana jutarnjim suncem.“

Klimnuo je glavom. „Jeste. Upravo sam zato stavio veće prozore na ovoj strani kuće. Čak i u spavaćim sobama na spratu.“

„Sigurna sam da tvoji gosti uživaju u tome. Izuzev, naravno, ukoliko žele da spavaju dokasno.“

„Zapravo, još mi niko nije bio u gostima. Otkako mi je otac preminuo, ne znam zaista koga bih pozvao.“

Po njegovom tonu je znala da on naprosto vodi običan razgovor. A ipak, iz nekog razloga, od tih reči osetila se... usamljeno. Činilo se da je primetio njeno raspoloženje, i pre no što se predala mislima, promenio je temu.

„Rakove ću najpre nekoliko minuta marinirati, a zatim ću ih skuvati na pari“, kazao je spuštajući šolju na pult. Iz ormarića je izvadio veliki lonac, posudu za kuvanje na pari i poklopac. Odneo je lonac u sudoperu, sipao vodu i stavio ga na štednjak.

„Mogu li ti nekako pomoći?“

Odgovorio je preko ramena. „Svakako. Mogla bi da isečeš povrće koje ćemo propržiti. U frižideru ga ima koliko hoćeš, a činiju možeš da uzmeš odande.“ Pokazao je na ormarić pored sudopere. Ali je otpila još jedan gutljaj čaja, spustila šolju na pult i izvadila činiju. Odnela ju je do frižidera i na najnižoj polici pronašla bamiju, tikvice, luk i šargarepu. I Noa je prišao otvorenom frižideru, pa se Ali pomerila da mu napravi mesta. Dok je stajao pored nje, mogla je da oseti njegov miris – čist, poznat, izrazit – i dodir njegove ruke kad se nagnuo. Izvadio je pivo i flašu ljutog sosa, pa se vratio do štednjaka.

Noa je pivo sipao u vodu, a zatim dodao ljuti sos i još neke začine. Sve je promešao da se sjedini, pa otišao po rakove.

Kad se vratio, načas je zastao i posmatrao kako Ali seče šargarepu. Pritom se ponovo zapitao zašto je došla, posebno sad,

kad je verena. Činilo mu se da sve to nema mnogo smisla.

A opet, Ali je uvek umela da iznenadi.

Osmehnuo se za sebe prisećajući se kakva je bila. Vatrema, neusiljena, strastvena – kakvi su, pretpostavljao je, manje-više svi umetnici. A ona je, sasvim izvesno, umetnica. Talenat kao što je njen pravi je dar. Setio se da je u muzejima u Njujorku video neke slike i pomislio kako su njeni radovi podjednako dobri.

Onog leta mu je, pre no što je otišla, poklonila sliku. Stajala je iznad kamina u dnevnoj sobi. Ali ju je tada nazvala slikom svojih snova, a njemu je taj rad delovao izuzetno čulno. Kad ju je posmatrao, što je često činio kasno uveče, u bojama i linijama video je želju, a kad bi se sasvim usredsredio, mogao je da zamisli o čemu je razmišljala pri svakom potezu.

Iz daljine se začu lavež psa i Noa shvati da već dugo stoji na otvorenim vratima. Brzo ih je zatvorio i vratio se u kuhinju. U hodu se zapitao je li primetila koliko je dugo bio odsutan.

„Kako ide?“, upitao je videvši da je ona gotovo dovršila posao.

„Dobro. Skoro sam gotova. Hoće li još nešto biti za večeru?“

„Nameravao sam da poslužim i domaći hleb.“

„Domaći?“

„Od susetke“, odgovorio je stavljajući kofu u sudoperu. Odvrnuo je slavinu i ispirao rakove držeći ih jednog po jednog pod mlazom vode, a zatim ih puštao da mile po sudoperi dok ispira sledećeg. Ali je uzela svoju šolju i prišla da ga posmatra kako radi.

„Zar se ne bojiš da će te uštinuti kad ih uzmeš u ruku?“

„Ne. Samo ih zgrabiš ovako“, reče pokazujući, a ona se nasmeši.

„Zaboravljam da to radiš čitav život.“

„Nju Bern jeste mali, ali te nauči kako se radi ono što je važno.“

Naslonila se na pult, stojeći blizu njega, i ispila čaj do kraja. Kad su rakovi bili spremni, stavio ih je u lonac. Dok je prao ruke, okrenuo se ka njoj.

„Hoćeš da sedimo malo na tremu? Volim da odstoje pola sata u vodi.“

„Naravno“, uzvratila je.

Obrisao je ruke, pa su izašli na trem iza kuće. Noa je upalio svetlo dok su izlazili. Seo je u staru stolicu za ljuljanje, a njoj ponudio

noviju. Kad je primetio da joj je šolja prazna, ušao je u kuću, a zatim se vratio donoseći još jednu šolju čaja za nju i pivo za sebe. Prihvatila je čaj, otpila gutljaj i šolju spustila na sto pored stolica.

„Ovde si sedeo kad sam stigla, zar ne?“

Odgovorio je smeštajući se udobno: „Jesam. Sedim ovde svake večeri. Sad mi je to već prešlo u naviku.“

„Vidim i zašto“, rekla je gledajući naokolo. „I, čime se sada baviš?“

„Zapravo, trenutno se ne bavim ničim, radim samo na kući. A to zadovoljava moje stvaralačke nagone.“

„Kako možeš... mislim...“

„Moris Goldman.“

„Molim?“

Osmehnuo se. „Moj stari šef sa severa. Zvao se Moris Goldman. Ponudio mi je udeo u poslu baš kad sam se mobilisao, a umro je pre no što sam se vratio. Kad sam stigao u Ameriku, njegovi advokati su mi dali ček na iznos dovoljno velik da kupim i popravim kuću.“

Nasmejala se tiho. „Uvek si mi govorio da ćeš naći načina da to učiniš.“

Načas su sedeli u tišini, ponovo se prisećajući svega. Ali je otpila gutljaj čaja.

„Sećaš li se kad smo ovamo kradom došli one noći kad si mi prvi put pričao o ovoj kući?“

Klimnuo je potvrdno, a ona je nastavila:

„Te večeri sam se vratila malo kasnije i moji roditelji su pobesneli kad sam najzad ušla u kuću. Kao da sad gledam kako otac stoji u dnevnoj sobi i puši, a majka sedi na sofi i zuri pravo preda se. Kunem ti se, izgledali su kao da je umro član porodice. Tada su moji roditelji prvi put saznali da mi je do tebe zaista stalo. Majka je te noći sa mnom dugo razgovarala. Kazala mi je: 'Sigurna sam da misliš kako ne razumem kroz šta prolaziš, ali razumem. Ali ponekad nam budućnošću upravlja ono što jesmo, a ne ono što želimo.' Sećam se kako me je tim rečima istinski povredila.“

„Ispričala si mi to narednog dana. I mene je to pogodilo. Dopadali su mi se tvoji roditelji. Nisam imao pojma da se ja njima ne sviđam.“

„Nije da im se nisi svideo. Smatrali su da me ne zaslužuješ.“

„To je manje-više isto.“

U glasu mu se, dok je to govorio, osećala tuga i Ali je znala da se Noa s pravom tako oseća. Pogledala je u zvezde i prošla rukom kroz kosu sklanjajući zalutali pramen koji joj je pao na lice.

„Znam to. Uvek sam znala. Možda zbog toga između moje majke i mene uvek postoji distanca kad razgovaramo.“

„Šta o tome misliš sad?“

„Isto što sam mislila i onda. Da je to pogrešno, da nije pravedno. Takva spoznaja je za devojkicu bila strašna. Da je status važniji od osećanja.“

Noa se blago osmehnuo na njen odgovor, ali ništa nije kazao.

„Mislim na tebe još od tog leta“, rekla je.

„Je li?“

„Zašto te to čudi?“ Delovala je istinski iznenađena.

„Nikad mi nisi odgovorila ni na jedno pismo.“

„Pisao si mi?“

„Napisao sam ti na desetine pisama. Pisao sam ti dve godine i nisam dobio ni jedan jedini odgovor.“

Polako je zavrtela glavom, a onda spustila pogled.

„Nisam znala...“, najzad je kazala, tiho, a Noa je shvatio da je njena majka sigurno proveravala poštu i uklanjala pisma, a Ali o tome ništa nije znala. Uvek je podozrevao da je bilo upravo tako, a sada je gledao kako Ali dolazi do istog zaključka.

„Nije u redu što je to učinila, Noa, i žao mi je što je tako postupila. Ali pokušaj da shvatiš. Kad sam otišla, verovatno je smatrala da će mi biti lakše ako na sve zaboravim. Nikad nije razumela koliko mi značiš, a da budem iskrena, čak i ne znam je li ona ikad volela mog oca onako kao što sam ja tebe. Mislila je da samo štiti moja osećanja, a verovatno je smatrala da će to najbolje učiniti ukoliko sakrije tvoj a pisma.“

„Nije bilo na njoj da odlučuje o tome“, uzvratilo je tiho.

„Znam.“

„Bi li bilo drugačije da si dobila pisma?“

„Naravno. Uvek sam se pitala šta je s tobom.“

„Ne, mislim na nas. Misliš li da bismo opstali?“

Nije odmah odgovorila.

„Ne znam, Noa. Zaista ne znam, a ne znaš ni ti. Nismo sada onakvi kakvi smo bili onda. Promenili smo se, odrasli. Oboje.“

Zastala je. Nije odgovarao. Čuteći, Ali je pogledala ka rukavcu. Zatim reče:

„Da, Noa, mislim da bismo. Makar bih volela da mislim da bismo opstali.“

Klimnuo je glavom, oborio pogled, a zatim se okrenuo.

„Kakav je Lon?“

Oklevala je; nije očekivala to pitanje. Na spomen Lonovog imena, na površinu je izbila blaga griža savesti i na trenutak nije znala šta da odgovori. Posegnula je za šoljom, otpila još jedan gutljaj čaja i slušala kako u daljini kucka detlić. Govorila je tiho.

„Lon je zgodan, šarmantan i uspešan. Skoro sve moje prijateljice bolesne su od zavisti. Smatraju da je savršen, a po mnogo čemu i jeste. Dobar je prema meni, ume da me nasmeje i znam da me voli na svoj način.“ Zastala je nakratko, sređivala misli. „Ali nešto će uvek nedostajati u našoj vezi.“ »

Iznenadila se sopstvenim odgovorom, ali je znala da je istinit. I posmatrajući ga, takođe je znala da Noa pretpostavlja kakav je odgovor na njegovo sledeće pitanje.

„Zašto?“

Slabašno se osmehnula i slegnula ramenima dok je odgovarala. Glas joj je bio jedva čujniji od šapata.

„Pretpostavljam da i dalje tragam za ljubavlju kakvu smo mi imali onog leta.“

Noa je dugo razmišljao o njenim recima, sećao se veza koje je imao otkako su se njih dvoje videli poslednji put.

„A ti?“, upitala je. „Jesi li ikad mislio na nas?“

„Sve vreme. I sad mislim!“

„Viđaš li se s nekim?“

„Ne“, odgovorio je odmahnuvši glavom.

Oboje su, činilo se, razmišljali o tome. Trudili se da odagnaju te misli, ali nisu uspevali. Noa je iskapio ostatak piva, čudeći se što ga je ispio toliko brzo.

„Idem da pristavim rakove. Da ti donesem nešto?“ Odmahnula je glavom, pa Noa ode u kuhinju. Stavio je rakove u posudu za kuvanje na pari, a hleb u pećnicu. Povrće je uvaljao u brašno i kukuruzni škrob i pouljio tiganj. Smanjio je temperaturu, uključio tajmer i uzeo

još jedno pivo iz frižidera, pa krenuo na trem. Dok je sve to radio, razmišljao je o Ali i ljubavi koja im je nedostajala u životu.

I Ali je razmišljala. O Noi, o sebi, o mnogo čemu. Na trenutak je poželela da nije verena, ali se ubrzo prekorela. Ne voli ona Nou, već ono što su njih dvoje nekad bili. Osim toga, prirodno je da se oseća ovako. Njena prva ljubav, jedini muškarac s kojim je bila – kako bi i mogla očekivati da ga zaboravi?

No, je li normalno da joj se utroba stegne svaki put kad joj se on približi? Je li normalno da njemu govori ono što nikad ne bi mogla reći nikom drugom? Je li normalno da dođe ovamo tri nedelje pre udaje?

„Ne, nije“, prošaputala je za sebe posmatrajući večernji svod. „Nema tu ničeg normalnog.“

U tom trenutku se pojavio Noa i ona mu se osmehnu, radosna što se vratio, pa više nije morala da razmišlja o tome. „Treba još nekoliko minuta“, rekao je i ponovo seo.

„Dobro. Još nisam gladna.“

Tada ju je pogledao i u očima mu je primetila nežnost. „Drago mi je što si došla, Ali“, kazao je.

„I meni. Mada, umalo nisam odustala.“

„Zašto si došla?“

Morala sam, poželela je da odgovori, ali nije.

„Samo da te vidim, da saznam šta radiš. Da vidim kako si.“

Pitao se je li to sve, ali to nije izgovorio. Promenio je temu.

„Usput, hteo sam da te pitam, slikaš li i dalje?“

Odmahnula je glavom. „Više ne.“

Prenerazio se. „Zašto ne slikaš? Veoma si nadarena.“

„Ne znam...“

„Sigurno znaš. Prestala si s razlogom.“

Bio je u pravu. Zaista je imala razlog.

„Duga je to priča.“

„Imam čitavu noć na raspolaganju“, uzvratio je.

„Zaista si smatrao da sam talentovana?“, upitala je tiho.

„Dodi“, kazao je i uhvatio je za ruku. „Želim da ti pokažem nešto.“

Ustala je i krenula za njim u dnevnu sobu. Stao je ispred kamina i pokazao na sliku koja je visila iznad njega. Zaprepastila se i začudila što je ranije nije primetila, a još se više čudila što je slika uopšte tu.

„Sačuvao si je?“

„Naravno da sam je sačuvao. Divna je.“

Sumnjičavo ga je pogledala, pa Noa objasni. „Osećam se živim kad je gledam. Ponekad moram da ustanem i dodirnem je. Toliko je stvarna – oblici, senke, boje. Ponekad je čak i sanjam. Neverovatna je, Ali. U stanju sam da je posmatram satima.“

„Ozbiljno govoriš?“, kazala je, zaprepaštena. „Ozbiljno kao i uvek.“
Ćutala je.

„Hoćeš da mi kažeš kako ti to nikad niko nije rekao?“

„Jeste moj profesor“, izustila je napokon, „ali pretpostavljam da mu nisam verovala.“

Znao je da to nije sve. Ali je skrenula pogled pre no što je nastavila da govori.

„Crtala sam i slikala još kao dete. Pretpostavljam da sam, kad sam malo odrasla, pomislila da imam i smisla. I uživala sam u tome. Sećam se kako sam radila na ovoj slici onog leta, dodavala ponešto svakog dana, menjala je kako se menjao naš odnos. Čak se i ne sećam kako sam počela da je slikam ni šta sam želela da predstavlja, ali nekako je izrasla u ovo.“

Sećam se da nisam bila u stanju da prestanem da slikam kad sam se tog leta vratila kući. Mislim da sam tako odagnavala bol koji sam osećala. Bilo kako bilo, na kraju sam diplomirala umetnost pošto sam to naprosto morala da učinim. Pamtim da sam sasvim sama sate provodila u studiju i da sam uživala u svakom trenutku. Volela sam slobodu koju sam osećala dok sam slikala, koja se u meni budila dok sam stvarala nešto lepo. Neposredno pre no što sam diplomirala, moj profesor, koji je takođe pisao i novinske kritike, rekao mi je da sam veoma talentovana. Kazao mi je da bi trebalo da se oprobam kao umetnica. Ali nisam ga poslušala.“

Zastala je, sređivala misli.

„Moji roditelji su smatrali da je neprikladno da neko poput mene slikajući zarađuje za život. Posle izvesnog vremena naprosto sam prestala. Godinama nisam uzela kičicu.“

Zurila je u sliku.

„Misliš li da ćeš ikad opet slikati?“

„Nisam sigurna da više i umem. Prošlo je mnogo vremena.“

„Umeš ti to, Ali. Znam da umeš. Imaš talenat koji izvire iz tebe, iz tvog srca, ne iz prstiju. Ono što ti imaš nikad ne može nestati. Imaš ono o čemu drugi ljudi sanjaju. Ti si umetnik, Ali.“

Sve je to izgovorio toliko iskreno da je znala da joj ne govori iz puke učitivosti. Iskreno je verovao u njenu nadarenost, a iz nekog razloga to joj je značilo više nego što je očekivala. Ali tada se odigralo još nešto, nešto još moćnije.

Zašto se to dogodilo nikad neće znati, ali tada se za Ali počeo zatvarati jaz, onaj jaz koji je stvorila ne bi li razdvojila bol od zadovoljstva. I pomislila je tada, možda ne sasvim svesno, da tu ima nešto više nego što je htela da prizna.

No u tom času toga još nije bila sasvim svesna. Okrenula se prema njemu. Dodirnula mu je ruku, kolebljivo, nežno, zadivljena što i posle svih tih godina Noa nekako zna šta treba da joj kaže. Kad su im se pogledi sreli, ponovo je shvatila koliko je poseban.

I samo na jedan tren, na jedan tanani delić vremena koji je zatreperio nalik svicima na letnjem nebu, zapitala se je li opet zaljubljena u njega.

Iz kuhinje se oglasio tajmer – kratko *ding* – i Noa se okrenuo razvejavši trenutak, neobično uznemiren onim što se upravo odigralo među njima. Njene oči su mu govorile i šaptale ono što je žudeo da čuje, ali nije uspevao da ućutka glas u svojoj glavi, njen glas koji mu je rekao da voli drugog. U sebi je opsovao tajmer dok je odlazio u kuhinju. Iz pećnice je na pult izvadio hleb koji mu je oprljio prste. Videvši da je tiganj spreman, stavio je povrće, koje zacvrča. Mrmljajući sebi u bradu, iz frižidera je izvadio puter, malo namazao na hleb i malo istopio za rakove.

I Ali je ušla u kuhinju za njim i nakašljala se.

„Mogu li da postavim sto?“

Noa joj odgovori služeći se nožem za hleb kao pokazivačem. „Naravno, tanjiri su ovamo. Pribor i salvete tamo. Izvadi više salveta – zamažeš se kad se jedu rakovi, biće nam potrebne.“ Nije mogao da je gleda dok je govorio. Nije želeo da spozna da je pogrešno protumačio ono što se upravo odigralo. Nije hteo da to bude greška.

I Ali je razmišljala o tom trenutku i pritom ju je obuzela toplina. U mislima je ponovo čula njegove reči dok je pronalazila sve što joj je

trebalo da postavi sto – tanjire, podmetače, so i biber. Pošto je sve postavila, Noa joj je dodao hleb i načas im se dodirnuše prsti.

Opet se usredsredio na tiganj i mešao povrće. Podigao je poklopac s posude za kuvanje na pari, zaključio da rakovi još nisu gotovi, pa ih je ostavio da se kuvaju još minut. Sada je bio pribraniji i nastavio je neobavezan, neusiljen razgovor.

„Jesi li ikad jela rakove?“

„Dva-tri puta. Ali samo u salatama.“

Nasmejao se. „Onda te očekuje pustolovina. Sačekaj sekund.“ Brzo je otišao na sprat i vratio se donoseći tamnoplavu košulju koju joj je pridržao.

„Obuci ovo. Ne želim da umrljaš haljinu.“

Ali ju je obukla i osetila miris koji se zadržao u tkanini – njegov miris, prepoznatljiv, prirodan.

„Ne brini“, rekao je spazivši izraz njenog lica, „čista je.“

Nasmejala se. „Znam. Samo me je podsetila na naš prvi pravi izlazak. Te noći si mi dao svoju jaknu, sećaš se?“

Klimnuo je glavom. „Da, sećam se. Fin i Sara su bili s nama. Fin me je gurkao čitavim putem do kuće tvojih roditelja ne bi li me naterao da te uhvatim za ruku.“

„Ipak nisi.“

„Nisam“, odgovorio je vrteći glavom.

„Zašto nisi?“

„Zbog stida možda, ili iz straha. Ne znam. Naprosto mi to tada nije delovalo ispravno.“

„Kad malo razmislim, bio si stidljiv, zar ne?“

„Više mi se dopadaju reči 'tiho samopouzdanje',“ odvratio je namignuvši, a ona se nasmešila.

Povrće i rakovi bili su gotovi skoro u isto vreme. „Pazi, vrelo je“, rekao je pružajući joj hranu. Seli su za mali drveni sto, jedno naspram drugog. Videvši da čaj i dalje stoji na pultu, Ali je ustala i donela ga. Nakon što im je u tanjire sipao povrće i stavio hleb, Noa je dodao i rakove. Ali je za trenutak sedela zureći u raka.

„Izgleda kao buba.“^c

„Ali dobra buba“, uzvratilo je. „Da ti pokažem kako se radi.“

Brzo joj je pokazao. S lakoćom je odvojio meso i stavio joj ga na tanjir. Ali je prvi put prejako smrskala pipke, pa i sledeći, te je prstima

morala da uklanja delove ljuštore kako bi stigla do mesa. Ispočetka se osećala nespretno, brinula je da će Noa primetiti svaku njenu grešku, ali onda je shvatila da je u pitanju samo njena nesigurnost. On o takvim stvarima nije vodio računa. Nikada.

„Šta je s Finom?“, upitala je.

Nije odmah odgovorio.

„Fin je poginuo u ratu. Razarač na kojem je bio potopljen je četrdeset treće.“

„Žao mi je“, uzvratila je. „Znam da ti je bio dobar drug.“

Glas mu se promenio, postao dublji.

„Jeste. Sada mnogo mislim na njega. Naročito se sećam našeg poslednjeg viđenja. Došao sam kući da se oprostim pre no što odem u rat i ponovo smo se sreli. Ovde je radio kao bankar, kao i njegov otac. Naredne nedelje smo mnogo vremena proveli zajedno. Ponekad pomislim da sam ga ja nagovorio da se prijavi u vojsku. Mislim da nije hteo, ali ja sam se prijavio.“

„To nije pravedno“, rekla je zažalivši što je načela tu temu.

„U pravu si. Naprosto mi nedostaje, to je sve.“

„I meni se dopao. Nasmejavao me je.“

„Za to je imao dara.“

Pogledala ga je potajno. „Dopadala sam mu se, znaš.“

„Znam. Rekao mi je.“

„Je li? Šta ti je kazao?“

Noa slegnu ramenima. „Ono što je i inače govorio. Daje morao da se od tebe brani štapom. Da si ga neprestano jurila, i tome slično.“

Nasmejala se tiho. „Jesi li mu verovao?“

„Naravno“, odgovorio je, „zašto ne bih?“

„Vi muškarci uvek jedan drugom čuvate leđa“, rekla je i nagnula se preko stola, pa ga prstom gurnula u mišicu. Nastavila je: „Pričaj mi šta si sve radio otkako sam te videla poslednji put.“

I tada su počeli da razgovaraju, da nadoknađuju izgubljeno vreme. Noa je pričao o odlasku iz Nju Berna, o radu u brodogradilištu i na otpadu u Nju Džerziju. S naklonošću je govorio o Morisu Goldmanu, o ratu je rekao tek ponešto, izbegavajući pojedinosti, i pričao joj o svom ocu i koliko mu nedostaje. Ali je govorila o odlasku na koledž, slikanju i satima koje je provela kao dobrovoljka u bolnici. Pričala je o svojoj porodici i prijateljima, o dobrotvornom radu kojim se bavi. Ni

jedno ni drugo nisu spomenuli nikoga s kim su bili u vezi otkako su se njih dvoje videli poslednji put. Čak se ni Lona nisu dotakli u razgovoru, i mada su oboje приметili da ga izostavljaju, to nisu spominjali.

Potom je Ali pokušavala da se seti kad su poslednji put tako razgovarali ona i Lon. Bio je dobar slušalac i retko su se sukobljavali, ali nije bio muškarac sa kojim se razgovara ovako. Kao i njenom ocu, ni Lonu nije bilo prijatno da govori o svojim mislima i osećanjima. Trudila se da mu objasni kako joj je to potrebno da bi mu bila bliža, ali to, izgleda, nije imalo svrhe.

No sada je, sedeći tu, shvatila šta joj je nedostajalo.

Nebo se smračilo, mesec odskočio visoko. Veče je odmicalo. Ni jedno ni drugo nisu bili svesni da su iznova sticali bliskost, prisnu vezu koja ih je nekad spajala.

Završili su večeru, zadovoljni obrokom, sada oboje ćutljiviji. Noa je pogledao na sat i video da je prilično kasno. Nebo je bilo prepuno zvezda, a pesma zrikavaca tiša. Uživao je u razgovoru s Ali i pitao se je li pričao previše, šta li ona misli o njegovom životu. Nadao se da to neće biti uzaludno.

Noa je ustao i ponovo napunio čajnik. Odneli su posuđe u sudoperu, raspremili sto, a onda im je oboma pripremio čaj.

„Šta kažeš da opet izađemo na trem?“, upitao je pružajući joj šolju, a ona se složila i krenula napolje. Noa je usput dograbio ćebe – ako joj bude hladno – i uskoro su se ponovo smestili u stolice za ljuljanje – ona s ćebetom prebačenim preko nogu. Noa ju je posmatrao krajičkom oka. Bože, kako je lepa, pomislio je. I u duši osetio bol.

Jer, nešto se dogodilo za večerom.

Sasvim jednostavno – ponovo se zaljubio. Znao je to sada dok su sedeli jedno pored drugog. Zaljubio su u novu Ali. Više nije bio zaljubljen samo u sećanje na nju.

A opet, nikad i nije prestao da je voli i to je, shvatio je, njegova sudbina.

„Kakva noć“, rekao je, sada nežnijim glasom.

„Da“, rekla je, „divna noć.“

Noa se zagledao u zvezde čije ga je svetlucanje podsetilo da će Ali uskoro otići, na šta je osetio prazninu. Nije želeo da se ova noć ikad

završi. Kako da joj kaže? Šta bi mogao reći što bi je nateralo da ostane?

Nije znao. Zato je odlučio da ne kaže ništa. I tada je shvatio da nije uspeo.

Stolice su se ljuljale u laganom ritmu. Opet su se iznad reke pojavili slepi miševi. Leptiriće su jurile u zagrljaj svetiljci na tremu. Negde, znao je, ljudi vode ljubav.

„Pričaj mi“, izustila je najzad čulnim glasom. Ili mu se to samo pričinja?

„Šta da ti kažem?“

„Pričaj mi kao onda pod hrastom.“

I govorio joj je, nazdravljao noći kazujući nenametljive odlomke. Vitmana i Tomasa – pošto je voleo prizore slikane njihovim stihovima. Tenisona i Brauninga – zato što su mu njihove teme bile veoma bliske.

Glavu je spustila na naslon stolice, oči zatvorila; kad je završio, osetila je da se malo razgalila. Nije to bilo samo zbog stihova ili njegovog glasa. Razlog tome bilo je sve skupa, celina veća od zbira svojih delova. Nije se trudila da analizira, nije želela zato što nije osmišljeno da bi se slušalo na taj način. Poezija, smatrala je, nije pisana da bi se analizirala; njena uloga je da nadahne bez razloga, da gane bez razumevanja.

Zbog njega je na fakultetu nekoliko puta otišla na večeri poezije koje je priređivao odsek za englesku književnost. Sedela je i slušala razne ljude, razne pesme, ali je uskoro prestala da odlazi, obeshrabrena zato što je niko nije nadahnuo niti je, činilo se, i sam bio nadahnut kako bi trebalo da budu istinski zaljubljenici u poeziju.

Neko vreme su se ljuljali u stolicama, pili čaj, sedeli ćutke, utonuli u misli. Nestala je ona neodoljiva sila koja ju je ovamo dovela – i Ali se tome radovala – ali zabrinula su je osećanja koja su se pojavila, nemir koji se izdvajao i vrtložio u njenim porama poput finog praha u posudi za ispiranje zlata. Pokušala je da ta osećanja porekne, da se sakrije od njih, ali sada je shvatila da ne želi da se ugase. Ovako se nije osećala godinama.

Lon nije bio u stanju da u njoj probudi takva osećanja. Nikad nije, a verovatno nikad i neće. Možda je razlog tome bila činjenica da s njim nikad nije otišla u krevet. Pokušavao je mnogo puta, koristio se svim

i svačim, od cveća do griže savesti, a ona se uvek izgovarala kako želi da čeka da se venčaju. Obično je to primao dosta dobro, a ona se pitala koliko bi ga povredilo ako bi ikad saznao za Nou.

Ali još nešto je bilo razlog njenoj želji da čeka, a to se ticalo samog Lona. Bio je rešen da uspe u svom poslu i to mu je uvek zaokupljalo gotovo svu pažnju. Posao mu je bio na prvom mestu. Nije imao vremena za poeziju, niti da večeri provodi ne radeći i sedeći na tremu. Znala je da je to razlog njegovog uspeha i donekle ga je poštovala zbog toga. Ali, naslućivala je takođe da to nije dovoljno. Želela je nešto drugo, nešto drugačije, nešto više. Strast i romansu, možda, ili tihe razgovore uz svetlost sveca, ili nešto sasvim jednostavno kao što je spoznaja da nije tek na drugom mestu.

I Noa je prebirao po mislima. On će ovo veće pamtiti kao jedan od najizuzetnijih trenutaka u životu. Ljuljao se u stolici i stalno i iznova prisećao se svake pojedinosti. Sve što je učinila delovalo mu je nekako puno varnica, naboja.

I sada, sedeći uz nju, pitao se je li za sve godine razdvojenosti ikad sanjala o istim stvarima kao i on. Je li ikad sanjala o tome da jedno drugom ponovo budu u zagrljaju i ljube se na blagoj mesečini? Ili je otišla i korak dalje i sanjala o njihovim nagim telima, koja su predugo bila razdvojena...

Gledao je u zvezde i sećao se kako je proveo na hiljade pustih noći od njihovog poslednjeg susreta. Kad ju je ponovo ugledao, sva ona osećanja izbila su na površinu i spoznao je da ne može da ih opet potisne. U tom trenutku postao je svestan svoje želje da s njom ponovo vodi ljubav i da mu uzvрати ljubav. To mu je bilo najpotrebnije na svetu.

Shvatio je, međutim, i da to nikad neće biti moguće. Ne sada kad je verena.

Po njegovom ćutanju Ali je znala da razmišlja o njoj i otkrila je da je to veseli. Nije baš tačno znala šta mu se vrzma po glavi, nije za to ni marila, zapravo, ali je jednostavno bila svesna da mu je u mislima i to joj je bilo dovoljno.

Razmišljala je o njihovom razgovoru za večerom i o usamljenosti. Iz nekog razloga nije mogla da ga zamisli kako nekoj drugoj čita poeziju niti pak da svoje snove iznosi drugoj ženi. Činilo joj se da on nije takav muškarac. Ili nije takav ili ona nije želela da veruje u to.

Spustila je šolju i prošla rukama kroz kosu, sklapajući oči.

„Jesi li umorna?“, upitao je, najzad se otrgnuvši mislima.

„Pomalo. Trebalo bi da pođem za nekoliko minuta.“

„Znam“, rekao je glasom koji nije odavao ništa i klimnuo glavom.

Nije ustala odmah. Ponovo je uzela šolju i ispila poslednji gutljaj čaja osećajući kako joj greje grlo. Upijala je večer. Mesec je odskočio još više, vetar šumorio u krošnjama, zahladnelo je.

Zatim je pogledala Nou. Iz profila mu se video ožiljak na licu. Pitala se je li ga stekao za vreme rata, da li je uopšte bio ranjen. To nije spominjao, a ni ona ga nije pitala, uglavnom zato što nije želela ni da zamisli da je povređen.

„Trebalo da krenem“, rekla je najzad vraćajući mu ćebe.

Noa je klimnuo glavom i ustao bez reči. Poneo je ćebe, pa su otišli do njenih kola koračajući po opalom lišću što im je šušalo pod nogama. Dok joj je otvarao vrata, htela je da skine košulju koju joj je pozajmio, ali ju je zaustavio.

„Zadrži je“, kazao je. „Želim da je zadržiš.“

Nije pitala zašto, jer je i sama poželeva da je zadrži. Ponovo ju je zakopčala i zatim skrستila ruke ne bi li odagnala hladnoću. Iz nekog razloga, stojeći tako, setila se kako je stajala na tremu pred kućom posle školske igranke i očekivala poljubac.

„Večeras sam se divno proveo“, kazao je. „Hvala ti što si me pronašla.“

„I ja sam se provela lepo“, odgovorila je.

Noa je skupio hrabrost: „Hoću li te videti sutra?“ Jednostavno pitanje. Znala je kako bi odgovor trebalo da glasi, pogotovo ako ne želi da sebi komplikuje život. „Mislim da ne treba da se vidimo“ – bilo je sve što je trebalo da kaže i sve bi se završilo na tome. No na trenutak je začutala.

Suočila se tada s demonom izbora koji ju je mučio, izazivao. Zašto ne može da to izgovori? Nije znala. Ali dok je u njegovim očima tragala za odgovorom koji joj je bio potreban, videla je čoveka u koga se jednom zaljubila, i odjednom je sve postalo jasno.

„Volela bih da se vidimo.“

Noa se iznenadio. Nije očekivao takav odgovor. Poželeo je da je dodirne, da je uzme u naručje, ali nije. „Možeš li da dođeš ovamo oko podneva?“

„Naravno. Šta želiš da radimo?“

„Videćeš“, odgovorio je. „Znam tačno kuda da odemo.“

„Jesam li tamo ranije bila?“

„Nisi, ali to je posebno mesto.“

„Gde se nalazi?“

„To je iznenađenje!“

„Hoće li mi se svideti?“

„Oduševićeš se“, kazao je.

Okrenula se pre no što je i pokušao da je poljubi. Nije znala bi li pokušao, ali da jeste, iz nekog razloga je znala da bi joj bilo veoma teško da ga zaustavi. Tog trenutka nije bila u stanju da se bavi time, pored svega što joj je prolazilo kroz glavu. Sela je za volan i odahnula s olakšanjem. Zatvorio je vrata kad je sela, i Ali upali kola. Dok je motor radio u mestu, tek malo je otvorila prozor.

„Vidimo se sutra“, rekla je, a u očima joj se kupala mesečina.

Noa joj je mahnuo kad je kola povezla unazad. Zatim ih je okrenula, dovezla se do drumu i zaputila u grad. Posmatrao je automobil sve dok svetla nisu zamakla iza udaljenih hrastova i dok zvuk motora nije sasvim utihnuo. Klem mu je prišla, pa je čučnuo da je pomiluje, posebno po vratu, češkajući je po tački koju sama nije mogla da dohvati. Nakon što je pogledao na drum još jednom, vratili su se zajedno na trem iza kuće.

Opet je seo u stolicu za ljuljanje, ovog puta sam, i još jednom pokušao da zamisli večer koje je upravo proteklo. Razmišljao je. Ponovo se prisećao. Ponovo sve video. Sve čuo. Gledao sve što se dogodilo kao na usporenom snimku. Nije bio raspoložen da svira gitaru niti da čita. Nije znao šta oseća.

„Verena je“, prošaputao je napokon, a onda satima ćutao. Tišinu je narušavala samo stolica za ljuljanje. Noć je bila vrlo tiha, nije se dešavalo gotovo ništa izuzev što bi ga Klem povremeno obilazila kao da hoće da ga pita: „Je li ti dobro?“

I u nekom trenutku te vedre oktobarske noći, u Noi se sve uskomešalo i ophrvla ga je čežnja. A da ga je iko gledao, video bi čoveka koji izgleda kao starac, koji je za tek nekoliko sati ostario kao da mu je prošao čitav život. Čoveka presavijenog u stolici za ljuljanje, lica zarivenog u dlanove, sa suzama u očima.

Nije znao kako da ih zaustavi.

Telefonski porivi

Lon je spustio slušalicu.

Zvao je u sedam, pa u osam i trideset, a sad je ponovo gledao na sat. Devet i četrdeset pet.

Gde je ona?

Znao je da je tamo gde je rekla da će biti pošto je ranije razgovarao s upravnikom. Da, stigla je u hotel, prijavila se i poslednji put ju je video oko šest. Otišla je na večeru, pretpostavljao je upravnik. Ne, otada je nije video.

Lon je zavrteo glavom i naslonio se u stolici. U kancelariji je ostao poslednji, svuda je vladala tišina. Uvek je ostajao duže od ostalih kad je suđenje u toku, čak i ako se sve odvija povoljno. Pravo je bilo njegova strast, a kasni sati u samoći pružali su mu priliku da obavi zaostali posao i da ga u tome niko ne prekida.

Znao je da će dobiti parnicu jer je dobro vladao pravom i očarao porotu. Uvek je tako bilo i sada je gubio veoma retko. Razlog je delimično bilo to što je umeo da odabere predmete iz oblasti za koju je stručan, i bio je sposoban da ih dobije. Dostigao je zavidan nivo u svojoj praksi. Samo je odabrana nekolicina u gradu imala tu vrstu ugleda, što se ogledalo i na njegovim prihodima.

Ali njegov uspeh proisticao je uglavnom iz napornog rada. Uvek je poklanjao pažnju pojedinostima, pogotovo kad je otvorio praksu. Sitnice, nejasnoće, sada je sve to bilo navika. Bilo da je u pitanju zakon ili zastupanje, marljivo bi sve proučio, i tako je na početku karijere dobio nekoliko slučajeva, a bilo je za očekivati da izgubi.

I sada ga je mučila jedna sitnica.

Ne u vezi sa sudskim predmetom. Ne, to je bilo u redu. U pitanju je bilo nešto drugo.

Nešto u vezi sa Ali.

Ali, dođavola, nije mogao da odredi šta je to. Kad je jutros otišla, bio je dobro raspoložen. Makar je mislio da je tako. Ali nedugo posle njenog poziva, možda sat docnije, nešto mu je sinulo. Sitnica.

Sitnica.

Nešto nevažno? Nešto značajno?

Misli... misli... Šta je to bilo, dođavola?

Mozak mu je grozničavo radio.

Nešto... nešto... *nešto što je rečeno?*

Nešto je rečeno? Da, to je to. Znao je. Ali šta? Je li Ali nešto rekla u telefonskom razgovoru? Nešto na početku? U mislima je ponovio ceo razgovor. Ne, nije bilo ničeg neuobičajenog.

Ali to je to, bio je sada siguran.

Šta je rekla?

Putovala je dobro, stigla je u hotel, prijavila se, obavila kupovinu. Ostavila svoj broj. To je bilo skoro sve.

Potom je razmišljao o njoj. Voleo ju je, u to je bio siguran. Ne samo da je lepa i ljupka, već je postala i izvor njegove sigurnosti a i njegov najbolji prijatelj. Posle napornog dana na poslu ona bi bila prva osoba kojoj je telefonirao. Saslušala bi ga, smejala se u pravim trenucima i kao da je šestim čulom osećala šta mu je potrebno da čuje.

Ali više od toga divio se načinu na koji je izlagala svoje mišljenje. Sećao se kako joj je, posle nekoliko izlazaka, rekao ono što je govorio svim ženama s kojima je izlazio – da nije spreman za ozbiljnu vezu. Za razliku od ostalih, međutim, Ali je jednostavno klimnula glavom i rekla: „U redu.“ Ali kad je izlazila, okrenula se i kazala: „Tvoj problem nisam ja ni tvoj posao, tvoja sloboda niti bilo šta što misliš da jeste. Tvoj problem je u tome što si sam. Tvoj otac je proslavio prezime Hamond i verovatno su te čitavog života upoređivali s njim. Nikad nisi bio svoj čovek. Uz takav život osećaš se neispunjeno i tražiš nekog ko će kao čarolijom ispuniti prazninu. A to ne može da učini niko osim tebe.“

Te su mu reči čitave noći odzvanjale u glavi i narednog jutra je uvideo da su istinite. Ponovo joj je telefonirao, zamolio da mu pruži još jednu priliku na šta je, posle izvesnog navaljivanja, nerado pristala.

Za četiri godine koliko su se zabavljali, postala je sve što je ikad poželeo i znao je da s njom treba da provodi više vremena. No advokatska praksa mu nije omogućavala da ograniči radno vreme. Ali je uvek imala razumevanja, a ipak, proklinjao je sebe što ne nalazi više vremena. Kad se oženi, skратиće radno vreme, obećao je sebi. Naložiće sekretarici da mu proverava raspored kako ne bi radio više nego što je prijavio...

Prijavio?

Ponovo mu je sinulo.

Prijavio.... prijaviti... *prijaviti se?*

Pogledao je u tavanicu. Prijaviti se?

Da, to je bilo to. Zatvorio je oči i načas razmišljao. Ne. Nije. Pa šta je onda?

Hajde, nemoj sad da podbaciš. Misli, dođavola, misli.

Nju Bern.

Upravo mu je tada sinulo. Da, Nju Bern. To je bilo to. Sitnica ili delić veće slike. Ali šta još?

Nju Bern, pomisli ponovo. Ime mu je poznato. Grad je slabo poznavao, uglavnom sa nekolicine suđenja na koja je tamo odlazio. Tu se nekoliko puta zaustavio kad je odlazio u priobalje. Ništa naročito. On i Ali tamo nikad nisu bili zajedno.

No Ali je tamo bila ranije...

Naprezao se, još jedna kockica je došla na mesto...

Još jedna kockica... ali bilo je tu još nešto...

Ali, Nju Bern... i... i... nešto na nekoj zabavi. Neka opaska u prolazu. Izrekla ju je njena majka. Jedva da je to i primetio. Ali šta je kazala?

Lon se u tom trenutku setio i prebledeo. Setio se šta je rečeno nekad davno. Setio se šta je rekla Alina majka.

Nešto o tome kako je Ali nekad bila zaljubljena u mladića iz Nju Berna. Nazvala je to mladalačkom ljubavlju. Pa šta, pomislio je kad je to čuo i okrenuo se da se osmehne Ali.

Ali se, međutim, nije smešila. Bila je ljuta. I Lon je tada pretpostavio da je tog mladića volela mnogo više nego što je nagovestila njena majka. Možda čak i više nego što je volela njega.

A sada je bila tamo. Zanimljivo.

Lon je sklopio dlanove kao da se moli i prislonio ih na usne. Slučajnost? Možda nije ništa. Možda je upravo ono što je Ali rekla. Uzbuđenje i kupovina antikviteta. Moguće. Čak i verovatno.

A ipak... ipak... šta ako...?

Lon je razmotrio i drugu mogućnost i prvi put posle mnogo vremena osetio strah.

Šta ako...? Šta ako je s njim?

Prokleo je suđenje i poželeo da je završeno. Poželeo da je otišao s njom. Pitao se je li mu rekla istinu i nadao se da jeste.

I tada je odlučio da je neće izgubiti. Učiniće sve što treba da je zadrži. Ona je sve što mu je oduvek bilo potrebno, a još jednu kakva je ona nikad neće naći.

Drhtavim prstima, ponovo je telefonirao četvrti i poslednji put te večeri.

I ponovo se nije javio niko.

Kajaci i zaboravljeni snovi

Narednog jutra neprestano cvrkutanje čvoraka rano je probudilo Ali. Protrljala je oči osećajući kako joj je čitavo telo ukočeno. Nije dobro spavala, budila se posle svakog sna i sećala se kako su svaki put kazaljke na satu bile u drugom položaju, kao da je proveravala prolazi li vreme.

Spavala je u mekanoj košulji koju joj je dao i ponovo je osetila njegov miris dok je razmišljala o večeri koju su proveli zajedno. Setila se neusiljenog smeha i razgovora, a naročito načina na koji je govorio o njenom slikanju. Bilo je to neočekivano, ali dirljivo, i dok je u mislima ponovo slušala njegove reči, shvatila je koliko bi zažalila da je odlučila da ga ne vidi ponovo.

Pogledala je kroz prozor i videla kako raspevane ptice traže hranu pri prvoj jutarnjoj svetlosti. Noa je, znala je, oduvek voleo jutro i zoru je dočekivao na svoj način. Znala je da voli da vozi kajak i kanu i pamtila je jutro koje je provela s njim u kanuu i posmatrala svitanje. Morala je da se iskrade kroz prozor pošto je roditelji ne bi pustili, ali nisu je uhvatili i sećala se kako ju je Noa zagrlio i privukao dok je rudela zora. „Pogledaj“, šapnuo joj je, i gledala je prve sunčeve zrake naslonjena na njegovo rame, zapitana postoji li išta lepše od onoga što se događalo u tom trenutku.

Ustala je iz kreveta i krenula da se okupa. Koračajući bosa po hladnom podu, pitala se da li on i ovog jutra dočekuje novi dan na vodi i pretpostavila da je verovatno tako.

Bila je u pravu.

Noa je ustao pre svanuća i brzo se obukao. Navukao je farmerke koje je nosio i prethodne noći, potkošulju, čistu flanelsku košulju i plavu jaknu i nazuo čizme. Oprao je zube, pa sišao u prizemlje, popio čašu mleka i na izlasku dograbio dva keksa. Pošto ga je Klem pozdravila liznuvši mu ruku, otišao je na dok gde mu je stajao kajak. Voleo je da se prepusti čaroliji reke – opustili bi mu se mišići, zagrejalo telo i razbistrila glavu.

Pohabani stari kajak, s mrljama od rečne vode, visio je na dve zarđale kuke prikačene na dok, tačno iznad površine reke da se školjke na bi lepile za dno plovila. Skinuo ga je sa kuka, spustio na tle, brzo pregledao i zatim odneo do obale. U nekoliko izvežbanih

pokreta, kojima je odavno ovladao toliko da su prešli u naviku, Noa se obreo u kajaku, kojem je bio i kormilar i motor, i zaplovio uzvodno.

Na koži je osećao hladni, gotovo okrepljujući vazduh. Nebo je delovalo kao izmaglica raznih boja – crnela se iznad njega kao planinski vrh, zatim beskrajna širina plavih tonova, sve svetlijih kako su odmicali prema obzorju gde su prelazili u sivu. Nekoliko puta je udahnuo duboko, osećajući miris borova i slankaste vode, i prepustio se razmišljanju. Bio je to deo svega onoga što mu je nedostajalo dok je živeo na severu. Pošto je na poslu ostajao dugo, preostajalo mu je malo vremena za aktivnosti na vodi. Kampovanje, pešačenje, veslanje po rekama, izlasci s devojkama, posao... nečeg se morao odreći. Prirodu Nju Džerzija uglavnom je istraživao pešačeći, kad god je imao vremena, ali za četrnaest godina nijednom nije seo ni u kanu ni u kajak. Ta aktivnost bila je među prvima kojima se bavio po povratku.

Bilo je nečeg naročitog, gotovo mističnog u dočekivanju zore na vodi, razmišljao je, i sada je to činio skoro svakog dana. Bilo da je sunčano i vedro ili hladno i neprijatno vreme, ništa mu nije smetalo dok je veslao u ritmu muzike koju je čuo u mislima i plovio vodom olovne boje. Gledao je kako se porodica kornjača odmara na polupotopljenom trupcu i posmatrao kako čaplja uzleće klizeći tik iznad vode pre nego što nestane u srebrnkastoj pomračini pred izlazak sunca.

Odveslao je do sredine reke, odakle je posmatrao kako se narandžasti odsjaj pojavljuje i širi po vodi. Više nije veslao iz sve snage, već samo toliko da se održi u mestu, posmatrajući kako se svetlost probija kroz drveće. Oduvek je voleo da zastane u svitanje – tada bi se u trenutku ukazao raskošan prizor, kao da se iznova rađa svet. Potom je opet snažno prionuo na vesla, oslobađao se napetosti, pripremao se za dan koji ga čeka.

Dok je veslao, po glavi su mu se vrzmala pitanja. Razmišljao je kakav je Lon čovek i kakva je njihova veza. Najviše je ipak razmišljao o Ali i pitao se zašto je došla.

Kad je stigao kući, osećao se kao preporođen. Pogledavši na sat, iznenadio se kad je shvatio da je proteklo dva sata. Na vodi vreme nije proticalo jednako kao na kopnu, ali Noa je mesecima ranije prestao da se pita zašto je tako.

Podigao je kajak na kuke, istezao se nekoliko minuta, a onda otišao u kućicu gde je čuvao kanu. Odneo ga je na obalu, spustio ga metar-dva od vode, pa krenuo prema kući osećajući kako su mu noge i dalje pomalo ukočene.

Jutarnja izmaglica još nije sasvim nestala, a Noa je znao da ta ukočenost u nogama obično predskazuje kišu. Pogledao je na zapad i na nebu ugledao olujni oblak, tmast i težak. Nalazio se daleko, ali je ipak bio tu. Vetar nije bio jak, ali je ipak donosio oblake sve bliže. Po njihovom izgledu je zaključio da ne bi valjalo da se zatekne van kuće kad stignu ovamo. Dođavola. Koliko vremena mu ostaje? Nekoliko sati. Možda malo više, možda malo manje.

Istuširao se, obukao čiste farmerke, crvenu košulju i crne kaubojske čizme, očešljao se i sišao u kuhinju. Oprao je posuđe od sinoćne večere, pospremio malo po kući, skuvao kafu i izašao na trem. Nebo je potamnelo, pa je pogledao na barometar. Pritisak je stabilan, ali će uskoro početi da pada, sudeći po pretećem nebu na zapadnoj strani.

Odavno je naučio da nikad ne treba potceniti vremenske uslove, pa se zapitao je li izlazak iz kuće dobra zamisao. S kišom bi lako izašao na kraj, ali munje su druga priča. Pogotovo kad je na vodi. Nije pametno biti u kanuu kad dođe do električnog pražnjenja u vlažnom vazduhu.

Popio je kafu i odluku odložio za kasnije. U kućici za alat pronašao je sekiru. Proverivši sečivo palcem, naoštrio ga je na tocilu. „Tupa sekira opasnija je od oštre“, govorio je njegov otac.

Narednih dvadesetak minuta sekao je i slagao drva. Radio je s lakoćom, veštim pokretima, i nimalo se nije zamorio. Nekoliko trupaca odvojio je za kasnije. Uneo ih je u kuću kad je sve završio i složio ih pored kamina.

Pogledao je Alinu sliku i pružio ruku da je dodirne, što je opet podstaklo nevericu da ju je ponovo sreo. Bože, šta je to u njoj što ga nagoni da se ovako oseća? Čak i posle svih ovih godina? Kakvu to moć ona ima nad njim?

Najzad se okrenuo, zavrteo glavom i vratio se na trem. Opet je pogledao na barometar. Nije bilo promene. Spustio je pogled na ručni sat.

Ali će uskoro biti ovde.

Ali se okupala i obukla. Već je bila otvorila prozor da vidi kakvo je vreme. Napolju nije bilo hladno, pa je odlučila da obuče svetlu prolećnu haljinu dugih rukava, s izrezom uz vrat. Bila je meka i udobna, možda malo preuska, ali izgledala je lepo. Uz nju je obula odgovarajuće bele sandale.

Jutro je provela šetajući po centru grada. Velika depresija je ovde uzela svoj danak, ali zapazila je i da se vraćaju znakovi napretka. *Masonska pozorište*, najstarije aktivno pozorište u zemlji, delovalo je oronulo, ali je i dalje radilo – davali su dva-tri novija filma. Totenov park izgledao je isto kao i pre četrnaest godina, a i deca koja su se posle škole igrala na ljuljaškama, pomislila je. Osmehnula se setivši se kako je tada sve izgledalo jednostavnije. Ili se makar činilo da je tako.

Sada pak ništa nije jednostavno. Delovalo je sasvim neverovatno da sve tako dođe na svoje mesto i pitala se šta bi radila da nije videla članak u novinama. Nije to bilo teško zamisliti pošto joj je raspored bio ustaljen i retko se menjao. Sreda je, igrala bi bridž u kantri-klubu, zatim bi otišla u Ligu mladih žena, gde bi verovatno organizovala još jedan prijem za sakupljanje novca namenjenog nekoj privatnoj školi ili bolnici. Potom bi s majkom otišla kod nekog u posetu, a onda kući, na večeru s Lonom, koji se trudio da iz kancelarije izađe do sedam sati. Sredom uveče ga je redovno viđala.

Potisnula je tugu izazvanu pri pomisli na Lona, nadajući se da će se on promeniti jednog dana. Često je obećavao da hoće i obično bi to potrajalo nekoliko nedelja, a onda bi se vratio starim navikama. „Ne mogu večeras, dušo“, objašnjavao je. „Žao mi je, ali ne mogu. Nadoknadiću ti to kasnije.“

Nije volela da se zbog toga svađa s njim, uglavnom zato što je znala da govori istinu. I pripreme i samo suđenje bili su zahtevni, ali nije mogla da se ne zapita zašto je uložio toliko vremena da je osvoji ako sada s njom ne provodi vreme.

Zakupljena mislima, prošla je pored umetničke galerije, a zatim se okrenula i vratila. Načas je zastala na vratima, čudeći se što je prošlo toliko vremena otkako je poslednji put posetila neku galeriju. Najmanje tri godine, možda i više. Zašto ih je izbegavala?

Ušla je – bila je otvorena kao i ostale radnje na Priobalnom putu – i razgledala slike. Mnogi umetnici bili su meštani i videlo se koliko

blizina mora utiče na njihova dela. Bilo je tu mnogo morskih pejzaža, peščanih plaža, pelikana, starih jedrenjaka, tegljača, dokova i galebova. Ali najviše talasa. Talasi raznih oblika i veličina i svih zamislivih boja, ali su posle izvesnog vremena svi izgledali slično. Umetnici su bili, zaključila je, lišeni nadahnuća ili lenji.

Na jednom zidu, međutim, visilo je nekoliko slika koje su više odgovarale njenom ukusu. Sve ih je naslikao umetnik za koga nikad nije čula, izvesni Elejn, a činilo se da je kao nadahnuće poslužila arhitektura grčkih ostrva. Na slici koja joj se najviše dopala, primetila je da je umetnik namerno naglasio prizor minijaturnim figurama, širokim linijama i debelim namazima boje, kao da nije sasvim usredsređen. Ali boje su bile žive i zapenušane, privlačile su pogled, gotovo nagoveštavale putanju koju treba slediti pri posmatranju. Slika je bila dinamična, dramatična. Što je više o njoj razmišljala, sve joj se više dopadala. Čak je pomislila da je kupi, a onda je shvatila da joj se dopada upravo zato što je podseća na sopstveni rad. Zagledala se u sliku još pažljivije i pomislila da je Noa možda u pravu. Možda je trebalo da opet počne da slika.

Ali je iz galerije izašla u pola deset i otišla u robnu kuću *Hofman-Lejn* u centru grada. Trebalo joj je nekoliko minuta da pronađe ono što je tražila, i to je našla na odeljenju za školski pribor. Papir, kreda za crtanje i olovke, ne baš vrhunskog kvaliteta, ali dovoljno dobre. Nije to bilo slikanje, ali jeste početak. Bila je uzbuđena kad se vratila u hotelsku sobu. Sela je za sto i bacila se na posao – ništa naročito, samo da ponovo stekne osećaj. Puštala je da joj se iz mladalačkog sećanja izliju oblici i boje. Posle nekoliko minuta apstraktnog crtanja, uradila je grubu skicu ulice viđene iz njene sobe, zaprepašćena koliko joj lako ide. Kao da nikad nije ni prestajala.

Pažljivo je osmotrila završeni crtež, zadovoljna. Pitala se šta sledeće da nacрта i najzad odlučila. Pošto nije imala model, zamislila ga je pre no što je počela. I mada je bilo teže nego prizor ulice, išlo je bez napora i crtež je polako poprimao oblik.

Minuti su prolazili brzo. Radila je bez prestanka, ali je često proveravala koliko je sati da ne bi zakasnila i završila je nešto pre podneva. Trebalo joj je skoro dva sata, ali krajnji rezultat ju je iznenadio. Činilo se da je crtež rađen mnogo duže. Savila ga je,

stavila u tašnu i pokupila ostale stvari. Na izlasku se pogledala u ogledalo. Osećala se neobično opušteno, ne znajući zašto.

Sišla je niz stepenice i krenula ka izlazu iz hotela. U tom trenutku je začula glas.

„Gospođice?“

Okrenula se, svesna da se muškarac obraća njoj. Upravnik. Isti čovek od juče. Na licu mu se ogledala znatiželja.

„Da?“

„Sinoć ste propustili nekoliko telefonskih poziva.“

Zapanjila se. „Zaista?“

„Da. Zvao vas je izvesni gospodin Hamond.“

O, bože.

„Lon je zvao?“

„Jeste, gospođice, četiri puta. Razgovarao sam s njim kad je nazvao drugi put. Bio je veoma zabrinut za vas. Rekao je da ste mu verenica.“

Slabašno se osmehnula pokušavajući da prikrije misli. Četiri puta? Četiri? Šta je to moglo da znači? Šta ako se nešto dogodilo kod kuće?

„Je li išta rekao? Je li nešto hitno?“

Upravnik je brzo odmahnuo glavom. „Zaista nije rekao, gospođice, ništa nije ni spominjao. Zapravo, delovalo je kao da je pre zabrinut za vas.“

Dobro, pomislila je. To je dobro. A onda, jednako iznenadno, osetila je stezanje u grudima. Šta je tako hitno? Zašto je toliko puta zvao? Je li juče nešto rekla? Zašto je bio toliko uporan? To nimalo nije ličilo na njega.

Je li ikako mogao da otkrije? Ne... nemoguće. Ako ju je neko juče video i telefonirao mu... Ali taj bi morao da je prati sve do Noine kuće. To niko ne bi učinio.

Odmah je morala da ga nazove, to se nije moglo izbeći. Ali, začudo, za to nije bila raspoložena. Ovo je njeno vreme i želela je da radi šta hoće. Nameravala je da s njim razgovara tek kasnije, a iz nekog razloga gotovo da je osećala da bi joj razgovor s njim pokvario dan. Osim toga, šta bi mu rekla? Kako da objasni zašto je sinoć ostala napolju toliko dugo? Da kaže da je kasno otišla na večeru a zatim u šetnju? Možda. Ili da je bila u bioskopu? Ili...

„Gospođice?“

Skoro je podne, pomislila je. Gde je on sada? Verovatno u kancelariji... Ne. Na sudu, odjednom je shvatila i istog trenutka se osetila kao da se oslobodila okova. Sada sigurno nije mogla da razgovara s njim sve i da je htela. Iznenadila su je sopstvena osećanja. Ne bi trebalo da se ovako oseća, znala je, a ipak joj to nije smetalo. Pogledala je na sat pretvarajući se.

„Je li zaista skoro dvanaest sati?“

Upravnik pogleda na časovnik i potvrdno klimnu glavom. „Jeste, zapravo petnaest do dvanaest.“

„Nažalost“, rekla je, „on je sada na sudu i ne mogu da ga dobijem. Ako ponovo nazove, možete li mu, molim vas, reći da sam u kupovini i da ću pokušati da ga nazovem kasnije?“

„Naravno“, odgovorio je upravnik. No u očima mu je videla pitanje: *A gde si sinoć bila?* Znao je tačno kad je došla. Prekasno za neudatu ženu u ovom malom gradu, u to je bila sigurna.

„Hvala vam“, osmehnu mu se. „Cenila bih to.“

Dva minuta docnije bila je u kolima i vozila ka Noinoj kući, razmišljala je kako će proteći dan, uglavnom ne brinući o telefonskim pozivima. Juče bi se brinula i pitala bi se šta to znači.

Dok je vozila preko pokretnog mosta, nepuna četiri minuta nakon što je izašla iz hotela, Lon je nazvao iz suda.

Nemirne vode

Noa je sedeo u stolici za ljuljanje, pijuckao ledeni čaj, osluškivao i najzad čuo zvuk automobila koji se pojavio na prilaznoj stazi. Izašao je pred kuću i posmatrao kako kola prilaze i opet se zaustavljaju pod hrastom. Na istom mestu kao i prethodnog dana. Klem je, mašući repom, u znak pozdrava zalajala na automobilska vrata. Video je kako Ali maše iz kola.

Izašla je, pomilovala Klem, koja joj se umiljavala, a zatim se okrenula i osmehnula Noi koji je krenuo ka njoj. Izgledala je opuštenije nego prethodnog dana, samouverenije. Ponovo se pomalo iznenadio što je vidi. Ali drugačije nego juče. Sada je tu bilo i novih osećanja, a ne samo uspomena. Ako ništa drugo, preko noći su osećanja prema njoj postala još snažnija, još dublja, i njeno prisustvo budilo je u njemu blagu uznemirenost.

Noseći malu torbu u ruci, Ali ga je srela na pola puta. Iznenadila ga je kad ga je nežno poljubila u obraz. Odmakla se, ali nije sklonila slobodnu ruku s njegovog struka.

„Zdravo“, kazala je blistavih očiju, „gde je iznenađenje?“

Malo se, hvala bogu, opustio. „Ni 'dobar dan' ni 'kako si proveo noć'?“

Nasmešila se. Strpljenje joj nikad nije bilo vrlina.

„U redu. Dobar dan. Kako si proveo noć? I gde je iznenađenje?“

Nasmejao se, pa zastao. „Ali, imam loše vesti.“

„Šta je bilo?“

„Hteo sam da te odvedem na jedno mesto, ali oblaci su se navukli, pa nisam siguran da bi trebalo da krenemo.“

„Zašto?“

„Zbog oluje. Bićemo napolju i možda ćemo pokisnuti. Osim toga, možda će biti i munja.“

„Kiša još ne pada. Koliko je daleko to mesto?“

„Otprilike kilometar i po uz rukavac.“

„I nikad tamo nisam bila?“

„Ne kad je ovako.“

Razmišljala je načas i gledala oko sebe. Najzad je progovorila odlučnim glasom.

„Onda ćemo ići. Ne smeta mi ako padne kiša.“

„Jesi li sigurna?“

„Sasvim sigurna.“

Opet je pogledao u oblake i primetio da su sve bliže. „Onda bolje da krenemo odmah“, kazao je. „Da ti unesem torbu?“

Klimnula je glavom i pružila mu torbu. Otrčao je u kuću i torbu spustio na stolicu u dnevnoj sobi. Zatim je dograbio malo hleba i stavio ga u kesu koju je poneo sa sobom.

Dok su išli prema kanuu, Ali je koračala uz njega. Malo bliže nego prethodnog dana.

„Kakvo je to mesto?“

„Videćeš.“

„Nećeš baš ništa da mi kažeš?“

„Sećaš li se“, uzvratio je, „kad smo se vozili kanuom i gledali izlazak sunca?“

„Jutros sam mislila na to. Sećam se da me je ganulo do suza.“

„To će ti izgledati sasvim obično posle onoga što danas budeš videla.“

„Pretpostavljam da bi trebalo da se osećam kao da sam posebna.“

Napravio je nekoliko koraka pre no što je odgovorio.

„Ti i jesi posebna“, rekao je najzad i to tako da se zapitala je li hteo još nešto da doda. No kako više ništa nije kazao, Ali se blago osmehnula pre no što je skrenula pogled. Tada je osetila vetar na licu i primetila da duva jače nego tog jutra.

Narednog trenutka obreli su se na doku. Ubacivši kesu u kanu, Noa je brzo proverio da li je nešto propustio, i potom porinu kanu u vodu.

„Mogu li ja nešto da uradim?“

„Ne, samo uđi.“

Pošto se smestila, gurnuo je kanu još dublje u vodu, bliže doku. Vešto je s doka zakoračio u kanu vodeći računa da se ne prevrnu. Ali se divila njegovoj spretnosti, svesna da njegovi toliko brzi i laki pokreti u stvari iziskuju mnogo više umeća nego što izgleda na prvi pogled.

Ali je sedela na pramcu, licem okrenuta zadnjem delu čamca. Kad je počeo da vesla, skrenuo joj je pažnju da neće sve videti, ali je odmahнула glavom i rekla da joj je dobro tako kako se smestila.

I to je bilo tačno.

Mogla je da vidi sve samo ako okrene glavu, ali ona je više od svega želela da posmatra Nou. Došla je da vidi njega, a ne rukavac.

Košulja mu je pri vratu bila raskopčana, pa je videla kako mu se grudni mišići naprežu pri svakom zamahu veslom. Primetila je kako mu se ispod zavrnutih rukava blago ocrtavaju mišice. Od veslanja koje je upražnjavao svakog jutra mišići su mu bili lepo razvijeni.

Umetnički, pomislila je. Ima nečeg gotovo umetničkog u njegovim pokretima. Bilo je to posve prirodno, kao da je boravak na vodi nešto što on ne može da obuzda, poput gena koji je nasledio od nekakvih tajanstvenih predaka. Dok ga je posmatrala, podsetio ju je na prve istraživače koji su morali tako izgledati kad su otkrili ovu oblast.

Nije se mogla setiti nikoga ko mu i najmanje nalikuje. Bio je komplikovan, u mnogo čemu bezmalo protivrečan, a ipak toliko jednostavan. Neobično erotičan spoj. Na prvi pogled delovao je kao momak sa sela koji se vratio iz rata, a verovatno je i sam sebe tako doživljavao. Međutim, u sebi je nosio još mnogo toga. Možda se od drugih razlikovao zbog sklonosti ka poeziji ili možda po vrednostima koje mu je u prvoj mladosti usadio otac. Bilo kako bilo, izgleda da je u životu uživao više nego ostali, a upravo to joj se pre svega dopalo kod njega.

„O čemu razmišljaš?“

Osetila je kako joj je utroba blago zadrhtala kad ju je Noin glas vratio u sadašnjost. Shvatila je da nije mnogo pričala otkako su krenuli i bila mu je zahvalna što joj je dopustio da ćuti. Uvek je bio pun obzira.

„O lepim stvarima“, odgovorila je tiho i po njegovom pogledu shvatila da je znao da razmišlja o njemu. Dopadalo joj se što je svestan toga i nadala se da i on razmišlja o njoj.

Tada je shvatila da oseća nekakav nemir kao i pre svih ovih godina. Pogled na njega, na pokrete njegovog tela izazvao je takvo osećanje. I dok su se gledali, osetila je vrelinu u vratu i grudima, porumenela je i odvratila pogled pre no što on primeti.

„Koliko još ima?“ upitala je.

„Još osamsto metara. Otprilike.“

Načas zavlada tišina koju je narušila Ali: „Lepo je ovde. Čisto. Mirno. Kao da se čovek vraća u davnu prošlost.“

„Donekle i jeste tako, rekao bih. Potok izvire u šumi. Između ovog mesta i izvora nema ni jedne jedine farme, pa je voda čista kao kišnica. Verovatno je čista kao i nekad.“

Nagnula se prema njemu. „Reci mi, Noa, od čitavog onog leta koje smo proveli zajedno, čega se najbolje sećaš?“

„Svega.“

„A nekog trenutka posebno?“

„Ne“, uzvratio je.

„Ne sećaš se?“

Odgovorio je trenutak kasnije, tihim, ozbiljnim glasom.

„Ne, nije to. Nije to na šta misliš. Ozbiljno sam mislio kad sam rekao da se sećam svega. Pamtim svaki trenutak koji smo proveli zajedno, a u svakom od njih bilo je nečeg lepog. Zaista ne mogu da izdvojim neki i kažem da mi znači više od ostalih. Čitavo to leto bilo je savršeno, leto kakvo bi svako trebalo da doživi. Kako mogu izdvojiti samo jedan trenutak?“

Pesnici opisuju ljubav kao osećanje koje ne možemo obuzdati, koje nadvladava i logiku i razum. Meni se desilo upravo to. Nisam nameravao da se zaljubim u tebe, a ne verujem ni da si ti nameravala da se zaljubiš u mene. Ali kad smo se sreli, bilo je jasno da ni ti ni ja ne možemo da obuzdamo osećanja. Zaljubili smo se i pored svih razlika koje nas dele, i iz toga se rodilo nešto retko i prekrasno. Mislim da se takva ljubav doživljava samo jednom i zato mi se svaki naš zajednički minut zauvek urezao u pamćenje. Nikad neću zaboraviti ni jedan jedini časak svega što smo doživeli.“

Ali je zurila u njega. Nikada joj niko nije rekao tako nešto. Nikad. Nije znala šta da kaže, ćutala je, zacrvenevši se.

„Izvini ako sam te doveo u neugodan položaj, Ali. Nisam želeo. Ali to leto nosim u sebi i verovatno ću ga uvek pamtiti. Znam da među nama ne može opet biti kao nekad, ali to ne menja osećanja koja sam tada gajio prema tebi.“

Progovorila je tiho, toplo.

„Nisi me doveo u neugodan položaj, Noa... Ali takve reči naprosto nikad ne čujem. Divno je to što si rekao. Treba biti pesnik da se govori kao što ti pričaš, a kao što sam rekla, ti si jedini pesnik koga poznajem.“

Među njima zavlada spokojna tišina. Negde u daljini začuo se krik orla ribara. Nedaleko od obale praćakao se cipol. Veslo se pomeralo ujednačeno, mreškajući vodu koja je sasvim blago ljuljala čamac.

Vetar je prestao, a navlačili se sve tamniji oblaci dok je kanu plovio prema nepoznatom odredištu.

Ali je opazila sve to, svaki zvuk, svaku misao. Čula su joj oživela, što joj je ulivalo snagu. Razmišljala je o nekoliko proteklih nedelja. Mislila je na nemir koji je u njoj izazvao dolazak u Nju Bern. Na to koliko se potresla kad je videla članak u novinama, na besane noći i dane prepune napetosti. Juče se čak i uplašila i poželela da pobjegne. Svaki trag napetosti sada je nestao, ali ju je ispunilo nešto drugo, čemu se radovala dok je čuteći plovila u crvenom starom kanuu.

Osećala se neobično zadovoljno što je došla, zadovoljna što je Noa sazeo u čoveka kakvog je i očekivala, zadovoljna što će zauvek živeti s tim saznanjem. U poslednje vreme sreća je isuviše muškaraca uništenih ratom, godinama, pa čak i novcem. Trebalo je snage da se sačuva unutrašnja strast, a Noa je uspeo u tome.

Bio je to svet radnika, a ne pesnika, i ljudima bi bilo teško da razumeju Nou. Amerika je sada bila u punom zamahu, kako su pisale sve novine, i ljudi su žurno grabili napred ostavljajući za sobom užase rata. Shvatala je razloge, ali hitali su, kao i Lon, prema velikim poslovima zaradama, zapostavljajući ono što u život unosi lepotu.

Da li je u Roliju poznavala nekoga ko bi prestao da radi kako bi popravio kuću? I čitao Vitmana i Eliota, zamišljao prizore iz prirode, bavio se pitanjima duha? Ili čekao zoru na pramcu kanua? Ništa od toga ne pokreće društvo, ali osećala je da nije ni nevažno. Zbog toga je vredelo živeti.

I sama je na isti način doživljavala umetnost, mada je to shvatila tek kad je stigla ovamo. Ili tačnije, setila se toga. Toga je bila svesna nekad davno i sada je ponovo proklinjala sebe što je zaboravila na nešto toliko važno kao što je stvaranje lepote. Slikarstvo je ono za šta je bila stvorena, sada je u to bila sigurna. To su potvrdila i njena osećanja pobuđena tog jutra i znala je da će se, ma šta da se dogodi, u tome okušati ponovo. I to je pošteno, ma šta ko rekao.

Hoće li je Lon ohrabriti da slika? Setila se kako mu je dva-tri meseca nakon što su počeli izlaziti pokazala jednu svoju sliku. Bila je to apstraktna slika i trebalo je da posmatrača navede na razmišljanje. Unekoliko je bila slična slici iznad Noinog kamina, slici

koju je Noa u celosti razumeo, mada nije odisala tolikom strašću. Lon je zurio u sliku, gotovo je proučavao, a onda upitao šta bi trebalo da predstavlja. Nije se trudila da mu odgovori.

Odmahnula je glavom, svesna da nije sasvim pravedna. Volela je Lona, oduvek ga je volela, iz drugih razloga. Premda nije bio Noa, Lon je bio dobar čovek i pripadao je vrsti muškarca za kakvog je znala da će se udati. S Lonom neće biti nikakvih iznenađenja, a bilo je utešno znati šta će doneti budućnost. Biće joj dobar muž, a ona će biti dobra supruga. Imaće kuću u blizini prijatelja i porodice, decu, ugledan položaj u društvu. Takav je život oduvek očekivala, takav je život želela. I mada za njihovu vezu ne bi rekla da je strasna, odavno je sebe ubedila da to nije neophodno da bi bila ispunjena u vezi, čak ni s onim za koga je nameravala da se uda. Strast će s vremenom izbledeti, a njeno mesto će zauzeti prijateljstvo i razumevanje. To su ona i Lon imali i pretpostavljala je da je to sve što joj je potrebno.

Ali sada, dok je posmatrala kako Noa vesla, preispitivala je tu osnovnu pretpostavku. Odisao je putenošću ma šta da je radio, svim svojim bićem, a onda je shvatila da o njemu razmišlja na način neprimeren devojci pred udajom. Trudila se da ne bulji u njega i često je gledala u stranu, ali lakoća pokreta njegovog tela nije joj dopuštala da na duže odvoji pogled.

„Stigli smo“, rekao je Noa navodeći kanu prema drveću blizu obale.

Ali se osvrtala, no nije videla ništa. „Gde je?“

„Ovde“, ponovio je usmeravajući kanu ka starom oborenom stablu koje je zaklanjalo prolaz, gotovo sasvim skriven od pogleda.

Zaveslao je oko drveta, pa su oboje morali da se sagnu da ne bi udarili glavom.

„Zatvori oči“, došapnuo je. Ali ga je poslušala i dlanovima zaklonila lice. Čula je strujanje vode i osetila da se kanu kreće kad ga je poterao napred, udaljavajući se od potoka.

„Dobro“, rekao je najzad kad je prestao da vesla. „Sad možeš da pogledaš.“

Labudovi i oluje

Obreli su se na sredini omanjeg jezera koje su napajale vode potoka Brajsiz. Nije bilo veliko, možda stotinak metara u prečniku. Pa ipak se čudila kako samo nekoliko trenutaka ranije nije moglo da se vidi.

Prizor je bio veličanstven. Sa svih strana bili su okruženi patuljastim labudovima i kanadskim guskama. Na hiljade ptica, ponegde toliko zbijenih da se voda nije videla. Iz daljine su skupine labudova delovale gotovo poput ledenih bregova.

„O, Noa“, najzad je tiho izustila, „predivno je.“

Dugo su sedeli u tišini i posmatrali ptice. Noa joj je pokazao kako se blizu obale grupica mladunaca, koji su se nedavno izlegli, trudi da u korak prati jato gusaka.

Gakanje i cvrkut odzvanjali su dok je Noa navodio kanu kroz vodu. Ptice uglavnom nisu obraćale pažnju na njih. Jedine kojima su, izgleda, zasmetali bile su one prinuđene da se pomere pred kanuom. Ali je pružila ruku da dodirne ptice pored čamca i pod prstima osetila nabore perja.

Noa je iz kese izvadio hleb i pružio ga Ali. Bacala je mrvice, nastojeći da više dobiju mladunci, smejala se i osmehivala dok su kružili u potrazi za hranom.

Ostali su sve dok se iz daljine nije začuo udar groma – ne toliko glasan, ali snažan – i oboje su znali da je vreme za odlazak.

Noa ih je vratio u vode rukavca veslajući snažnije nego ranije. Ali je i dalje bila pod utiskom onoga što je videla.

„Noa, šta rade ovde?“

„Ne znam. Znam da se labudovi sa severa svake zime sele na jezero Matamaskit, ali pretpostavljam da su ovog puta došli ovamo. Ne znam zašto. Možda ih je poterao rani sneg. Možda su zalutali. No opet će pronaći svoj put.“

„Neće ostati?“

„Ne verujem. Rukovode se nagonima, a ovo nije njihovo mesto. Neke guske možda i prezime ovde, ali labudovi će se vratiti na Matamaskit.“

Noa je snažno veslao dok su im se iznad glava nagomilavali tamni oblaci. Uskoro je počela kiša, najpre blaga, a zatim sve jača. Munja... stanka... potom novi udar groma. Sada već glasniji. Udaljen

deset-dvanaest kilometara možda. Kiša se pojačavala i Noa je zaveslao još snažnije. Mišići su mu se naprezali pri svakom zaveslaju.

Padale su sve krupnije kapi.

I padale....

I padale i duvao vetar...

Sve jače i jače... Noa je veslao... utrkivao se s nebom... ipak su pokisli... psovao je u sebi... gubio trku s majkom prirodom...

Pljuštalo je i Ali je gledala kako kiša ukoso pada i prkosi Zemljinoj teži nošena zapadnim vetrom koji je zviždao nad krošnjama. Nebo se još više smračilo, a iz oblaka stizale krupne, teške kapi. Uraganske kapi.

Ali je kiša prijala, pa je načas zabacila glavu puštajući da joj dobuje po licu. Znala je da će joj za nekoliko trenutaka haljina biti natopljena, ali nije marila. Pitala se je li to i on primetio, i zaključila da verovatno jeste.

Prošla je rukama kroz mokru kosu. Bio je to prelep osećaj, osećala se divno, sve je bilo divno. Čak i po pljusku čula je kako Noa s naporom diše i taj zvuk je doživela kao puteno uzbuđenje kakvo nije osetila godinama.

Tačno iznad njih oblak se provalio i kiša je zapljuštala još jače. Jače nego što je Ali ikad videla. Pogledala je uvis i nasmejala se odustavši od svakog pokušaja da se zaštiti i ostane suva, pa je Noi laknulo. Nije znao šta će ona na sve ovo reći. Mada je sama odlučila da krenu, sumnjao je da je očekivala da će ih uhvatiti ovakva oluja.

Posle nekoliko minuta stigli su do doka i Noa je primakao čamac dovoljno blizu da Ali može da iskorači. Pomogao joj je da izađe, potom je izašao i izvukao kanu na obalu, dovoljno daleko da ga voda ne odnese. Za svaki slučaj vezao ga je za dok, svestan da još neki minut na kiši ne znači ništa.

Dok je vezivao kanu, pogledao je u Ali i načas ostao bez daha. Bila je neverovatno lepa dok ga je čekala. Posmatrala ga je, nimalo se ne uznemiravajući što kišne. Nije pokušavala ni da se zaštiti ni da se sakrije, video joj je obrise grudi kroz haljinu koja joj se tesno pripijala uz telo. Kiša nije bila hladna, ali je primetio kako joj otvrdle bradavice štrče, čvrste kao kamenčići. U slabinama je osetio uzbuđenje i brzo se okrenuo, postidjen, mrmrlajući sebi u bradu, zahvalan što ga ne

čuje od kiše. Kad je završio i uspravio se, Ali ga je iznenadila uzevši ga za ruku. Iako je pljuštalo, nisu pojurili u kuću. Noa je zamišljao kako bi izgledalo s njom provesti noć.

I Ali je razmišljala o njemu. Osećala je toplinu njegovih ruku i pitala se kako bi bilo da ih oseti na svom telu, da je dodiruju celu, da joj lagano klize po koži. I sama pomisao na to naterala ju je da duboko udahne. U bradavicama je osetila peckanje, a u međunožju nekakvu novu toplinu.

Tada je shvatila da se nešto promenilo otkad je stigla ovamo. I mada nije mogla da tačno odredi trenutak – sinoć posle večere ili tog popodneva u kanuu, ili kad su ugledali labudove, ili možda čak i u tom času dok su koračali držeći se za ruke – znala je da se ponovo zaljubila u Nou Tejlora Kalhuna i da možda, tek možda, nikad nije ni prestala da ga voli.

Nije im bilo nelagodno kad su stigli do vrata i ulazeći zastali u predvorju. S odeće im se cedila kiša.

„Jesi li ponela nešto da se presvučeš?“

Odmahnula je glavom. I dalje pod naletom osećanja, pitala se odražava li joj se to na licu.

„Mislim da imam nešto u šta bi mogla da se preodeneš. Možda će ti biti preveliko, ali je toplo.“

„Bilo šta“, odgovorila je.

„Vraćam se za sekund.“

Noa je izuo čizme, pa potrčao uz stepenice i vratio se za minut. Pod jednom rukom nosio je pamučne pantalone i košulju dugih rukava, a pod drugom farmerke i plavu košulju.

„Izvoli“, rekao je pružajući joj pamučne pantalone i košulju. „Možeš da se presvučeš gore, u spavaćoj sobi. Tamo je i kupatilo, i peškiri ako želiš da se istuširaš.“ Zahvalila mu je osmehom i otišla na sprat osećajući kako je pogledom prati. Ušla je u spavaću sobu i zatvorila vrata, spustila pantalone i košulju na njegov krevet i sve svukla sa sebe. Tako naga prišla je ormaru, uzela vešalicu i okačila haljinu, grudnjak i gaćice, pa ih obesila u kupatilu da se voda ne bi cedila po drvenom patosu. Osećala je potajno uzbuđenje što je naga u sobi u kojoj on spava.

Nije želela da se tušira nakon što je bila na kiši. Koža joj je bila meka i to ju je podsetilo kako su ljudi živeli u davna vremena.

Prirodno. Kao Noa. Navukla je njegovu odeću, a onda se odmerila u ogledalu. Pantalone su joj bile velike, pa je u njih uvukla košulju, a nogavice zavrnila tek toliko da se ne vuku po podu. Okovratnik košulje bio je na jednom mestu pocepan i skoro se odšio na ramenu, ali joj se ipak dopadalo kako joj stoji. Zavrnila je rukave skoro do laktova, prišla komodi i obula nekakve čarape. U kupatilu je potražila četku za kosu.

Očešljala se tek toliko da razmrsi kosu i pustila da joj slobodno pada na ramena. Kad se oglednula, zažalila je što nije ponela neku kopču ili dve-tri ukosnice.

I malo maškare. No šta sad može? Na trepavicama joj se zadržalo još malo maškare koju je nanela kad je pošla. Obrisala je lice ne bi li se doterala najbolje što može.

Kad je završila, još jednom je bacila pogled u ogledalo. Osećala se lepom i pored svega. Vratila se u prizemlje.

Noa je u dnevnoj sobi čučao pored vatre koju je pokušavao da raspali. Nije primetio da je ušla, pa ga je posmatrala. Presvukao se i izgledao lepo, širokih ramena, mokre kose što mu je padala preko okovratnika, u tesnim farmerkama.

Žaračem je podsticao vatru, nameštao cepanice i dodao još sitnog drveta za potpalu. Ali se naslonila na dovratak, prekrstila noge i nastavila da ga posmatra. Za nekoliko minuta vatra se rasplamsala i gorela ujednačeno. Pomerio se u stranu da složi neiskorišćene cepanice i ugledao je krajičkom oka. Žurno se okrenuo prema njoj.

Izgledala je lepo čak i u njegovoj odeći. Trenutak kasnije stidljivo je odvratio pogled i nastavio da slaže cepanice.

„Nisam čuo kad si ušla“, rekao je trudeći se da zvuči opušteno.

„Znam. Nije ni trebalo da čuješ.“ Znala je o čemu je razmišljao i pomalo ju je zabavljalo što Noa izgleda toliko mladoliko.

„Koliko već stojiš tu?“

„Nekoliko minuta.“

Noa je obrisao ruke o farmerke, pa pokazao na kuhinju. „Da ti donesem čaj? Pristavio sam vodu dok si bila gore.“ Neobavezno ćaskanje, bilo šta samo da ostane bistre glave. Ali kako, dođavola, izgledala je...

Ona je načas razmislila, opazila kako je posmatra i opet osetila stari nagon.

„Imaš li nešto jače ili je isuviše rano za piće?“

Osmehnuo se. „Imam neki burbon u ostavi. Može?“

„Odlično.“

Krenuo je prema kuhinji, a Ali ga je posmatrala kako rukom prolazi kroz kosu i nestaje.

Prolomio se grom i iznova je zapljuštalo. Ali je čula žestoko dobovanje kiše po krovu i pucketanje drveta, a razigrani plamenovi su osvetljavali sobu. Kroz prozor je videla kako je munja načas osvetlila sivo nebo. Nekoliko trenutaka potom ponovo je udario grom. Ovog puta bliže.

Sa sofe je uzela ćebe i sela na tepih pored vatre. Prekrstila je noge, udobno namestila ćebe i posmatrala igru plamenova. Noa se vratio i videvši kako se smestila, seo pored nje. Doneo je dve čaše i u obe sipao burbon. Napolju se nebo još više zatamnelo.

Ponovo zagrme. Jako. Oluja je besnela, a vetar kovitlao kišu.

„Prava oluja“, rekao je Noa gledajući kako kapi kiše u potocima liju niz okna. On i Ali sada su sedeli sasvim blizu, ali se nisu dodirivali. Noa je posmatrao kako joj se sa svakim udisajem lagano dižu grudi i ponovo zamišljao dodir njenog tela, a zatim odagnao takve misli.

„Meni se sviđa“, rekla je i otpila gutljaj pića. „Oduvek sam volela kad pljušti i grmi. Čak i kao devojčica.“

„Zašto?“ Tek nešto da kaže, da zadrži prisebnost.

„Ne znam. Naprosto mi je to uvek delovalo romantično.“

Na trenutak je začutala i Noa je u njenim smaragdanim očima posmatrao svetlucanje vatre. Tada je rekla: „Pamtiš li kako smo zajedno posmatrali oluju nekoliko noći pre no što sam otišla?“

„Naravno.“

„Stalno sam o tome mislila kad sam se vratila kući. Sećala sam se kako si izgledao te noći. Upravo sam te takvog zapamtila.“

„Jesam li se mnogo promenio?“

Otpila je još jedan gutljaj burbona i osetila kako je zagreva. Dodirnula mu je ruku kad je odgovorila.

„Zapravo i nisi. Nije se promenilo ono čega se sećam. Stariji si, naravno, imaš više iskustva, ali i dalje ti oči blistaju istim sjajem. I dalje čitaš poeziju i ploviš po rekama. I dalje poseduješ nežnost, koju nije uspeo da ti oduzme čak ni rat.“

Razmišljao je o njenim rečima i osećao kako ga dodiruje, kako lagano kruži palcem po njegovoj ruci.

„Ali, pitala si me šta najbolje pamtim od onog leta. Šta ti pamtiš?“

Nije odmah odgovorila. Činilo se kao da joj glas dopire iz daljine.

„Pamtim kako smo vodili ljubav. To najbolje pamtim. Bio si mi prvi i bilo je lepše nego što sam ikad mogla zamisliti da će biti.“

Noa je otpio gutljaj burbona, prisećajući se, ponovo dozivajući stara osećanja, a onda je najednom zavrteo glavom. Već je ionako bilo teško. Nastavila je:

„Sećam se da sam bila toliko uplašena da sam drhtala, ali i da sam istovremeno bila uzbuđena. Drago mi je što si mi ti bio prvi. Drago mi je što smo to mogli da podelimo.“

„I meni.“

„Jesi li se i ti plašio kao i ja?“

Noa je ćutke klimnuo glavom i njegova iskrenost joj izazva osmeh.

„Tako sam i mislila. Uvek si bio stidljiv. Naročito u početku. Sećam se kako si me pitao imam li dečka, a kad sam rekla da imam, sa mnom više skoro i nisi razgovarao.“

„Nisam želeo da budem između vas dvoje.“

„Na kraju si ipak bio, i pored svoje vajne nedužnosti“, osmehnula se. „I drago mi je što jesi.“

„Kad si mu napokon rekla za nas?“

„Kad sam se vratila kući.“

„Je li bilo teško?“

„Nimalo. Volela sam te.“

Stisnula mu je ruku, pustila je i primakla se. Uхватила ga je ispod ruke i naslonila mu glavu na rame. Mogao je da oseti njen miris, blag kao kiša, topao. Tiho je progovorila:

„Sećaš li se šetnje kući posle festivala? Pitala sam te želiš li da se ponovo vidiš sa mnom. Samo si klimnuo glavom i nisi rekao ni reč. Nisi baš bio ubedljiv.“

„Dotad nisam sreo nikog kao što si ti. Nisam mogao drugačije. Nisam znao šta da kažem.“

„Znam. Nikad nisi umeo ništa da sakriješ. Uvek su te odavale oči. Lepše oči nikad nisam videla.“

Začutila je, podigla glavu s njegovog ramena i pogledala ga pravo u oči. Kad je progovorila, glas joj je bio tek nešto glasniji od šapata.

„Mislim da sam te tog leta volela više nego ikad ikog.“

Ponovo sevnu munja. U onih nekoliko trenutaka tišine pred udar groma pogledi su im se sreli. Pokušavali su da zanemare četrnaestogodišnju razdvojenost, oboje svesni promene koja je nastupila posle jučerašnjeg dana. Kad je najzad zagrmelo, Noa je uzdahnuo i pogled s nje skrenuo na prozor.

„Voleo bih da si pročitala pisma koja sam ti slao“, kazao je.

Dugo nije progovarala.

„Nije sve zavisilo samo od tebe, Noa. Nisam ti rekla, ali napisala sam ti desetak pisama kad sam se vratila kući. No nikad ih nisam poslala.“

„Zašto?“, iznenadio se Noa.

„Pretpostavljam da sam se isuviše plašila.“

„Čega?“

„Da možda nije bilo ono pravo kao šta sam mislila. Da si me možda zaboravio.“

„To nikad ne bih učinio. Ne bih mogao ni da pomislim takvo nešto.“

„Sada to znam. Uviđam to dok te gledam. Ali onda je bilo drugačije. Bilo je toliko toga što nisam razumela, što jedna mlada devojka ne može da pojmi.“

„Na šta misliš?“

Zastala je da pribere misli.

„Pošto tvoja pisma nisu stizala, nisam znala šta da mislim. Sećam se da sam o svemu što se tog leta dogodilo pričala s najboljom drugaricom, koja je rekla da si dobio šta si hteo i da je ne bi iznenadilo ako ne budeš pisao. Nisam verovala da si takav, nikad nisam, ali kad sam čula njeno mišljenje i pomislila na razlike među nama, zapitala sam se je li leto meni značilo više nego tebi... A onda, dok sam o svemu tome razmišljala, javila mi se Sara i rekla da si otišao iz Nju Berna.“

„Fin i Sara su uvek znali gde sam...“

Podigla je ruku i prekinula ga. „Znam, ali nikad nisam pitala. Pretpostavila sam da si otišao iz Nju Berna kako bi započeo novi život, bez mene. Zašto mi inače ne bi pisao? Ili telefonirao? Ili me posetio?“

Ne odgovarajući, Noa je skrenuo pogled, a ona je nastavila:

„Nisam znala. S vremenom bol je počeo da bleedi i bilo je lakše jednostavno zaboraviti na sve. Makar sam mislila da jeste. Ali u svim mladićima koje sam upoznala u narednih nekoliko godina tražila sam tebe, a kad bi osećanja postala isuviše snažna, napisala bih ti još jedno pismo. Ali nikad ih nisam poslala, strahujući od onoga što bih mogla saznati. Ti si u to vreme već nastavio sa svojim životom, a ja nisam htela ni da pomislim da voliš neku drugu. Želela sam da nas pamtim onakve kakvi smo bili onog leta. To nisam htela da izgubim nikad.“ Rekla je to toliko ljupko, toliko nedužno da je Noa poželeo da je poljubi kad je ućutala. Ali nije. Odoleo je i potisnuo želju, znajući da to nije ono što joj treba. A bila mu je toliko lepa, toliko ga je ganula...

„Poslednje pismo sam ti napisala pre nekoliko godina. Nakon što sam upoznala Lona, pisala sam tvom ocu ne bih li saznala gde si. Ali prošlo je toliko vremena otkako sam te poslednji put videla da nisam čak bila ni sigurna je li on još tu. A bio je i rat...“

Zaćutala je. Na trenutak je zavladao tišina; oboje su bili zaneti svojim mislima. Munja je ponovo zaparala nebo, a zatim je Noa prekinuo tišinu.

„Voleo bih da si poslala pismo.“

„Zašto?“

„Makar da dobijem vesti od tebe. Da saznam šta se događa s tobom.“

„Možda bi se razočarao. Moj život i nije baš uzbudljiv. Osim toga, nisam baš onakva kakvu me pamtiš.“

„Bolja si nego što te pamtim, Ali.“

„Baš si dobar što to kažeš, Noa.“

Umalo da je tu i zaćutao, svestan da će, ako reči zatomi u sebi, nekako uspeti da vlada sobom kao i poslednjih četrnaest godina. Ali sada ga je iznenada obuzelo nešto čemu se prepustio, nadajući se da će ih to vratiti onome što su imali nekad davno.

„Ne govorim to zato što sam dobar. Kažem to zato što te i sada volim kao što sam te uvek voleo. Više nego što možeš i da zamisliš.“

Cepanica prasnu i varnice poleteše u dimnjak. Oboje su primetili kako se ostaci puše, skoro sasvim sagoreli. Trebalo je dodati još drveta, ali ni jedno ni drugo se nisu pomerili.

Ali je otpila gutljaj burbona i sad je već osećala dejstvo pića. No nije zbog alkohola zagrlila Nou malo snažnije i osetila njegovu toplinu. Bacivši pogled na prozor, videla je da su oblaci skoro sasvim crni.

„Samo da podstaknem vatru“, rekao je Noa, želeći da razmisli, i Ali ga je pustila iz zagrljaja. Prišao je kaminu, otvorio zaštitna vratanca i dodao dve-tri cepanice. Žaračem je pomerio već upaljeno drvo kako bi planulo novo.

Vatra se iznova rasplamsala, a Noa se vrati kod Ali. Opet se skupila uz njega, naslonila glavu na njegovo rame kao i ranije i ćuteći ga blago milovala po grudima. Noa se nagnuo i šapnuo joj na uvo.

„To me podseća na ono kakvi smo nekad bili. Kad smo bili mladi.“

Osmehnula se, i sama misleći na to. Zagrljeni, posmatrali su vatru i dim.

„Noa, nikad nisi pitao, ali želim da nešto znaš!“

„Šta to?“

Glas joj je bio nežan.

„Nikad nije postojao niko drugi, Noa. Nisi mi bio samo prvi. Ti si jedini muškarac s kojim sam bila. Ne očekujem da i ti to kažeš za sebe, ali želela sam da to znas.“

Noa je ćutao kad se okrenuo. Ali je bilo toplije dok je posmatrala vatru. Rukom mu je ispod košulje prelazila preko mišića, čvrstih i zategnutih, dok su sedeli naslonjeni jedno na drugo.

Setila se da su tako zagrljeni bili i onda, kad su mislili da je to poslednji put. Sedeli su na nasipu podignutom kako bi sprečio izlivanje reke Nus. Plakala je jer se možda više nikad neće videti i pitala se hoće li više ikad moći da bude srećna. Umesto odgovora, u šaku joj je tutnuo poruku koju je pročitala dok je išla kući. Sačuvala ju je i povremeno bi je ponovo čitala, celu ili tek poneki deo. Jedan deo pročitala je najmanje sto puta i iz nekog razloga sada ga se setila. Ovako je glasio:

Rastanak nam toliko teško pada zato što su nam duše spojene. Možda su oduvek bile i uvek će i biti. Možda smo pre ovoga proživeli hiljadu života i u svakom pronalazili jedno drugo. I možda smo svaki put bili primorani da se razdvojimo iz istih razloga. To znači da je ovo zbogom ujedno i zbogom za prethodnih deset hiljada godina i uvod u ono što će tek doći.

Dok te gledam, vidim tvoju lepotu i čar i znam da su sve izrazitiji sa svakim životom koji živiš. I znam da sam svaki život pre ovoga proveo tražeći tebe. Ne neku nalik tebi, već tebe, jer tvoja duša i moja moraju uvek biti skupa. A onda, iz razloga koje nijedno od nas ne razume, prisiljeni smo da jedno drugom kažemo zbogom.

Voleo bih da ti kažem da ćemo uspeti i obećavam da ću učiniti sve da tako i bude. Ali ako se više nikad ne sretnemo i ako je ovo zaista zbogom, znam da ćemo se ponovo sresti u narednom životu. Ponovo ćemo pronaći jedno drugo i možda će nam zvezde postati naklonjene, pa se nećemo voleti samo tada, već ćemo i nadoknaditi sve one propuštene prilike.

Je li moguće?, pitala se. Je li on u pravu?

Nikad to nije sasvim odbacila, želeći da ga drži za reč ukoliko je zaista tako. Ta joj je misao pomogla da prebrodi mnoge teške trenutke. Ali to što su sada sedeli ovde izgleda da je stavljalo na probu pretpostavku da im je suđeno da zauvek budu razdvojeni. Ukoliko im od poslednjeg susreta zvezde nisu postale naklonjene.

A možda i jesu, ali nije htela da se udubljuje u to. Priljubila se uz njega i osetila vatru između njih, njegovo telo, njegov čvrsti zagrljaj. I telo joj je zadrhtalo od istog onog iščekivanja koje je osetila kad su prvi put vodili ljubav.

Osećala je da je ispravno što je tu. Sve joj je delovalo kako treba. Vatra, piće, oluja – nije moglo biti lepše. Kao čarolijom odnete, godine razdvojenosti, izgleda, više nisu imale značaja.

Napolju, munja zapara nebo. Užareno drvo u kaminu je plamsalo i širilo toplotu. Oktobarska kiša slivala se niz okna, prigušujući sve ostale zvuke.

Tada su se prepustili svemu onome čemu su odolevali poslednjih četrnaest godina. Ali je podigla glavu s njegovog ramena, pogledala ga zamagljenim očima i Noa joj je blago poljubio usne. Podigla je ruku i prstima ga pomilovala po obrazu. Lagano se sagnuo i poljubio je ponovo, nežno. Uzvratila mu je poljubac, osećajući kako se godine razdvojenosti gube u strasti.

Zatvorila je oči i razdvojila usne dok je prstima prelazio po njenim rukama, polako, gotovo neosetno. Ljubio ju je u vrat, obraz, oči.

Osećala je vlažni trag njegovih usana gde god bi je dodirnule. Uzela ga je za ruku i prinela je na svoje grudi, a zatim joj se uzdah oteo iz grla kad je kroz tanku tkaninu košulje osetila kako ih je nežno pomilovao.

Svet se pretvorio u san kad se odmakla od njega, a lice joj obasjala vatra iz kamina. Ne progovarajući, otkopčavala mu je dugmad na košulji. Posmatrao ju je i slušao kako polako diše dok joj je ruka posezala za poslednjim dugmetom. Kako bi koje otkopčala, njeni prsti bi mu okrnuli kožu i ljupko bi se osmehnula. Osetio je kako je zavukla ruke pod košulju, dodirivala ga lakim pokretima, istraživala njegovo telo. Bio je vreo i dlanom mu je prešla po neznatno vlažnim grudima, osećajući pod prstima njegove malje. Primaknuvši se, nežno ga je ljubila u vrat dok mu je svlačila košulju s ramena sputavajući mu ruke iza leđa. Podigla je glavu i dopustila mu da je poljubi dok se oslobađao košulje.

Tada je lagano pružio ruke ka njoj. Podigao joj je košulju i polagano joj prstom klizio po trbuhu, a zatim joj podigao ruke i svukao košulju. Ostala je bez daha kad je spustio glavu i poljubio je između dojki, pa lagano jezikom stigao do vrata. Milovao joj je leđa, ruke, ramena. Osetila je kako su im vrela tela priljubljena, dodir kože o kožu. Ljubio ju je u vrat i grickao ga blago dok je odizala bokove puštajući ga da joj svuče pantalone. Posegnula je ka njegovim farmerkama, otkopčala ih i gledala kako ih svlači. Sve se odvijalo gotovo kao na usporenom snimku kad su im se naga tela najzad spojila. Oboje su uzdrhtali sećajući se onoga što su nekad delili.

Jezikom joj je prelazio preko vrata, a dlanovima po glatkoj vreloj koži grudi, stomaka, pored pupka, pa opet nagore. Bio je zadivljen njenom lepotom. Blistava kosa presijavala joj se pod odsjajem svetlosti. Koža joj je bila meka i lepa, gotovo je plamtela pri svetlucanju vatre. Na leđima je osećao dodir njenih ruku koje su ga zvale.

Legli su blizu vatre, od čije toplote vazduh kao da se zgusnuo. Leđa su joj bila blago izvijena kad se spretnim pokretom nadvio nad nju. Četvoronoške je stajao iznad nje, kolenima joj obgrlivši kukove. Podigla je glavu i poljubila ga u bradu i vrat, disala je teško, liznula mu ramena, osetila ukus znoja koji mu se zadržao na telu. Provukla mu je ruke kroz kosu dok je nad njom bezmalo lebdeo, mišica tvrdih

od napora. Blago, mameći ga, namrštila se i privlačila ga k sebi, ali je odoleo. Umesto toga, spustio se i svojim prsima joj lagano dodirivao grudi. Osećala je kako mu njeno željno telo odgovara. Činio je to sporo, opet i iznova, ljubio joj svaki deo tela, osluškivao njene tihe uzdahe dok se pomerao nad njom.

Nastavio je tako sve dok više nije mogla da izdrži, a kad su se konačno spojili, glasno je kriknula i snažno mu zarila prste u leđa. Zagnjurila je glavu u njegov vrat, osećala ga duboko u sebi, osećala njegovu snagu i nežnost, njegovo telo i dušu. Pratila je ritam njegovog tela, puštala ga da je vodi kud želi, tamo gde je i trebalo da bude.

Otvorila je oči i posmatrala ga na svetlosti vatre, divila se njegovoj lepoti dok se pomerao nad njom. Videla je kako mu telo blista od znoja i posmatrala kako mu se kapljice kotrljaju niz prsa i padaju na nju kao napolju kiša. I sa svakom kapljicom, sa svakim dahom, osećala je kako se gubi i ona sama i svaka odgovornost i svako obeležje njenog života.

Njihova tela odražavala su sve što je dato, sve što je oduzeto, a njena nagrada bila je osećanje za koje nije ni znala da postoji. Trajalo je i trajalo, strujalo njenim telom i grejalo je da bi se najzad smirilo. Borila se da dođe do daha dok je drhtala pod njim. Ali onog trenutka kad se okončalo, narastalo je novo, i sada ih je doživljavala kao duge nizove talasa koji su je zapljuskivali jedan za drugim. Kad je kiša prestala i sunce zašlo, telo joj je bilo iscrpljeno, ali ne i spremno da se odrekne užitka.

Dan su proveli zagrljeni, naizmenično su vodili ljubav pored kamina i držali jedno drugo u naručju, zagledani u plamenove koji se uvijaju oko drveta. Povremeno joj je govorio neku od svojih omiljenih pesama dok je ležala uz njega i slušala sklopljenih očiju, i gotovo osećala dodir reči. Zatim, kad su bili spremni, iznova bi se spojili i između poljubaca i zagrljaja šaputao bi joj reči ljubavi.

Tako su proveli čitavo veče, nadoknađivali godine razdvojenosti, i te noći zaspali su jedno drugom u naručju. S vremena na vreme on bi se budio, gledao njeno iscrpljeno, blistavo telo i osećao da je odjednom sve na ovom svetu onako kako treba da bude.

U jednom trenutku, dok ju je posmatrao pre svanuća, otvorila je oči, nasmešila se i dodirnula mu lice. Na usne joj je nežno stavio prste

da bi je sprečio da govori, pa su dugo samo gledali jedno drugo.

Kad je uspeo da potisne knedlu u grlu, šapnuo joj je: „Ti si odgovor na sve moje molitve. Ti se pesma, san, šapat, i ne znam kako sam ovoliko dugo mogao živeti bez tebe. Volim te, Ali, više nego što možeš i da zamisliš. Uvek sam te voleo i uvek ću te voleti.“

„O, Noa“, rekla je i privukla ga k sebi. Želela ga je, sada joj je bio potrebniji nego ikad, potrebniji nego sve ostalo za šta je znala.

Sudnice

Kasnije tog jutra tri muškarca – dva advokata i sudija – sedeli su u sudijskoj odaji dok je Lon govorio. Kad je završio, sudija je odgovorio.

„To je neobičan zahtev“, rekao je razmišljajući o situaciji. „Čini mi se da bi se suđenje moglo završiti danas. Hoćete da kažete kako ta hitna stvar ne može da sačeka do večeras ili sutra?“

„Ne, časni sudijo, ne može“, uzvratilo je Lon, možda isuviše brzo. Ostani smiren, pomislio je u sebi. Udahni duboko.

„I ne tiče se ovog predmeta?“

„Ne, časni sudijo. Stvar je lične prirode. Znam da ovo nije uobičajeno, ali zaista moram to da sredim.“ Dobro je, bolje.

Sudija se zavalio u stolicu i načas ga odmeravao. „Gospodine Bejst, šta vi mislite o ovome?“

Nakašljao se. „Gospodin Hamond mi je telefonirao jutros i već sam razgovarao sa svojim klijentima. Pristaju da se odloži do ponedeljka.“

„Razumem“, rekao je sudija. „I verujete da je ovo u interesu vaših klijenata?“

„Smatram da jeste“, odgovorio je. „Gospodin Hamond se složio da se ponovo razgovara o izvesnom pitanju koje nije predmet ovog suđenja.“

Sudija ih je obojicu strogo pogledao i razmislio.

„Ne sviđa mi se to“, kazao je najzad, „nimalo. Ali gospodin Hamond nikad dosad nije zahtevao ništa slično i pretpostavljam da mu je ovo veoma važno.“

Zastao je načas da ostavi veći utisak, pa pogledao neke spise na svom stolu. „Odobriću da se suđenje odloži do ponedeljka. Nastavićemo tačno u devet časova.“

„Hvala vam, časni sudijo“, odvratio je Lon.

Dva minuta docnije izašao je iz suda. Prišao je svom automobilu, parkiranom na drugoj strani ulice, seo za volan i drhtavih ruku krenuo prema Nju Bernu.

Neočekivani gost

Noa je za Ali, koja je spavala u dnevnoj sobi, pripremio doručak. Slaninu, pecivo i kafu, ništa naročito. Spustio je poslužavnik pored nje kad se probudila i čim su završili s jelom, ponovo su vodili ljubav. Nesmanjena strast bila je uverljiva potvrda onoga što su doživeli prethodnog dana. Ali se izvila i strasno kriknula u poslednjem talasu užitka, a zatim ga zagrlila dok su disali kao jedno, iscrpljeni.

Zajedno su se istuširali, a potom je Ali obukla haljinu koja se osušila preko noći. Jutro je provela s Noom. Zajedno su nahranili Klem i proverili da neki prozor nije oštećen u nepogodi. Premda je oluja srušila dva bora, to nije izazvalo veliku štetu. Vetar je oduvao nekoliko šindri sa kućice za alat, ali osim toga, imanje je ostalo neoštećeno.

Skoro čitavo jutro ju je držao za ruku, razgovarali su s lakoćom, ali povremeno bi zastao i samo je zurio u nju. Tada se osećala kao da bi trebalo da kaže nešto, ali joj ništa smisleno nije padalo na um. Izgubljena u mislima, u takvim trenucima samo bi ga naprosto poljubila.

Nešto pre podneva Noa i Ali ušli su u kuću da spreme ručak. Oboje su ogladneli pošto prethodnog dana nisu jeli mnogo. Iskoristivši ono što se zateklo u kući, ispržili su malo piletine i ispekli još peciva, pa su ručali na tremu uz pesmu drozda.

Dok su prali sudove, čuli su kako neko kuca na vrata. Noa je Ali ostavio u kuhinji.

Ponovno kucanje.

„Evo, evo“, doviknuo je Noa.

Opet kucanje. Ovog puta glasnije.

Prišao je vratima.

Kucanje nije prestajalo.

„Evo, evo“, ponovio je otvarajući vrata.

„O, *moj bože*.“

Zagledao se na trenutak u lepu pedesetogodišnjakinju, ženu koju bi prepoznao bilo gde.

Noa nije bio u stanju da izusti ni reč.

„Zdravo, Noa“, rekla je napokon.

Noa je ćutao.

„Smem li da uđem?“, upitala je mirnim glasom koji nije otkrivao ništa.

Promucuo je odgovor dok je prolazila pored njega i zaustavila se pred stepeništem.

„Ko je?“, doviknula je Ali iz kuhinje, a žena se okre nula čuvši njen glas.

„Tvoja majka“, odgovorio je Noa najzad, na šta je istog trena čuo kako se lomi staklo.

„Znala sam da si ovde“, kazala je En Nelson svojoj kćerki dok su njih troje sedeli za stočićem za kafu u dnevnoj sobi.

„Kako si mogla da budeš sigurna?“

„Moja si kćerka. Jednog dana, kad budeš imala sopstvenu decu, biće ti jasno.“ Nasmešila se, ali se držala kruto. Noa je pomislio kako joj ovo sigurno pada teško. „I ja sam pročitala članak i videla sam kako je na tebe delovao. Takođe sam primetila koliko si napeta poslednjih nedelja, a kad si rekla da ideš u kupovinu u priobalje, znala sam tačno kakve su ti namere.“

„A tata?“

En Nelson odmahnu glavom. „Ne, nisam rekla ni tvom ocu ni ikom drugom. Niti sam ikom rekla kuda idem danas.“

Načas je za stolom zavladao tišina dok su se pitali šta je sledeće, no En je ćutala.

„Zašto si došla?“, upitala je najzad Ali.

Majka je nabrala čelo. „Mislila sam da ću to pitanje postaviti ja.“

Ali je pobledela.

„Došla sam jer sam morala“, rekla joj je majka, „a sigurna sam da si i ti došla iz istog razloga. Je li tako?“

Ali je klimnula glavom.

En se obratila Noi. „Ova dva dana mora da su prepuna iznenađenja.“

„Jesu“, odvratio je jednostavno, a ona mu se osmehnula.

„Znam da misliš da nije tako, ali meni si uvek bio drag, Noa. Naprosto sam smatrala da nisi pravi izbor za moju kćerku. Možeš li to da razumeš?“

Odmahnuvši glavom, odgovorio je ozbiljnim tonom. „Ne, zapravo ne mogu. To nije bilo pošteno prema meni, a nije bilo pošteno ni prema

Ali. U suprotnom, ona ne bi bila ovde.“

Posmatrala ga je dok je govorio, ali ništa nije rekla. Sluteći da će doći do svađe, Ali se umeša:

„Kako to misliš, morala si da dođeš? Zar mi ne veruješ?“

En je opet pogledala kćerku. „Ovo se ne tiče poverenja. Ovo se tiče Lona. Sinoć mi je telefonirao da bi sa mnom razgovarao o Noi i sada je krenuo ovamo. Delovao je veoma uznemireno. Mislila sam da bi to htela da znaš.“

Zaprepašćena, Ali oštro udahnu vazduh. „Krenuo je?“

„Već je na putu. Uredio je da se suđenje odgodi za ponedeljak. Ako već nije u Nju Bernu, stići će svakog časa.“

„Šta si mu rekla?“

„Ne mnogo. Ali znao je. Sve je shvatio. Setio se da si mu jednom davno rekla za Nou.“

Ali je progutala knedlu. „Jesi li mu rekla da sam ovde?“

„Nisam. I neću. To se tiče tebe i njega. Ali poznavajući ga, sigurna sam da će saznati da si ovde ako ostaneš. Treba samo da pozove dve-tri prave osobe. Na kraju krajeva, i ja sam uspela da te pronađem.“

Mada očito zabrinuta, Ali se osmehnula majci. „Hvala ti“, rekla je, a majka je uhvati za ruku.

„Znam da smo imale nesuglasica, Ali, i da se ne slažemo u svemu. Ja nisam savršena, ali sam postupala najbolje što sam umela da te odgojim. Majka sam ti i uvek ću biti. A to znači da ću te uvek voleti.“

Posle nekoliko trenutaka ćutanja Ali je rekla: „Šta da radim?“

„Ne znam, Ali. Ti moraš da odlučiš. Ali ja ne bih razmišljala o tome. Razmisli šta želiš.“

Ali je okrenula glavu. Oči su joj se zacrvenele. Trenutak kasnije suza joj se skotrljala niz obraz.

„Ne znam...“ Zaćutala je, a majka joj je stegla ruku. En je pogledala Nou, koji je sedeo oborene glave i pažljivo slušao razgovor. Kao na znak, uzvratio joj je pogled, klimnuo glavom i izašao iz prostorije.

Kad je otišao, En je prošaputala: „Voliš li ga?“

„Da, volim ga“, odgovorila je nežno Ali, „mnogo.“

„Voliš li Lona?“

„Da. Volim i njega. Ali na drugačiji način. Pored njega se ne osećam kao uz Nou.“

„Tako se nećeš osećati ni pored koga“, uzvratila je majka i pustila Alinu ruku. „Ne mogu umesto tebe da odlučim, Ali, ovu odluku moraš doneti sama. Želim da znaš da te volim. I uvek ću te voleti. Znam da ti to sada ne pomaže, ali to je sve što mogu da učinim.“

Iz torbe je izvadila svežanj pisama uvezan vrpcom. Koverta su bile stare i požutele.

„Ovo su pisma koja ti je poslao Noa. Nisam ih bacila i nisu otvorena. Znam da nije trebalo da ih sakrijem od tebe i žao mi je što sam to učinila. Ali samo sam pokušavala da te zaštitim. Nisam shvatila...“

Zaprepašćena, Ali je uzela pisma i opipala ih.

„Trebalo da krenem, Ali. Moraš doneti izvesne odluke, a nemaš mnogo vremena. Želiš li da ostanem u gradu?“

Ali je odmahнула glavom. „Ne, ovo ću rešiti sama.“

En je klimnula glavom i jedan trenutak posmatrala kćerku, dvoumeći se. Najzad je ustala, zaobišla sto, sagnula se i poljubila kćerku u obraz. U kćerkinim očima videla je pitanje kad je Ali ustala i zagrlila je.

„Šta ćeš uraditi?“, upitala je majka odmaknuvši se. Dugo su ćutale.

„Ne znam“, odgovorila je najzad Ali. Još jednom su se zagrlile.

„Hvala ti što si došla“, rekla je Ali. „Volim te.“

„I ja tebe.“

Učinilo joj se kako je čula da je majka izlazeći prošaputala: „Sledi svoje srce“, ali nije bila sigurna.

Prekretnica

Noa je pridržao vrata dok je En Nelson izlazila. „Doviđenja, Noa“, rekla je tiho. Klimnuo je ne izustivši ni reč. Nije imalo šta da se kaže – toga su oboje bili svesni. Okrenula se i otišla zatvorivši vrata za sobom. Noa ju je gledao kako ulazi u kola i ne osvrćući se odlazi. En je jaka žena, pomislio je, i znao je da je Ali tu crtu nasledila od majke.

Noa je provirio u dnevnu sobu, video da Ali sedi spuštene glave, pa je otišao na trem iza kuće znajući da joj je potrebno da bude sama. Mirno je seo u stolicu za ljuljanje i gledao kako teče voda dok prolaze minuti.

Posle naizgled čitave večnosti začuo je da se otvaraju vrata. Nije se odmah okrenuo da je pogleda – iz nekog razloga nije bio u stanju – i čuo je da je sela u stolicu pored njega.

„Izvini“, rekla je Ali. „Pojma nisam imala da će se ovo dogoditi.“

Noa je odmahnuo glavom. „Ne izvinjavaj se. Oboje smo znali da će do toga doći ovako ili onako.“

„Ipak nije lako.“

„Znam.“ Najzad se okrenuo prema njoj i uhvatio je za ruku. „Mogu li nekako da ti olakšam?“

Odmahnula je glavom. „Ne. Zapravo, ne. Ovo moram da uradim sama. Osim toga, nisam još sigurna šta ću mu reći.“ Oborila je pogled, a glas joj je zvučao nežnije i pomalo odsutno, kao da priča sama sa sobom. „Pretpostavljam da to zavisi od njega i od toga šta zapravo zna. Ako je moja majka u pravu, on možda sumnja, ali ništa ne zna pouzdano.“

Noa je osetio grč u želucu. Kad je konačno progovorio, glas mu je bio miran, ali je u njemu mogla da primeti bol.

„Nećeš mu reći za nas, je li?“

„Ne znam. Zaista ne znam. Dok sam bila u dnevnoj sobi, neprestano sam se pitala šta zaista želim u životu.“ Stisnula mu je ruku. „I znaš li koji je odgovor? Odgovor je da želim dve stvari. Prvo, želim tebe. Želim nas. Volim te i uvek sam te volela.“

Duboko je udahnula pre no što je nastavila.

„Ali takođe želim da se sve srećno završi i da niko ne bude povređen. I znam da će, ako ostanem, neki ljudi biti povređeni. Lon naročito. Nisam lagala kad sam ti rekla da ga volim. S njim se ne

osećam kao s tobom, ali mi je stalo do njega, a ovo ne bi bilo pošteno prema njemu. Kad bih ostala ovde, povredila bih i svoju porodicu i prijatelje. Izdala bih sve koje poznajem... Ne znam mogu li to da učinim.“

„Ne možeš živeti za druge. Moraš učiniti ono što je dobro za tebe čak i ako to povredi neke ljude koje voliš.“

„Znam“, odvratila je, „ali ma šta da odlučim, ja s tim moram da živim. Zauvek. Moram naći snage da krenem napred i da se više ne osvrćem. Razumeš li to?“

Zavrteo je glavom. Trudio se da mu glas bude miran. „Zapravo ne. Ne ako to znači da ću te izgubiti. Ne mogu te izgubiti ponovo.“

Nije rekla ništa, samo je oborila glavu. Noa je nastavio:

„Bi li zaista mogla da me ostaviš i da se ne osvrneš?“

Ugrizla se za usnu i odgovorila. Glas joj je bio na ivici plača. „Ne znam. Verovatno ne.“

„Bi li to bilo pošteno prema Lonu?“

Nije odgovorila odmah. Ustala je, obrisala lice i prišla ivici trema, pa se naslonila na stub. Prekrstila je ruke i posmatrala vodu, a zatim tiho rekla:

„Ne bi.“

„Ne mora to da bude ovako, Ali“, kazao je. „Sada smo odrasli, sada imamo izbor kakav ranije nismo imali. Suđeno nam je da budemo zajedno. Uvek je i bilo.“

Prišao joj je i spustio dlan na njeno rame. „Ne želim da ostatak života provedem razmišljajući o tebi i snevajući o onome što je moglo biti. Ostani sa mnom, Ali.“

Suze su joj navrle na oči. „Ne znam mogu li“, prošaputala je najzad.

„Možeš. Ali... Ne mogu da živim srećno ako znam da si s drugim. To bi ubilo jedan deo mene. Retkost je ono što mi imamo. Isuviše je lepo da bi se tek tako odbacilo.“

Nije odgovorila. Trenutak kasnije nežno ju je okrenuo prema sebi i zagledao se u nju primoravajući je da mu uzvрати pogled. Ali ga je najzad pogledala vlažnih očiju. Dugo su ćutali, a onda joj je Noa obrisao suze s obraza. Na licu mu se ogledala nežnost. Glas mu je drhtao kad je shvatio šta mu govore njene oči.

„Nećeš ostati, zar ne?“ Tužno se osmehnuo. „Želiš, ali ne možeš.“

„O, Noa“, izustila je, a suze joj ponovo potekoše, „molim te, pokušaj da razumeš...“

Zavrteo je glavom prekidajući je.

„Znam šta pokušavaš da kažeš... vidim ti to u očima. Ali ne želim da razumem, Ali. Ne želim da se završi ovako. Ne želim da se završi uopšte. A ako odeš, oboje znamo da se više nikad nećemo videti.“

Naslonila se na njega i zaplakala, a Noa se borio da i sam ne zaplače.

Zagrlio ju je.

„Ne mogu te prisiliti da ostaneš sa mnom, Ali. No ma šta da mi se dogodi u životu, nikad neću zaboraviti ova dva dana s tobom. O tome sam sanjao godinama.“

Nežno ju je poljubio, pa su se zagrlili kao kad je pre dva dana prvi put izašla iz kola. Ali ga je napokon pustila iz zagrljaja i obrisala suze.

„Moram da uzmem svoje stvari, Noa.“

Nije ušao u kuću za njom. Seo je u stolicu za ljuljanje, iznemogao. Gledao ju je kako ulazi i osluškivao šumove njenih pokreta sve dok nisu sasvim utihnuli. Nekoliko minuta docnije izašla je iz kuće noseći sve što je donela i prišla mu pognute glave. Pružila mu je crtež na kojem je radila prethodnog jutra. Dok ga je uzimao, Noa primeti da Ali nije prestala da plače.

„Izvoli, Noa, ovo sam nacrtala za tebe.“

Noa je uzeo crtež i lagano ga razvio pazeći da ga ne pocepa.

Bila su to dva prizora koja su se preklapala. U prvom planu, koji je zauzimao najveći deo, nacrtala je njega onakvog kakav je sad, a ne kako je izgledao pre četrnaest godina. Noa je primetio da je nacrtala svaku pojedinost na njegovom licu, čak i ožiljak. Gotovo kao da je njegov lik precrtavala s novije fotografije.

Drugi deo crteža činilo je pročelje kuće. Svi detalji bili su prikazani toliko verno kao da je crtala sedeći ispod hrasta.

„Divan je, Ali. Hvala ti.“ Pokušao je da se osmehne. „Rekao sam ti da si umetnik.“ Klimnula je pognute glave, stisnutih usana. Bilo je vreme da Ali krene.

Sporo i ćutke hodali su ka njenim kolima. Kad su stigli do njih, Noa ju je ponovo zagrlio i držao je u naručju sve dok nije osetio da mu i

samom naviru suze. Poljubio joj je usne i oba obraza, a zatim nežno pomilovao mesta na koja je spustio poljupce.

„Volim te, Ali.“

„I ja tebe volim.“

Noa joj je otvorio vrata automobila, a onda su se poljubili još jednom. Zatim je, ne skidajući pogled s njega, sela za volan. Svežanj pisama i torbu stavila je na suvozačko sedište, drhtavom rukom uzela ključeve i upalila kola. Motor se oglasio lako i nestrpljivo. Bilo je vreme da krene.

Noa je obema rukama zatvorio vrata, a Ali je otvorila prozor. Videla je njegove mišice, blagi osmeh, preplanulo lice. Ispružila je ruku koju Noa prihvati samo na trenutak, nežno joj milujući kožu.

„Ostani sa mnom“, izgovorio je bezglasno Noa i to ju je iz nekog razloga zbolelo više nego što je očekivala. Konačno je skrenula pogled, nerado, i izvukla ruku. Ubacila je menjač u brzinu i tek neznatno pritisnula papučicu za gas. Ako sad ne ode, neće nikad. Noa se malo odmaknuo kad su kola krenula.

Zapao je u stanje nalik transu kad je shvatio šta se zapravo odigrava. Gledao je kako kola lagano odlaze, čuo kako kamenčići krčkaju pod točkovima. Automobil se polako odmicao od njega, prema drumu koji će je vratiti u grad. Odlazi – ona odlazi! Noi se od tog prizora zavrtelo u glavi.

Ide napred... sada prolazi mimo njega...

Još jednom mu je mahnula, bez osmeha, pre no što je dodala gas, a on joj je slabašnim pokretom odmahnuo. „Ne odlazi!“, poželeo je da vikne dok se automobil udaljavao. Ali nije rekao ništa i trenutak kasnije kola više nije bilo, a jedini tragovi njenog prisustva bili su tragovi točkova.

Dugo je tu stajao, nepomičan. Otišla je jednako brzo kao što je i došla. Ovog puta zauvek. Zauvek.

Tada je sklopio oči i u mislima ju je ponovo video kako odlazi, kako se njena kola neumitno udaljavaju od njega i kako sa sobom odnosi i njegovo srce.

Ali, tužno je shvatio, ni ona se nije osvrnula, kao i njena majka.

Jučerašnje pismo

Voziti s očima punih suza nije bilo lako, ali je ipak nastavljala nadajući se da će je nagon odvesti do hotela. Ostavila je otvoren prozor misleći da će joj svež vazduh razbistriti misli, ali ni to joj nije pomoglo. Ništa joj neće pomoći.

Bila je umorna i pitala se hoće li imati snage koja će joj biti potrebna za razgovor s Lonom. I šta će mu uopšte reći? I dalje nije znala, ali se nadala da će se nečeg dosetiti kad dođe taj trenutak.

Moraće.

Kad je stigla na pokretni most koji vodi na Priobalni put, bila je malo pribranija. Ne sasvim, pomislila je, ali dovoljno za razgovor s Lonom. Makar se uzdala da je tako.

Nije bilo saobraćajne gužve, pa je mogla da posmatra neznance koji su išli svojim poslom dok se ona vozila kroz Nju Bern. Na benzinskoj pumpi mehaničar je gledao pod haubu novog automobila dok je muškarac, verovatno vlasnik, stajao pored njega. Dve žene gurale su dečja kolica tik ispred robne kuće *Hofman-Lejn*, ćaskale i razgledale izloge. Ispred draguljarnice *Herns* lepo odeven muškarac, s aktentašnom u ruci, prolazio je žustrim korakom.

Skrenula je i ugledala kako jedan mladić istovara namirnice iz kamiona koji je zaprečio deo ulice. Nešto u njegovom držanju, ili u njegovim pokretima, podsetilo ju je na Nou kad je vadio rakove na ivici doka.

Zaustavivši se na semaforu, ugledala je hotel malo dalje uz ulicu. Duboko je udahнула kad se upalilo zeleno svetlo i sporo vozila dok nije stigla do parkirališta koje je pripadalo hotelu i još nekim preduzećima. Skrenula je na parkiralište i na prvom mestu ugledala Lonov automobil. Premda je pored njega bilo slobodnog mesta, prošla je i parkirala se malo dalje od ulaza.

Okrenula je ključ i motor je utihnuo. Zatim je otvorila pretinac za rukavice da uzme ogledalo i četku koji su stajali povrh mape Severne Karoline. Pogledavši se, primetila je da su joj oči i dalje crvene i naduvane. Kao i juče posle kiše, dok je ispitivala svoj odraz u ogledalu, zažalila je što nema šminku, mada nije verovala da bi joj to mnogo pomoglo. Probala je da kosu očešlja na stranu, zatim da napravi razdeljak na sredini, ali je na kraju odustala.

Otvorila je torbu i još jednom pogledala novinski članak koji ju je doveo ovamo. Od tada se dogodilo toliko toga; bilo je teško poverovati da je proteklo svega tri nedelje. Nije moguće da je tek prekjuče stigla ovamo. Kao da je protekao čitav život od one večere sa Noom.

U krošnjama oko nje cvrkutali su čvorci. Oblaci su se razilazili i Ali je videla kako se plavo nebo ukazuje između belina. Sunce je još bilo zaklonjeno, ali je znala da će se svakog trenutka pojaviti. Biće lep dan.

Takav dan bi volela da provede s Noom. Pomislivši na njega, setila se pisama koja joj je donela majka, pa ih je izvadila.

Razvezala je vrpcu i pronašla prvo pismo koje joj je poslao. Htela je da ga otvori, a onda se predomislila jer je pretpostavljala šta sadrži. Uobičajene stvari, nema sumnje – šta je radio, kako se sećao leta, možda neko pitanje. Osim toga, verovatno je očekivao odgovor od nje. Zato je potražila njegovo poslednje pismo, ono na dnu svežnja. Oproštajno pismo. Ono koje ju je zanimalo daleko više nego ostala. Kako je to saopštio? Kako bi to ona saopštila?

Koverat je bio tanak. Jedna, možda dve stranice. Šta god da je napisao nije bilo predugačko. Najpre ga je okrenula i proverila poleđinu. Bez imena, samo adresa u Nju Džerziju. Nije disala dok je noktom otvarala koverat.

Otvorila je pismo i videla da je iz marta 1935.

Dve i po godine bez odgovora.

Zamišljala ga je kako sedi za starim radnim stolom i piše pismo, nekako znajući da je to kraj. Primetila je mrlje na papiru – pretpostavila je da su od suza. A možda je to samo plod njene mašte.

Izravnala je stranicu i počela da čita pri blagoj beloju sunčevoj svetlosti koja je dopirala kroz prozor.

Najdraža moja Ali,

Ne znam šta više da kažem izuzev da prošle noći nisam mogao zaspati jer sam znao da je među nama gotovo. Za mene je to novo osećanje, koje nisam očekivao, ali kad razmislim o svemu, pretpostavljam da se i nije moglo završiti drugačije.

Ti i ja smo različiti. Pripadamo različitim svatovima, a ipak si ti ta koja me je naučila šta je vrednost ljubavi. Pokazala si mi kako izgleda voleti nekog i zbog toga sam postao bolji čovek. Ne želim da to ikad zaboraviš.

Nisam ogorčen zbog onoga što se dogodilo. Naprotiv. Uveren sam da je ono što smo imali bilo pravo i srećan samo što smo mogli da budemo zajedno makar i kratko. A ako se negde daleko u budućnosti vidimo u novom životu, nasmešiću ti se s radošću i setiću se kako smo jedno leto proveli pod krošnjama drveća, učili jedno od drugog i sve više se voleli. Možda ćeš to načas osetiti i ti i uzvratiti mi osmeh, uživajući u uspomenama koje ćemo uvek deliti.

Volim te, Ali.

Noa

Pismo je pročitala ponovo, ovog puta sporije, a zatim i treći put, da bi ga potom vratila u koverat. Još jednom ga je zamislila kako joj piše i razmišljala da li da pročita još jedno, ali je znala da više ne sme odlagati. Lon ju je čekao.

Kad je izašla iz automobila, osetila je slabost u nogama. Zastala je i duboko udahnula. Idući parkiralištem, shvatila je da i dalje ne zna šta će mu reći.

Odgovor na to nije znala sve dok najzad nije stigla do vrata hotela, otvorila ih i u predvorju ugledala Lona.

Zima za dvoje

Priča se tu završava, zatvaram beležnicu, skidam naočari i brišem oči. Umorne su i zakrvavljene, ali me još nisu izdale. No uskoro će, siguran sam. Ni one ni ja ne možemo daveka. Sad kad sam završio, gledam je, ali mi ne uzvraća pogled. Kroz prozor posmatra dvorište gde se sastaju prijatelji i rođaci.

Pratim njen pogled i posmatramo zajedno. Svih ovih godina dani teku jednako. Svakog jutra, sat nakon doručka, počinju da stižu. Mladi ljudi, sami ili s decom, dolaze u posetu onima koji žive ovde. Donose fotografije i poklone, sede na klupama ili šetaju po stazama između drvoreda, uređenih tako da odaju utisak prirodnog okruženja. Neki će tu provesti dan, ali većina odlazi nakon nekoliko sati, a kad odu, uvek se rastužim zbog onih koji ostaju. Ponekad se pitam šta moji prijatelji misle dok gledaju kako se odvoze njihovi najmiliji, a znam da me se to ne tiče. Nikad ih i ne pitam jer sam naučio da svako ima pravo na svoje tajne.

Ja ću vam pak otkriti neke od svojih.

Odlažem beležnicu i lupu na sto pored sebe i dok to činim, osećam bol u kostima i opet postajem svestan koliko mi je hladno. Ne pomaže ni čitanje na jutarnjem suncu. Više me to ne iznenađuje, no ovih dana moje telo stvara sopstvena pravila.

Sreća me, međutim, nije sasvim napustila. Ljudi koji ovde rade poznaju i mene i moje mane i daju sve od sebe da mi život učine ugodnijim. Na pomoćnom stolu ostavili su mi topao čaj, pa ga sad uzimam obema rukama. Napor mi je i da ga naspem, ali činim to jer će me ugrejati, i mislim da će mi taj napor pomoći da ne zarđam baš sasvim. No sada sam zarđao, u to nema sumnje. Zarđao poput starih kola koja dvadeset godina trunu u močvari Everglejds.

Kao i svakog dana, i jutros sam joj čitao jer to je nešto što moram da radim. Ne iz obaveze – mada bi se i o tome moglo govoriti – već iz drugog, romantičnijeg razloga. Voleo bih da to mogu objasniti detaljnije u ovom trenutku, ali još je rano i razgovor o romantici više zaista nije moguće pre ručka, makar za mene nije. Osim toga, ne znam kako će se sve odvijati, a da budem iskren, radije ne bih gajio prevelike nade.

Sad svaki dan provodimo zajedno, ali noću smo razdvojeni. Lekari kažu da je ne smem viđati kad padne noć. Razlozi su mi sasvim jasni i, mada se s njima slažem, s vremena na vreme prekršim pravila. Kasno noću, kad sam u svom raspoloženju, iskradam se iz sobe, odlazim kod nje i gledam je kako spava. Ona o tome ne zna ništa. Uđem, vidim da diše i znam da se nikad ne bih oženio da nje nije bilo. A kad joj gledam lice, lice koje poznajem bolje od sopstvenog, znam da sam i ja njoj značio isto toliko ili više. To mi znači više nego što sam u stanju da objasnim.

Ponekad, dok stojim tamo, pomislim koliko sam srećan što sam s njom u braku skoro četrdeset devet godina. Sledećeg meseca biće tačno toliko. Prvih četrdeset pet me je slušala kako hrčem, ali od tada spavamo u zasebnim sobama. Ne spavam dobro otkako nije uz mene. Prevrćem se i žudim za njenom toplotom, ležim tako skoro čitavu noć, širom otvorenih očiju, posmatram kako senke igraju po tavanici poput čkalja koji se kotrlja na vetru u pustinji. Odspavam dva sata ako mi se posreći i opet se budim pre svitanja. Ne nalazim u tome smisla.

Svemu tome uskoro će doći kraj. Ja to znam. Ona ne zna. Beleške u mom dnevniku sve su kraće i sve manje vremena treba da se zapišu. Sada su jednostavne zato što su mi dani manje-više isti. Ali mislim da ću večeras prepisati pesmu koju je jedna bolničarka pronašla i pomislila da će mi se dopasti. Ide ovako:

*Nikad me nije pogodila do tog trenu
Ljubav tako iznenadna i medena,
Na licu joj kao ljupki cvet procvala
I srce mi sasvim ukrala^{2}.*

Pošto večeri provodimo razdvojeni, zamolili su me da obiđem ostale. Obično to i radim, jer ja sam čitač i potreban sam, ili mi makar tako govore. Idem hodnicima i razmišljam kuda ću, jer sam isuviše star da bih se držao rasporeda, a duboko u duši uvek znam kome sam potreban. Oni su moji prijatelji, i kad otvorim njihova vrata, vidim sobe koje izgledaju kao i moja, uvek u polumraku, gde jedina svetlost dopire s ekrana televizora. Nameštaj je jednak za sve, a televizori trešte jer više niko ne čuje dobro.

Nasmeše mi se kad uđem, i muškarci i žene, pa se, gaseći televizor, obrate šapatom. „Baš mi je drago što ste došli“, kažu, a zatim pitaju za moju suprugu. Ponekad im odgovorim. Pričam im o njenoj ljupkosti i šarmu i opisujem kako me je naučila da uvidim koliko je svet lep. Nekad im pričam o našim prvim zajedničkim godinama i objašnjavam kako smo imali sve što nam je bilo potrebno kad bismo se zagrlili pod zvezdanim južnjačkim nebom. U posebnim prilikama šapatom govorim o našim pustolovinama, o likovnim izložbama u Njujorku i Parizu ili o ushićenim kritikama napisanim na jezicima koje ne razumem. No uglavnom se nasmešim i kažem da joj je stanje isto, na šta se okrenu jer, znam, ne žele da im vidim lica. Podseća ih to na sopstvenu smrtnost. Zato sednem s njima i čitam ne bih li im umanjio strah.

*Budi mirna – opusti se uz mene...
Dok te sunce ne odbaci, ne odbacujem te
ni ja,
Dok voda ne odbije da ti blista
i dok lišće ne htedne da ti šumi,
ni moje reči neće odbiti da blistaju i šume
za tebe^{3}.*

I čitam im da im kažem ko sam ja.

*Tumaram čitavu noć u snoviđenju...
Otvorenih očiju, naginjem se nad sklopljene oči
spavača
Zapitan i zbunjen, izgubljen,
neprikladan, protivrečan,
Zastajem, gledam, naginjem se i zaustavljam.^{4}*

Da može, moja supruga bi me pratila na tim večernjim izletima jer poezija je jedna od njenih mnogih ljubavi. Tomas, Vitman, Eliot, Šekspir i kralj David, stvaralac psalama. Ljubitelji reči, jezikotvorci. Kad se osvrnem, iznenadi me sopstvena strast prema poeziji, a sada u nekim trenucima i zažalim zbog te strasti. Poezija u život unosi veliku radost, ali i veliku tugu, a nisam siguran da je to poštena

razmena za osobu mojih godina. Čovek treba da uživa u drugim stvarima ako može; trebalo bi da na suncu provede poslednje dane. Moji će proteći uz lampu za čitanje.

Prilazim joj teškog koraka i sedam u stolicu pored njenog kreveta. Leđa me bole dok sedim. Moram nabaviti novo jastuče za ovu stolicu, kažem sebi po stoti put. Uzimam njenu ruku, koščatu i krhku. Prija mi dodir. Ona odgovara najpre trzajem, a zatim postepeno palcem nežno miluje moj prst. Ne pričam dok ona ne progovori; to sam naučio. Dane uglavnom provodim u tišini dok sunce ne zađe, a po danu kakav je ovaj o njoj ne znam ništa.

Minuti prođu dok se konačno ne okrene prema meni. Plače. Nasmešim se i pustim joj ruku, pa posegnem u džep. Vadim maramicu i brišem joj suze. Gleda me dok to radim. Pitam se šta li misli.

„To je bila divna priča.“

Napolju počinje da sipi kiša. Kapljice nežno udaraju po oknu. Opet je uzmem za ruku. Biće to dobar dan, veoma dobar dan. Čaroban dan. Smešim se, ne mogu da se suzdržim.

„Da, jeste“, kažem joj.

„Jesi li je ti napisao?“, pita. Glas joj je kao šapat, lahor u lišću.

„Da“, odgovaram.

Okreće se ka noćnom stočiću. Njen lek je u maloj papirnoj čaši. I moj je. Male pilule duginih boja da ne zaboravimo da ih popijemo. Moje lekove sada donose ovde, u njenu sobu, mada to ne bi smeli da čine.

„Već sam je čula, zar ne?“

„Da“, ponavljam, kao i svaki put u danima poput ovog. Naučio sam da budem strpljiv.

Pomno mi gleda lice. Oči su joj zelene kao talasi okeana.

„Ne plašim se toliko kad je slušam“, kaže.

„Znam“, blago klimam glavom.

Okreće se, a ja čekam i dalje. Pušta mi ruku i uzima čašu s vodom. Stoji joj na noćnom stočiću, pored lekova. Otpija gutljaj.

„Je li to istinita priča?“ Uspravlja se malo u krevetu i uzima još jedan gutljaj. Telo joj je još uvek snažno. „Mislim, jesi li poznavao te ljude?“

„Da“, kažem opet. Mogao bih reći i više, ali obično ne govorim. Još uvek je lepa. Pita ono što se već zna:

„Pa za koga se na kraju udala?“

Odgovaram: „Za onog ko je za nju bio pravi.“

„Koji je to?“

Osmehnem se. „Saznaćeš“, kažem tiho, „do kraja dana. Saznaćeš.“

Ne zna šta da misli o tome, ali me više ne ispituje. Počinje da se vrpolti. Razmišlja kako da mi postavi još neko pitanje, ali nije sigurna kako da to izvede. Zato ga trenutno odgađa i uzima jednu od onih malih papirnih čaša.

„Je li ovo moj?“

„Ne, ovaj je“ – i primaknem joj lek. Ne mogu ga dohvatiti svojim prstima. Uzima čašicu i zagleda pilule. Po načinu na koji ih gleda, jasno mi je da ne zna čemu služe. Koristim obe ruke da podignem čašicu i sručim pilule u usta. I ona radi to isto. Danas nema svađe, što je olakšavajuće. Podižem čašu kao da nazdravljam, a onda, ne bih li iz usta uklonio ukus nalik pesku, popijem malo čaja. Skoro se ohladio. Puna poverenja, ona proguta pilule i još koji gutljaj vode.

Pod prozorom zacvrkuće ptica, na šta oboje okrenemo glavu u tom pravcu. Neko vreme sedimo ćutke, zajedno uživamo u nečem lepom. Kad cvrkut prestane, ona uzdahne.

„Moram da te pitam nešto drugo“, kaže.

„Šta god da je, potruđiću se da odgovorim.“

„Teško je.“

Ne gleda me i ne vidim joj oči. Tako skriva misli. Neke se stvari nikad ne menjaju.

„Ne žuri“, kažem. Znam šta će pitati.

Najzad se okrene ka meni i pogleda me u oči. Osmeh joj je nežan, onakav kakav se upućuje detetu, a ne ljubavniku.

„Ne želim da ti povredim osećanja jer si toliko dobar prema meni, ali...“

Čekam. Njene reči će me povrediti. Otkinuće mi komad srca i ostaviti ožiljak.

„Ko si ti?“

Već tri godine živimo u *Kriksajdu*, ustanovi za stara i nemoćna lica. Ona je odlučila da dođe ovamo, delom zato što se nalazi blizu naše

kuće, ali i zato što je mislila da će tako meni biti lakše. Našu kuću smo zatvorili jer ni ona ni ja nismo mogli podneti pomisao da je prodamo. Potpisali smo nekakva dokumenta i jednostavno dobili mesto na kojem ćemo živeti i umreti u zamenu za delić slobode koju smo sticali čitavog života.

Bila je u pravu što je tako postupila, naravno. Sam to ne bih mogao pošto je bolest stigla i mene i nju. Ovo su naši poslednji minuti, sat otkucava. Glasno. Pitam se jesam li ja jedini koji ga čuje.

Kroz prste mi struji pulsirajući bol koji me podseća da se nismo držali za ruke, isprepletenih prstiju, otkako smo se preselili ovamo. Tugujem zbog toga, ali ja sam za to kriv, a ne ona. Imam artritis u najgorem obliku, reumatoidni, u poodmaklom stadijumu. Ruke su mi sada izobličene i nakazne, i bole me skoro sve vreme dok sam budan. Gledam ih i voleo bih da ih nema, da su odsečene, ali onda ne bih mogao da obavljam sitnice koje moram uraditi. I tako koristim svoje kandže, kako ih ponekad nazivam, i svakog dana, uprkos bolovima, držim je za ruke i trudim se iz sve snage da ih držim zato što to ona očekuje od mene.

Iako u Bibliji piše da čovek može da doživi i sto dvadesetu, ja to ne želim, a mislim da, i kad bih želeo, moje telo to ne bi podnelo. Raspada se, umire deo po deo, nezaustavljivo propada iznutra i po šavovima. Ruke su mi beskorisne, bubrezi mi otkazuju, a srce iz meseca u mesec kuca sve sporije. Što je još gore, opet imam rak, ovog puta rak prostate. Već treći put se borim s nevidljivim neprijateljem. Na kraju će me pobediti, ali ne dok ja ne kažem da je vreme. Lekari su za mene zabrinutima nisam. U predvečerje života nemam vremena za brige.

Od naše petoro dece, četvoro su živi, i mada im je teško da nas posećuju, često dolaze i na tome sam zahvalan. Ali čak i kad nisu ovde, svakog dana u mojim mislima živi svako od njih i podseća me na smeh i suze koji prate podizanje dece. Na zidovima moje sobe nalazi se desetina fotografija. To je moja zaostavština, moj doprinos svetu. Veoma sam ponosan. Povremeno se pitam šta moja supruga misli o njima dok sanja, misli li uopšte o njima, sanja li uopšte. Mnogo toga u vezi s njom više ne razumem.

Pitam se šta bi moj otac mislio o mom životu i kako bi postupio da je na mom mestu. Nisam ga video pedeset godina i sada je tek sen

u mojim mislima. Više i ne pamtim jasno njegov lik; lice mu je u mraku kao da mu svetlo blešti s leđa. Nisam siguran je li tome razlog sve slabije pamćenje ili jednostavno proteklo vreme. Imam samo jednu njegovu fotografiju, a i ona je izbledela. Za deset godina je više neće biti, a neće ni mene, i sećanje na njega biće izbrisano kao poruka napisana u pesku. Da nije mojih dnevnika, zakleo bih se da sam živeo dvostruko kraće nego što zapravo jesam. Duga razdoblja mog života kao da su nestala. Čak i sada, dok čitam svoje beleške, pitam se ko sam bio kad sam ih zapisivao, jer ne mogu da se setim izvesnih događaja iz sopstvenog života. Katkad sedim i razmišljam kuda je sve to nestalo.

„Zovem se Djuk“, kažem. Oduvek sam voleo Džona Vejna.^{5}

„Djuk“, šapne za sebe, „Djuk.“ Razmišlja načas, čelo joj se mršti, pogled joj ozbiljan.

„Da“, kažem, „tu sam zbog tebe.“ I uvek ću biti, pomislim u sebi.

Porumeni na moj odgovor. Oči joj se ovlaže i zacrvene i suze joj krenu. Srce me boli zbog nje i po hiljaditi put poželim da mogu da učinim nešto. Kaže:

„Izvini. Ne razumem ništa što mi se sad događa. Čak ni tebe. Kad slušam kako pričaš, imam osećaj da bi trebalo da te poznajem, ali ne znam. Ne znam čak ni svoje ime.“

Briše suze i govori: „Pomozi mi, Djuk, pomoz mi da se setim ko sam. Ili makar, ko sam bila. Osećam se izgubljeno!“

Odgovaram joj od srca, ali lažem je za njeno ime. Kao i za sopstveno. Postoji razlog za to.

„Ti si Hana, zaljubljenica u život, snaga onima koji su s tobom delili prijateljstvo. Ti si san, tvorac sreće, umetnica koja je ganula hiljade duša. Život ti je bio ispunjen i ništa ti nije nedostajalo zato što su tvoje potrebe duhovne prirode i sve što moraš da učiniš jeste da se zagledaš u svoju dušu. Dobra si i odana, i umeš da vidiš lepotu tamo gde je drugi ne vide. Ti si učiteljica lepih nauka, sanjar boljih stvari.“

Zastanem načas da dođem do daha, pa nastavljam. „Hana, nema razloga da se osećaš izgubljeno jer...“

*Nkad ništa nije zaista izgubljeno, niti može biti,
Ni poreklo, ni ličnost, ni oblik – nijedna stvar*

*na svetu
Ni život, ni moć, niti išta vidljivo;...
Telo, tromo, ostarelo, hladno – žiške
Preostale od prvih vatri,
...opet će planuti u dobar čas^[6].*

Razmišlja načas o svojim rečima. U tišini pogledam kroz prozor i primećujem da je kiša prestala. Sunčevi zraci se sada lagano probijaju u njenu sobu. Pita:

„Jesi li ti to napisao?“

„Ne, to je napisao Volt Vitman.“

„Ko?“

„Čovek koji je voleo reči, oblikovao misli.“

Ne odgovara odmah, već zuri u mene dugo, sve dok nam se disanje ne ujednači. Udah. Izdah. Udah. Izdah. Udah. Izdah. Dišemo duboko. Pitam se zna li da mislim da je lepa.

„Hoćeš li malo ostati sa mnom?“, pita konačno.

Osmehnem se i potvrdno klimnem glavom. Uzvrća mi osmeh. Nežno mi uzima ruku i stavlja je na svoj struk. Zagleda otvrdle kvрге koje mi izobličavaju prste i miluje ih nežno. Njene su ruke još uvek kao u anđela.

„Hajde“, kažem ustajući s mukom, „idemo u šetnju. Vazduh je svež i gušćice čekaju. Divan je dan.“ Zurim u nju dok izgovaram tih poslednjih nekoliko reči.

Porumeni. Na to se iznova osetim mladim.

Ona je, naravno, poznata. Spada u najbolje južnjačke slikare dvadesetog veka. Bio sam, a i sad sam, ponosan na nju. Za razliku od mene, koji sam se mučio da napišem čak i najprostiji stih, moja supruga je lepotu stvarala lako kao što je Gospod stvorio svet. Njene slike su u muzejima po čitavom svetu, a ja sam za sebe zadržao svega dve. Prvu koju mi je dala i poslednju. Više u mojoj sobi i kasno noću sedim i posmatram ih, i ponekad plačem dok ih gledam. Ne znam zašto.

I tako su prošle godine. Živeli smo, radili, slikali, podizali decu, voleli se. Vidim fotografije snimljene o božićnim praznicima, na porodičnim putovanjima, po završenom školovanju i na venčanjima. Vidim unuke

i srećna lica. Vidim fotografije na kojima smo nas dvoje, posedele kose, bora još dublje urezanih u lica. Život koji deluje toliko uobičajeno, a ipak neobičan.

Mi nismo mogli predvideti budućnost, a opet, ko i može? Sada ne živim kako sam očekivao. A šta sam očekivao? Penziju. Posete unučića, možda više putovanja. Ona je uvek volela da putuje. Mislio sam da ću možda steći nekakav hobi, nisam znao kakav, ali je to mogla biti gradnja brodova. Brodova u boci. Malenih, sa svim tančinama, što je sada nezamislivo s obzirom na stanje mojih ruku. Ipak, nisam ogorčen.

Naši životi se ne mogu meriti po poslednjim godinama, u to sam uveren, i mislim da je trebalo da znam šta nas čeka. Kad sad razmišljam, valjda je bilo očigledno, ali u početku sam mislio da je njena zbunjenost razumljiva i ni po čemu jedinstvena. Zaboravila bi gde je ostavila ključeve, ali kome se to nije desilo? Zaboravila bi ime nekog suseda, a ne nekog koga dobro poznajemo ili s kim se družimo. Ponekad bi na čeku ispisala pogrešnu godinu, i opet sam to odbacio kao jednostavne greške koje čovek napravi kad misli na nešto drugo.

Posumnjao sam na najgore tek kad su se zbili očigledniji događaji. Pegla u frižideru, odeća u mašini za pranje sudova, knjige u pećnici. I još štošta. Ali kad sam je zatekao kako sedi u kolima tri ulice dalje i plače jer ne može da nađe put kući – tog dana sam se prvi put istinski uplašio. I sama se uplašila, jer kad sam joj zakucao na prozor, okrenula se ka meni i rekla: „O, bože, šta se sa mnom dešava? Molim te, pomoz mi.“ Želudac mi se zavezao u čvor, ali se nisam usuđivao da mislim na najgore.

Šest dana kasnije otišla je lekaru, koji je obavio niz ispitivanja. Nisu mi bila jasna ni tada, a ne razumem ih ni sad, ali pretpostavljam da je tako zato što me je strah da saznam. Provela je gotovo čitav sat kod doktora Barnvela i ponovo otišla narednog dana. Nijedan mi dan u životu nije bio duži. Prelistavao sam časopise koje nisam mogao da čitam i igrao igrice o kojima nisam razmišljao. Najzad nas je oboje pozvao u ordinaciju i rekao nam da sednemo. Dok me je, samouverena, držala za ruku, meni su se, jasno se sećam, ruke tresle.

„Žao mi je što vam ovo moram reći“, počeo je doktor Barnvel, „ali izgleda da imate početni stadijum Alchajmerove bolesti...“

Iz glave su mi iščilile sve misli. Primećivao sam samo lampu koja je svetlela iznad nas. U glavi su mi odzvanjale reči – *Alchajmerova bolest...*

Svet mi se okrenuo. Osetio sam kako mi je jače stegnula ruku. Prošaputala je, gotovo za sebe: „O, Noa... Noa...“

A kad su potekle suze, ponovo su mi se vratile reči... *Alchajmerova bolest...*

Ta je bolest jalova, prazna i beživotna kao pustinja. Krade srca i duše i uspomene. Nisam znao šta da joj kažem dok mi je ridala na prsima, pa sam je samo držao u naručju i ljuljuškao napred-nazad.

Lekar je bio smrknut. Dobar je čovek i to mu je teško palo. Bio je mlađi od mog najmlađeg deteta i u njegovom prisustvu sam bio svestan svojih godina. U glavi mi je bila zbrka, moja jedina ljubav je drhtala, a jedino što sam bio u stanju da pomislim bilo je:

*Nijedan davljenik ne zna koja je kap
vode zaustavila njegov poslednji dah^[7].*

Mudre pesnikove reči nisu mi donele utehu. Ne znam šta su značile ni zašto sam ih se setio.

Njihali smo se napred-nazad, a Ali, moj san, moja bezvremena lepotica, izvinjavala mi se. Znao sam da nema šta da se oprost i šaputao sam joj na uvo. „Sve će biti u redu“, šaputao sam, ali sam u sebi osećao strah. Bio sam prazan čovek koji nema šta da ponudi, prazan kao čunak bačen na otpad.

Sećam se samo pojedinih delova objašnjenja doktora Barnvela:

„To je degenerativni moždani poremećaj koji utiče na pamćenje i ličnost... ne postoji ni lek ni terapija... Ne može se reći kojom brzinom će napredovati... kod svakog pacijenta je drugačije... Voleo bih da znam više... Biće boljih i gorih dana... Pogoršavaće se s vremenom... Žao mi je što sam ja taj koji vam je morao saopštiti...“

Žao mi je...

Žao mi je...

Žao mi je...

Svima je bilo žao. Moja deca su bila slomljenog srca, moji prijatelji su strahovali za sebe. Ne sećam se kako smo otišli iz ordinacije niti pamtim kako smo se dovezli kući. Moja sećanja na taj dan su iščezla, i u tome smo moja supruga i ja isti.

Od tada je prošlo četiri godine. To smo vreme iskoristili najbolje što smo mogli. Po prirodi organizator, Ali je sve sredila. Uredila je da napustimo kuću i preselimo se ovamo. Napisala je novi testament i zapečatila ga. Ostavila je tačna uputstva za pogreb i ona se nalaze u mom pisaćem stolu, u donjoj fioci. Nisam ih pročitao. A kad je završila, počela je da piše. Pisma prijateljima i deci. Pisma braći i sestrama i rođacima. Pisma nećakama, nećacima i susedima. I jedno pismo za mene.

Čitam ga povremeno kad sam raspoložen, i tada me to podseti kako je u dugim zimskim večerima Ali sedela pored razbuktales vatre sa čašom vina i čitala pisma koja sam joj pisao godinama. Sačuvala je ta pisma, a sada ih čuvam ja jer me je naterala da joj to obećam. Kazala je da ću znati šta da učinim s njima. Bila je u pravu – otkrio sam da uživam dok čitam poneke delove, baš kao što je i ona činila. Ta pisma me kopkaju jer kad prebiram po njima, shvatam da se ljubav i strast mogu osećati u svakom životnom dobu. Sada gledam Ali i znam da je nikad nisam toliko voleo, ali dok čitam pisma, shvatam da sam to osećao oduvek.

Poslednji put sam ih čitao pre tri večeri, kad je već odavno trebalo da zaspim. Bilo je skoro dva sata kad sam prišao pisaćem stolu i pronašao svežanj pisama, debeo i visok i požuteo. Odvezao sam vrpцу, koja je i sama stara pola veka, i pronašao pisma koja je njena majka krila pre mnogo godina, kao i ona napisana kasnije. Pisma pisana čitavog života, pisma koja govore o mojoj ljubavi, pisma iz mog srca. Prebiram po njima s osmehom na licu, biram i odabiram, pa napokon otvaram pismo povodom naše prve godišnjice.

Čitam odlomak:

Kad te gledam sada – kako se krećeš polako dok u tebi raste novi život – nadam se da znaš koliko mi značiš i koliko je ova godina bila naročita. Nijedan čovek nije srećniji od mene. Volim te svim srcem.

Odlažem ga na stranu, u svežnju pronalazim drugo, napisano jedne hladne večeri pre trideset devet godina.

Sedeo sam pored tebe dok je naša najmlađa kćerka falširala pevajući u školskoj božičnoj predstavi, gledao te i video ponos kakav se javlja jedino kod onih koji osećaju duboko u duši, i znao sam da od mene nijedan čovek ne može biti srećniji.

A kada je preminuo naš sin, onaj koji je ličio na svoju majku... Bilo je to najteže što smo preživeli, a reči i danas to odražavaju verno:

U trenucima tuge i žalosti držaću te u naručju i preuzeću na sebe svu tvoju tugu. Kad plačeš, plačem i ja, kad te boli, boli i mene. I zajedno ćemo pokušati da potisnemo bujice suza i očaja i prođemo kroz razrovane ulice života.

Načas zastajem i sećam ga se. Tada je imao četiri godine, puko detence. Živim dvadeset puta duže od njega, ali da mogu, svoj bih život dao za njegov. Strahotno je nadživeti rođeno dete, tragedija koju ne bih poželeo nikom.

Svim silama se upinjem da potisnem suze i prebiram dalje po pismima ne bih li se pribrao. Nailazim na ono napisano povodom naše dvadesetogodišnjice, o čemu mi je misliti daleko lakše:

Kad te pogledam ujutro pre umivanja, mila moja, ili kad si u ateljeu umazana bojama, umršene kose i umornih očiju, znam da si najlepša žena na svetu.

Nastavila se ova prepiska života i ljubavi, pročitao sam još desetak pisama. Poneka su bolna, ali većina greje dušu. U tri sata sam već bio umoran, ali sam stigao do dna svežnja. Preostalo je još jedno pismo, poslednje koje sam joj napisao, i u tom trenutku sam znao da ga moram pročitati.

Otvaram koverat i vadim obe stranice. Drugu odlažem, a prvu primaknem svetlu da bolje vidim i počinjem da čitam:

Najdraža moja Ali,

Na tremu vlada tišina koju narušavaju jedino šumovi što dopiru od senki, a meni je ovog puta ponestalo reči. Za mene je to neobičan osećaj, jer kad mislim na tebe i život koji smo proveli zajedno, uspomena ima mnogo. Uspomena za čitav život. Ali pretočiti ih u reči...? Ne znam jesam li u stanju.

Ja nisam pesnik, a jedino bi pesma mogla u potpunosti izraziti šta osećam prema tebi.

Zato mi misli blude i sećam se da sam o našem životu razmišljao jutros dok sam kuvao kafu. Bile su tu Kejt i Džejn i obe su začutale kad sam ušao u kuhinju. Video sam da su plakale i bez reči sam seo s njima za sto i uhvatio ih za ruke. I znas li šta sam video dok sam ih gledao? Video sam tebe kakva si bila pre mnogo vremena, onog dana kad smo se oprostili. Liče na tebe kakva si bila tada, lepa i osećajna i slomljena bolom koji se doživi kad se ostane bez nečeg posebnog. I razlozi, koje nisam siguran da razumem, nadahnuti su me da im ispričam priču.

Pozvao sam Džefa i Dejvida u kuhinju, pošto su i oni bili ovde, a kad su deca bila spremna, pričao sam im o nama i kako si mi se vratila u to davno doba. Pričao sam im o našoj šetnji i kako smo večerali rakove u kuhinji. Osmehnuti, slušali su kako smo se vozili kanuom i sedeli pred kaminom dok je napolju besnela oluja. Pričao sam im kako nas je narednog dana tvoja majka upozorila da stiže Lon – izgledali su iznenađeno kao i mi – i da, ispričao sam im čak i šta se dogodilo kasnije tog dana, nakon što si se vratila u grad.

Taj deo priče nikad nisam zaboravio, pamtim ga čak i dan-danas. Mada nisam bio prisutan i pričala si mi o tome samo jednom, sećam se da sam se divio snazi koju si ispoljila tog dana. I dalje ne mogu da zamislim šta ti je sve prolazilo kroz glavu kad si ušla u predvorje hotela i ugledala Lona, ni kako si se morala osećati dok si razgovarala s njim. Rekla si mi da ste izašli iz hotela i seli na klupu pored stare metodističke crkve i da te je držao za ruku čak i dok si mu objašnjavala zašto moraš da ostaneš.

Znam da ti je bio drag. I način na koji je sve prihvatio govori mi da je i njemu bilo stalo do tebe. Ne, nije mogao razumeti šta

znači izgubiti te, a kako bi i mogao? Čak i dok si objašnjavala da si oduvek volela mene i da ne bi bila poštena prema njemu, nije prestajao da te drži za ruku. Znam da je bio povređen i gnevan i da je gotovo čitav sat pokušavao da te nagovori da se predomisliš, ali kad nisi poklekla već rekla: „Ne mogu da se vratim s tobom, veoma mi je žao“, znao je da je tvoja odluka konačna. Rekla si da je jednostavno klimnuo glavom i da ste dugo sedeli u tišini. Uvek sam se pitao o čemu li je razmišljao dok je sedeo s tobom, ali siguran sam da mu je bilo isto kao meni nekoliko sati ranije. A kad te je najzad otpratio do kola, ispričala si kako je rekao da sam ja srećan čovek. Poneo se kao pravi džentlmen i tada mi je bilo jasno zašto ti je bilo toliko teško da se odlučiš.

Sećam se da su, kad sam završio priču, svi ćutali dok Kejt napokon nije ustala i zagrlila me. „O, tata“, rekla je sa suzama u očima, i mada sam očekivao da ću odgovarati na njihova pitanja, nisu mi postavili nijedno. Umesto toga, podarili su mi nešto mnogo dragocenije.

U naredna četiri sata svako od njih mi je rekao koliko smo im mi, nas dvoje, značili dok su odrastali. Jedno po jedno prepričavali su ono što sam zaboravio odavno. Na kraju sam plakao pošto sam shvatio koliko smo ih dobro vaspitali. Bio sam veoma ponosan na njih i na tebe i srećan što smo tako živeli. A to nam niko ne može oduzeti. Niko. Voleo bih samo da si bila ovde da sa mnom uživaš u tome.

Nakon što su deca otišla, sedeo sam u tišini i ponovo razmišljao o našem životu. Kad na to mislim, uvek si uz mene, makar u mojoj duši, a ne mogu ni da se setim vremena kad nisi bila deo mene. Ne znam kakav bih bio da mi se onog dana nisi vratila, ali siguran sam da bih živio i umro sa žaljenjem i tugom koje, na svu sreću, neću doživeti nikad.

Volim te, Ali. To sam što jesam zahvaljujući tebi.

Ti si svaki razlog, svaka nada i svaki san za kojima sam oduvek žudeo i ma šta da nam donese budućnost, svaki dan koji provedemo zajedno predstavlja najlepší dan u mom životu. Uvek ću biti tvoj.

I ti ćeš, ljubavi, uvek biti moja.

Noa

Ostavljam pismo i pamtim kako sam sedeo s Ali na našem tremu kad ga je prvi put čitala. Bilo je kasno popodne, letnje nebo išarano crvenim tragovima, zamirali su poslednji ostaci dana. Nebo je lagano menjalo boju, i dok sam posmatrao zalazak sunca, sećam se da sam razmišljao o tom kratkom trenutku kada se u tren oka dan najednom pretvori u noć.

Sumrak je, tada sam shvatio, samo privid, jer je sunce ili iznad ili ispod obzorja. A to znači da su dan i noć povezani na način koji spaja retko šta; jedno ne može opstati bez drugog, a ipak ne mogu postojati istovremeno. Kako bi izgledalo, sećam se da sam se zapitao, uvek biti zajedno, ali zauvek razdvojeni?

Kad sada razmišljam o tome, nalazim da je ironija sudbine to što je Ali odlučila da pismo pročita baš u trenutku kad mi je to pitanje palo na pamet. I jeste ironija sudbine, naravno, pošto sada znam odgovor. Sada znam šta znači biti dan i noć; uvek zajedno, zauvek razdvojeni.

Ovog popodneva Ali i ja sedimo okruženi lepotom. Ovo je vrhunac mog života. Ptice kraj potoka, guske, moji prijatelji. Plove po hladnoj vodi na čijoj se površini vidi odraz njihovih boja i gde izgledaju krupnije nego što su zapravo. I Ali je zaneta njihovom pojavom i malo-pomalo upoznajemo se ponovo.

„Lepo je razgovarati s tobom. To mi nedostaje čak i kad ne prođe mnogo vremena.“

Iskren sam i ona to zna, ali je i dalje oprezna. Ja sam neznanac.

„Radimo li ovo često?“ pita. „Da li često ovde sedimo i posmatramo ptice? Mislim, poznajemo li se dobro?“

„I da i ne. Mislim da svako ima svoje tajne, ali znamo se već godinama.“

Zagleda svoje šake, pa moje. Načas razmišlja o tome, a lice joj je pod takvim uglom da opet izgleda mlada. Ne nosimo burme. I za to postoji razlog. Pita:

„Jesi li se ikad ženio?“

Klimnem potvrdno.

„Jesam.“

„Kakva je bila?“

Govorim istinu.

„Bila je moj san. Stvorila je od mene ovo što sam, a držati je u naručju bilo mi je prirodnije od otkucaja sopstvenog srca. Sve vreme mislim na nju. Čak i sad, dok sedim ovde, mislim na nju. Druge nikad nije ni moglo biti.“

Razmišlja o mojim rečima. Ne znam šta oseća. Najzad progovara nežno, glasom anđeoskim, čulnim. Pitam se zna li da o tome mislim.

„Je li mrtva?“

Šta je smrt?, pitam se, ali ne kažem to, već joj odgovaram: „Moja žena živi u mom srcu. I uvek će živeti.“

„Još je voliš, zar ne?“

„Naravno. Ali ja volim štošta. Volim da ovde sedim s tobom. Volim da u lepoti ovog mesta uživam s nekim do koga mi je stalo. Volim da gledam kad se orao ribar obruši na potok i nalazi sebi večeru.“ Ćuti kratko. Gleda u stranu, pa joj ne vidim lice. To joj je već godinama običaj.

„Zašto ovo radiš?“ Nema straha, puka radoznalost. To je dobro. Znam na šta misli, ali je ipak pitam.

„Šta to?“

„Zašto provodiš dan sa mnom?“

Osmehnem se.

„Ovde sam zato što tu treba da budem. Jednostavno je. I ti i ja uživamo. Ne odbacuj vreme koje provodim s tobom – nije protraćeno. To je ono što želim. Sedim ovde, razgovaramo i razmišljam: 'Šta ima lepše od ovoga što sad radim?'“

Pogleda me u oči i na trenutak, na samo jedan trenutak, u očima joj vidim sjaj. Na usnama joj je blag osmeh.

„Volim da budem s tobom, ali ako ti je cilj da mi probudiš znatiželju, uspeo si. Priznajem da uživam u tvom društvu, ali o tebi ne znam ništa. Ne očekujem da mi ispričaš čitav svoj život, ali zašto si toliko tajanstven?“

„Jednom sam pročitao da žene vole tajanstvene neznance.“

„Vidiš, nisi mi zapravo odgovorio na pitanje. Uglavnom mi ne odgovaraš na pitanja. Jutros mi čak nisi rekao ni kako se završila priča.“

Sležem ramenima. Neko vreme sedimo ne progovarajući. Napokon pitam:

„Je li istina?“

„Šta to?“

„Da žene vole tajanstvene neznance?“

Razmišlja o pitanju i smeje se. Zatim odgovara kao što bih i sam:

„Mislim da ih neke žene vole.“

„A ti?“

„Nemoj sad da me dovodiš u nepriliku. Ne poznajem te dovoljno da bih ti rekla.“ Šali se sa mnom i u tome uživam.

Ćutke sedimo i gledamo svet oko sebe. Bio nam je potreban čitav život da to naučimo. Izgleda da samo starci mogu sedeti jedno pored drugog i ćutati, a da ipak budu zadovoljni. Mladi, drski i nestrpljivi, uvek moraju da naruše tišinu. Šteta, jer tišina je čista. Tišina je sveta. Spaja ljude zato što su samo oni kojima je lagodno kad su zajedno u stanju da sede tako ne progovarajući. To je velika protivrečnost.

Vreme prolazi i postepeno dišemo ujednačeno, baš kao jutros. Dubok udah, opušten izdah, a onda i trenutak kad ona zadrema, kako često čine oni kojima je lagodno kad su zajedno. Kad se probudi, napokon čudo.

„Vidiš li onu pticu?“ Pokazuje mi, pa naprežem oči. Čudo je što mogu da je vidim, ali mogu zato što sunce jarko blista. I ja pokazujem na pticu.

„Velika čigra“, kažem blago, pa posmatramo kako ptica leti nad potokom Brajsiz. I, kao da sam iznova otkrio staru naviku, spuštam ruku i stavljam dlan na njeno koleno, a ona me ne tera da ga sklonim.

U pravu je kad kaže da sam neuhvatljiv. Po ovakvom danu, kad se ničega ne seća, dajem joj neodređene odgovore zato što sam, rekavši nešto nepromišljeno, ovih proteklih nekoliko godina mnogo puta nenamerno povredio svoju suprugu, i rešio sam da ne dozvolim da se to ponovi. Zato se suzdržavam i na pitanja odgovaram šturo, ponekad ne najumešnije, i ne govorim ništa više od toga.

To je i dobro i loše, ali je neophodno, jer znanje donosi bol. Da bih umanjio bol, skraćujem odgovore. Ima dana kad i ne sazna za svoju decu i da smo u braku. Žao mi je što je tako, ali neću se predomisлити.

Jesam li zbog toga nečastan? Možda, ali video sam je skrhanu bujicom podataka koji odražavaju njen život.

Da li bih se ja mogao pogledati u ogledalo, znajući da sam zaboravio sve što mi je važno, a da mi pritom oči ne zasuze i brada ne zadrhti? Ne bih, a ne može ni ona, jer kad je počela ova odiseja, upravo sam tako postupio. Njen život, njen brak, njena deca. Njeni prijatelji i njen posao. Pitanja i odgovori u vidu kviza *Ovo je tvoj život*.

Obama su nam teško padali ti dani. Ja sam bio enciklopedija, predmet bez osećanja, s odgovorima na pitanja ko je ko, šta je šta i gde u njenom životu, a zapravo bi najdragoceniji bili odgovori na pitanja započeta rečju „zašto“, o onome što nisam znao i nisam mogao da odgovorim. Zurila je u fotografije zaboravljenog potomstva, držala kist koji je nije nadahnuo ni na šta, čitala ljubavna pisma koja joj nisu iznova donela radost. Kako su sati proticali, postala je slabija, bleđa, ogorčena, pa bi se dan završio gore no što je počeo. Naši dani su bili izgubljeni, izgubljena je bila i ona. A sebično, i ja.

Zato sam se promenio. Postao sam Magelan ili Kolumbo, istraživač zagonetnog uma, i učio sam, zbrkano i sporo, ali ipak učio o onome što se mora učiniti. I naučio sam ono što je jasno i detetu. Da je život naprosto zbirka malih života koji se žive iz dana u dan. Da svaki dan treba provesti pronalazeći lepotu u cveću i poeziji i razgovoru sa životinjama. Da od dana provedenog u sanjarenju, uz zalazak sunca i svež povetarac, ne postoji bolji. No iznad svega, naučio sam da je život i sedenje na klupi pored prastarog potoka, moj dlan na njenom kolenu i ponekad, kad su dobri dani, zaljubljanje.

* * *

„O čemu razmišljaš?“ pita.

Spušta se sumrak. Ustajemo s klupe i teškim korakom hodamo osvetljenim stazama koje krivudaju po ovom kompleksu. Drži me podruku, ja sam joj pratilac. Ona se toga dosetila. Možda sam je osvojio. Možda se plaši da ću pasti. Bilo kako bilo, smešim se. „Razmišljam o tebi.“

Ne odgovara na to, samo mi stisne ruku, i vidim da joj se dopada to što sam rekao. Naš zajednički život mi je omogućio da primetim

nagoveštaje, čak i kad ih i sama ne prepoznaje. Nastavljam:

„Znam da ne možeš da se setiš ko si, ali ja mogu, i prija mi kad te gledam.“

Tapše me po ruci i smeši se. „Ti si divan čovek dobrog srca. Nadam se da sam i ranije uživala u tvom društvu kao i sada.“

Šetamo još malo. Konačno izgovori: „Moram nešto da ti kažem.“

„Kaži.“

„Mislim da imam obožavaoca.“

„Obožavaoca?“

„Da.“

„Dobro.“

„Ne veruješ mi?“

„Verujem ti.“

„I treba.“

„Zašto?“

„Zato što mislim da si ti taj.“

Razmišljam o tome dok, pridržavajući jedno drugo, ćutke hodamo mimo soba, pored dvorišta. Stižemo u vrt, gde raste uglavnom divlje cveće, i zaustavljam je. Berem cveće – crveno, ružičasto, žuto, ljubičasto. Dajem joj cvetove, a ona ih primakne nosu. Miriše ih zatvorenih očiju i šapne: „Divni su.“ Nastavljamo šetnju – jednom rukom drži mene, drugom cveće. Ljudi nas posmatraju, jer mi smo živo čudo, ili barem mi govore tako. To donekle jeste tačno, ali uglavnom ne osećam da me prati sreća.

„Misliš da sam ja taj?“, pitam napokon.

„Da.“

„Zašto?“

„Zato što sam pronašla ono što si sakrio.“

„Šta?“

„Ovo“, odvrati i pruža mi parče papira. „Našla sam ga pod jastukom.“

Čitam reči zapisane na papiru:

*Samrtni bol telo usporava,
ali moja je reč i na kraju istinita,
Nežan dodir koji poljupcu hita
S radošću ljubav oživljava.*

„Ima li još?“, pitam.

„Ovo sam našla u džepu kaputa.“

*Naše duše su jedno, ako moraš znati
I nikad se neće rastati
U blistavo svitanje, ozareno lice tvoje
Pružam ruku k tebi i nalazim srce svoje.*

„Dobro.“ I to je sve što kažem.

Šetamo dok sunce nestaje s neba. Vreme odmiče, od dana je ostao tek srebrnkasti suton, a mi i dalje razgovaramo o poeziji. Očarana je udvaranjem.

Kad stignemo do ulaza, osećam umor. Ona to zna, pa me zadrži rukom i primora da se okrenem prema njoj. Tada primećujem koliko sam se pogrbió. Sada smo ona i ja iste visine. Ponekad mi je drago što ne zna koliko sam se promenio. Okreće se ka meni i gleda me dugo.

„Šta radiš?“, pitam.

„Ne želim da zaboravim ni tebe ni ovaj dan, pokušavam da te zapamtim.“

„Hoće li uspeti ovog puta?“, pitam se, i tada znam da neće. Ne može. Njoj to, međutim, ne govorim. Smešim se jer je to što je rekla lepo.

„Hvala ti“, kažem.

„Ozbiljno ti kažem. Ne želim da te ponovo zaboravim. Ti si mi veoma važan. Ne znam šta bih danas radila bez tebe.“

Osećam kako mi se grlo pomalo steže. Njene reči odišu osećanjem, osećanjima koja su u meni prisutna kad god mislim na nju. Znam da upravo zato živim i mnogo je volim u ovom trenutku. Kako bih voleo da sam dovoljno snažan da je na rukama odnesem u raj.

„Ne pokušavaj da nešto kažeš“, govori mi. „Hajde samo da uživamo u ovom trenutku.“

To i činim, i osećam se božanstveno.

Njena bolest je sada teža nego u početku iako je Ali drugačija od većine. Ovde je još troje ljudi s istim oboljenjem i oni su mi izvor sveg iskustva. Za razliku od Ali, oni su u poodmaklom stadijumu Alchajmerove bolesti i gotovo su sasvim izgubljeni. Bude se obuzeti priviđenjima i zbunjeni. I neprestano tako. Od njih troje, dvoje nisu u stanju da se sami hrane i uskoro će umreti. Treća ume da odluta i izgubi se. Jednom su je pronašli petsto metara dalje u automobilu nepoznatog čoveka. Otad je privezana za krevet. Sve troje su povremeno veoma ogorčeni, a katkad su kao izgubljena deca, tužni i usamljeni. Retko prepoznaju osoblje i one koji ih vole. Mučna je to bolest i zato je i njihovoj i mojoj deci teško da dolaze u posetu.

I Ali, naravno, ima svojih tegoba, koje će s vremenom verovatno postati još gore. Ujutro se veoma plaši i plače neutešno. Vidi malene ljude, slične, rekao bih, gnomima, koji je posmatraju, i ona vrišti na njih da ih otera. Rado se kupava, ali ne jede redovno. Sada je mršava, premršava po mom mišljenju, i kad joj je dobro, činim sve da se malo ugoji.

Ali tu sličnost prestaje. Zato Ali smatraju čudom, zato što ponekad, tek ponekad, kada joj čitam, njeno stanje nije toliko loše. Nema objašnjenja za to. „To je nemoguće“, kažu lekari. „Možda nema Alchajmerovu bolest.“ No ima je. I to je očigledno, svakodnevno, naročito u jutarnjim satima.

No zašto je onda njeno stanje drugačije? Zašto se kod nje povremeno vidi promena nakon što joj čitam? Objašnjavam razlog lekarima – u duši to znam, ali mi ne veruju. Radije se okreću nauci. Specijalisti iz Čepel Hila dolazili su četiri puta da odgonetnu nedoumicu. Četiri puta su otišli ne shvatajući. Kažem im: „Ne možete ni shvatiti ako se služite samo svojim znanjem i knjigama“, ali odmahuju glavom i odgovaraju: „S Alchajmerovom bolešću ne ide tako. U njenom stanju naprosto nije moguće voditi razgovor ili pokazati poboljšanje kako dan odmiče. To nikad nije slučaj.“

Ali sa njom jeste. Ne svakog dana a ni često, sada svakako i ređe nego ranije. Ali ponekad joj je bolje. Tih dana jedina nevolja je što se ničeg ne seća, kao da ima amneziju. Ali osećanja su joj normalna, misli su joj normalne. I to su dani kad znam da postupam ispravno.

Kad se vratimo, u sobi je čeka večera. Dogovoreno je da jedemo ovde, kao i uvek tokom ovakvih dana, i opet ne mogu da tražim više. Ovde ljudi vode računa o svemu. Dobri su prema meni, a ja sam im zahvalan.

Svetlo je prigušeno, na stolu za kojim sedimo upaljene su dve sveće, u pozadini svira tiha muzika. Čaše i tanjiri su plastični, u bokalu je sok od jabuke, ali pravila su pravila, a njoj do toga, izgleda, nije stalo. Na taj prizor lagano uzdahne. Oči su joj širom otvorene.

„Jesi li ti ovo uradio?“

Klimnem glavom i ona uđe u sobu.

„Divno izgleda.“

Ponudim joj ruku i povedem je ka prozoru. Ne shvata to dok ne stignemo do prozora. Dodir joj je prijatan i stojimo tako zajedno u ovo vedro prolećno veče. Prozor je odškrinut, osećam da mi povetarac miluje lice. Izašao je mesec. Dugo posmatramo večernje nebo.

„Nešto ovako lepo nikad nisam videla, u to sam sigurna“, kaže i slažem se s njom.

„Ni ja“, uzvratim, ali gledam u nju. Zna na šta mislim i vidim joj osmeh. Trenutak kasnije šapne:

„Mislim da znam s kim je Ali otišla na kraju priče“, kaže.

„Znaš?“

„Da.“

„S kim?“

„Otišla je s Noom.“

„Jesi li sigurna?“

„Sasvim sigurna.“

Smešim se i klimam glavom. „Da, tako je“, kažem nežno, a ona mi uzvraća osmeh. Lice joj je ozareno.

Pridržim joj stolicu uz izvestan napor. Sedne, a ja sedam preko puta nje. Preko stola mi pruža ruku koju prihvatam, i osećam kako palcem počinje da kruži kao što je činila pre mnogo godina. Ćutke i dugo je posmatram, oživljavam trenutke svog života i ponovo ih proživljavam, sećam se svega i to pretvaram u stvarnost. Grlo mi se steže i iznova shvatam koliko je volim. Glas mi drhti kad konačno progovorim.

„Toliko si lepa“, kažem. U očima joj vidim da zna šta osećam prema njoj i šta zapravo hoću da joj kažem.

Ne odgovara. Umesto toga, obara pogled i pitam se šta li misli. Ne daje mi nagoveštaj. Blago joj stisnem ruku. Čekam. I pored svih svojih snova, poznajem joj dušu i znam da sam gotovo uspeo.

I tada mi čudo dokazuje da sam u pravu.

Dok Glen Miler tiho svira u sobi osvetljenoj svećama, posmatram kako se ona postepeno prepušta osećanjima. Vidim kako joj se na usnama ukazuje topli osmeh, zbog kojeg sve ovo vredi, i gledam kako zamagljeni pogled diže prema meni. Privlači moju ruku ka sebi.

„Divan si...“, kaže nežno, pa začuti, i u tom trenutku znam da se i ona zaljubljuje u mene; znam jer sam te znakove video hiljadu puta.

U tom trenutku ne kaže ništa i ne mora. Upućuje mi pogled iz drugog života, što me opet čini potpunim. Osmeh joj uzvraćam sa svom strašću koju mogu da prikupim, i gledamo jedno drugo dok se u nama osećanja valjaju kao talasi okeana. Osvrćem se po sobi, pogledam u tavanicu, a onda opet u Ali, i toplo mi je od njenog pogleda. I odjednom se ponovo osećam mlado. Više mi nije hladno, ništa me ne boli, nisam pogrbljen ni unakažen ni bezmalo slep od katarakte.

Snažan sam i ponosan i najsrećniji muškarac, i dok sedim za stolom dugo me ne napušta to osećanje.

Ali kad je izgorela trećina sveća, spreman sam da narušim tišinu. Kažem: „Volim te iz dubine duše i nadam se da to znaš.“

„Naravno da znam“, kaže bez daha. „Uvek sam te volela, Noa.“

Noa, ponovo čujem. Noa. Reč mi odzvanja u ušima. Noa... Noa. Zna, pomislim, ona zna ko sam...

Zna...

Toliko je sićušno ovo saznanje, ali za mene je to dar od boga i osećam čitav naš zajednički život, kako je grlim, volim i provodim s njom najbolje godine svog života.

Mrmlja: „Noa... dragi moj Noa...“

A ja, koji nisam mogao da prihvatim reči lekara, opet pobeđujem, makar i za trenutak. Prekidam zagonetno pretvaranje, ljubim joj dlan koji prinosim uz svoj obraz i šapućem joj na uvo:

„Ti si najlepše što mi se dogodilo u životu.“

„Oh... Noa“, izgovara sa suzama u očima, „i ja tebe volim.“

* * *

Kad bi se samo završilo tako, bio bih srećan čovek.

Ali neće. U to sam siguran, jer kako vreme prolazi, na licu joj opažam nagoveštaje brige.

„Šta nije u redu?“, pitam, a ona nežno odgovara.

„Bojim se. Bojim se da ću te opet zaboraviti. To nije pošteno... Naprosto ne mogu podneti da se odrekнем ovoga.“

Glas je izdaje, a ja ne znam šta da kažem. Znam da se veče bliži kraju i ništa ne mogu učiniti da sprečim neizbežno. U tome nikad ne uspevam. Konačno joj govorim:

„Nikad te neću napustiti. Ono što mi imamo traje večno.“

Zna da je to sve što mogu da uradim, jer nijedno od nas ne želi prazna obećanja. Ali po načinu na koji me gleda, vidim da želi više od toga.

Zrikavci nam pevaju i počinjemo da večeramo pomalo. Ni ona ni ja nismo gladni, ali pružam joj primer i ona me prati. Uzima male zalogaje i dugo žvaće. Raduje me što vidim da jede. Mnogo je oslabila za poslednja tri meseca.

Posle večere, uprkos volji, obuzima me strah. Znam da bi trebalo da se radujem, jer ovaj ponovni susret jeste dokaz da opet možemo imati ljubav, ali znam da je ovoj večeri odzvonilo zvono. Sunce je odavno zašlo i uskoro će se pojaviti lopov, a ništa ne mogu učiniti da to sprečim. Zato zurim u nju, čekam, i u tih preostalih nekoliko trenutaka proživljavam čitav život.

Ništa.

Časovnik otkucava.

Ništa.

Uzimam je u naručje i grlimo se.

Ništa.

Osećam kako drhti i šapućem joj na uvo.

Ništa.

Poslednji put te večeri kažem joj da je volim.

I stiže lopov.

Uvek se zapanjim koliko se to brzo dogodi. Čak i sad, posle toliko vremena. Jer, dok me grli, počinje da trepće brzo i vrti glavom. Tada,

okrećući će se ka uglu sobe, dugo zuri, lica izbrazdanog brigom.

Ne!, vrišti moj um. Još ne! Ne sad... ne kad smo toliko bliski! Ne večeras! Bilo kada samo ne večeras... Molim! Reči su u meni. Ne mogu to ponovo da podnesem! Nije pošteno... Nije pošteno...

Ali to je i ovog puta uzaludno.

„Oni ljudi“, napokon kaže pokazujući rukom, „zure u mene. Molim te, nateraj ih da prestanu.“

Gnomi.

Grč mi steže želudac. Na trenutak mi zastaje dah, a onda počinjem da dišem, ovog puta pliće. Usta mi se suše, srce tuče. Gotovo je, znam, i u pravu sam. Stigao je sumrak. Ovo, ova večernja zbrka povezana s Alchajmerovom bolešću koja pogađa moju ženu, od svega je najteže. Jer kad nastupi, Ali više nema i katkad se pitam hoćemo li ona i ja voleti ikad više.

„Nema nikoga, Ali“, kažem pokušavajući da se odbranim od neizbežnog. Ne veruje mi.

„Zure u mene.“

„Ne“, šapnem odmahujući glavom.

„Ne vidiš ih?“

„Ne“, kažem, a ona razmišlja načas.

„Pa eno ih tamo“, kaže i odgurne me, „i zure u mene.“

Potom počinje da priča sama sa sobom i nekoliko trenutaka kasnije, kad pokušam da je umirim, ustukne razrogačenih očiju.

„Ko si ti?“, vikne glasom koji odaje strah, pobledelog lica. „Šta radiš ovde?“ U njoj raste strah, i to me boli, jer ne mogu da učinim ništa. Udaljava se još više od mene, uzmiče, ruku spremnih za odbranu, a onda izgovara reči koje mi sasvim slamaju srce.

„Odlazite! Ne prilazite mi!“, vrišti. Tera gnome od sebe, prestravljena, sasvim nesvesna mog prisustva.

Ustajem i prilazim njenom krevetu. Sada sam slab, noge me bole i u slabinama osećam čudan bol. Ne znam odakle potiče. S mukom pritiskam zvonce za bolničarke, jer me prsti bole, a izgledaju i ukočeno, ali na kraju uspevam. Stići će brzo, znam, i čekam ih. Za to vreme posmatram svoju ženu.

Deset...

Dvadeset...

Trideset sekundi. Nastavljam da zurim, mom oku ne promiče ništa, sećam se trenutaka koje smo upravo doživeli zajedno. Ali za sve to vreme ona mi ne uzvraća pogled i proganjaju me slike njene borbe s nevidljivim neprijateljima.

Sedim pored kreveta, leđa me bole i zaplačem dok uzimam beležnicu. Ali to ne primećuje. Razumem – um joj je pomračen.

Nekoliko stranica pada na patos i saginjem se da ih podignem. Sada sam umoran, pa sedim, sam i razdvojen od svoje žene. A kad uđu, bolničari vide dvoje ljudi koje moraju umiriti. Ženu koja drhti u strahu od demona u svojoj glavi, i starca koji je voli više nego sam život, koji tiho plače u uglu, lica zarivenog u dlanove.

Ostatak večeri provodim sam u svojoj sobi. Vrata su mi odškrinuta i vidim kako prolaze ljudi, neznanci, prijatelji, a ako se usredsredim, čujem kako razgovaraju o porodici, poslu i odlascima u park. Obični razgovori, ništa više, ali otkrivam da zavidim i njima i lakoći s kojom razgovaraju. Još jedan smrtni greh, znam, ali ponekad ne mogu da se suzdržim.

Tu je i doktor Barnvel, razgovara s jednom bolničarkom, pa se pitam kome je toliko loše da je on došao u ovo doba. I on previše radi, govorim mu. Budite sa svojom porodicom, kažem, neće večno biti uz vas. Ali ne sluša me. Brine za svoje pacijente, odgovara, i mora da dođe kad ga pozovu. Kaže da nema izbora, ali po tome se vidi da je rastrzan protivrečnošću. Hoće da bude lekar sasvim posvećen svojim pacijentima i čovek sasvim posvećen svojoj porodici. Ne može biti i jedno i drugo, jer nema dovoljno vremena, ali to će tek da nauči.

Pitam se, dok mu se glas gubi, šta će od toga odabrati i hoće li mu, nažalost, izbor biti nametnut.

Sedim pored prozora u fotelji i razmišljam o današnjem danu. Bilo je tu i sreće i tuge, i lepote i bola. Obuzet protivrečnim osećanjima, satima ćutim. Večeras nikom nisam čitao; nisam mogao, jer me pesničko samoispitivanje dovodi do suza. Kako vreme odmiče, u hodnicima nastupa tišina narušena samo koracima dežurnog osoblja. U jedanaest sati čujem poznate zvuke koje sam, iz nekog razloga, očekivao. Te korake poznajem vrlo dobro.

Doktor Barnvel proviruje u sobu.

„Video sam da vam je svetlo upaljeno. Hoće li vam smetati ako uđem?“

„Neće“, odgovaram odmahujući glavom.

Ulazi i osvrće se po sobi, a zatim sedne na metar od mene.

„Čujem“, kaže, „da ste proveli lep dan sa Ali.“ Smeši se. Zanimamo ga nas dvoje i naš odnos. Ne znam je li to zanimanje isključivo profesionalne prirode.

„Rekao bih da je tako.“

Na moj odgovor nakrivi glavu i pogleda me. „Jeste li dobro, Noa? Delujete pomalo neraspoloženo.“

„Dobro sam. Samo sam malo umoran.“

„Kako se Ali osećala danas?“

„Dobro. Razgovarali smo skoro četiri sata.“

„Četiri sata? Noa, to je... neverovatno.“

Mogu samo da klimnem. On pak, vrteći glavom, nastavlja.

„Nikad nisam video ništa slično, pa čak ni čuo za takvo nešto. Pretpostavljam da je u tome suština ljubavi. Vas dvoje ste stvoreni jedno za drugo. Mora da vas mnogo voli. To znate, zar ne?“

„Znam“, potvrđujem, ali ne mogu da kažem ništa više.

„Šta vas, u stvari, muči, Noa? Je li Ali nešto rekla ili uradila što vas je povredilo?“

„Ne. Bila je divna, zapravo. Ali sada jednostavno osećam da sam... sam.“

„Sam?“

„Da.“

„Niko nije sam.“

„Ja sam sam“, kažem dok gledam na sat i mislim na njegovu porodicu koja spava u utihnuloj kući, tamo gde bi i on trebalo da bude, „a i vi ste.“

U narednih nekoliko dana nije se dogodilo ništa značajno. Ali ni u jednom trenutku nije mogla da me prepozna i priznajem da je i moja pažnja popustila tu i tamo, pošto sam uglavnom mislio na dan koji smo zajedno proveli. Mada kraj uvek nastupi prebrzo, tog dana ništa nije izgubljeno, već je samo dobijeno, i bio sam srećan što sam još jednom dobio takav blagoslov.

Do naredne nedelje moj život je već poprimio ustaljen oblik. Ili makar onoliko ustaljen koliko život može biti. Čitam Ali, čitam drugima, tumaram po hodnicima. Ležim budan noću i ujutro sedim uz grejalicu. U predvidljivosti takvog života nalazim neobičnu utehu.

Jednog hladnog, maglovitog jutra, osam dana nakon što smo ona i ja proveli onaj zajednički dan, probudio sam se rano, po običaju, i čeprkao po pisaćem stolu, naizmenično razgledajući fotografije i čitajući pisma napisana pre mnogo godina. Pokušavao sam, makar. Nisam mogao da se usredsredim jer me je bolela glava, pa sam sve odložio i seo u fotelju pored prozora da gledam izlazak sunca. Ali će se probuditi za koji sat, znao sam, i želeo sam da se odmorim zato što će me od celodnevnog čitanja glava zaboleti još više.

Sklopio sam oči na nekoliko minuta dok mi je u glavi bol naizmenično sevao i jenjavao. Potom sam otvorio oči i posmatrao kako moj stari prijatelj potok protiče pod prozorom. Za razliku od Ali, ja sam dobio sobu odakle ga mogu videti, a on me nikad nije izneverio i uvek mi je predstavljao nadahnuće. Taj potok je prava protivrečnost – sto hiljada godina star, ali ga kiša svaki put podmladi. Pričao sam mu tog jutra, šaputao da me može čuti: „Blagosloven si, prijatelju moj, a blagosloven sam i ja, i zajedno dočekujemo predstojeće dane.“ Pena i talasi vrtložili su se i prevrtali kao da potvrđuju moje reči, a blede sjaj jutarnje svetlosti obasjavao je svet koji delimo. Potok i ja. Protičemo, opadamo, povlačimo se.

To je život, pomislim, posmatrati vodu. Čovek može naučiti toliko mnogo.

Dogodilo se dok sam sedeo u fotelji, baš kad je sunce provirilo na obzorju. Primetio sam da me ruka pecka, što mi se nikad ranije nije dogodilo. Hteo sam da je podignem, ali sam morao odustati jer mi je u glavi opet zatutnjalo, ovog puta snažno, bezmalo kao da me je neko čekićem udario po glavi. Zatvorio sam oči i čvrsto stisnuo kapke. Ruka je prestala da me pecka i počela da trne, brzo, kao da su mi na podlaktici odjednom pokidani živci. Ručni zglob mi se ukočio dok mi je kroz glavu sevao bol koji mi se širio niz vrat i u svaku ćeliju tela, kao plimni talas, rušeći i lomeći sve pred sobom.

Izgubio sam vid i čuo nešto nalik vozu koji juri na nekoliko centimetara od moje glave, i znao sam da sam doživeo moždani udar. Bol mi se razlivao telom kao munja i u poslednjim trenucima

svesti zamislio sam kako Ali leži u krevetu, čeka priču koju joj nikad neću pročitati, izgubljena i zbunjena, sasvim nesposobna da pomogne sebi. Baš kao i ja.

I dok su mi se oči sklapale poslednji put, pomislio sam: „O, bože, šta sam uradio?“

Danima sam bio skoro sasvim bez svesti, a u trenucima kad sam se budio, shvatio sam da sam priključen na aparate, s cevčicama u nosu i grlu, i da dve kese pune tečnosti vise kraj mog kreveta. Čuo sam kako aparati tiho zuje, uključuju se i isključuju, i proizvode šumove koje nisam mogao da prepoznam. Jedan aparat, koji se oglašavao otkucajima moga srca, delovao je neobično umirujuće, pa sam stalno i iznova zapadao u san.

Lekari su bili zabrinuti. Škiljeći, mogao sam da vidim brigu na njihovim licima dok su pregledali nalaze i podešavali aparate. Šapatom su razgovarali misleći da ih ne čujem. „Moždani udar može biti koban“, govorili su, „pogotovo u njegovim godinama, a posledice mogu biti teške.“ Smrknuta lica bila su uvod u njihova predviđanja: „Gubitak govora, nepokretnost, paraliza.“ Zapisali bi još neki nalaz, neobična mašina bi se još jednom oglasila, i lekari su odlazili ne znajući da sam čuo svaku reč. Kasnije sam se trudio da ne razmišljam o svemu tome, već da mislim na Ali i da prizivam njen lik kad god mogu. Davao sam sve od sebe da njen život unesem u svoj, da od nas opet stvorim jedno. Pokušavao sam da osetim njen dodir, čujem njen glas, vidim joj lice, a tada bi mi suze navrle na oči jer nisam znao hoću li više ikad moći da je zagrlim, da joj šapatom pričam, da s njom provedem dan u razgovoru, čitanju i šetnji. Nisam ovako zamišljao kraj niti sam se tome nadao. Uvek sam pretpostavljao da ću ja otići poslednji. Nije trebalo da bude ovako.

Danima sam tonuo u san i dolazio svesti, sve do još jednog maglovitog jutra kad je obećanje koje sam dao Ali još jednom podstaklo moje telo. Otvorio sam oči i ugledao prostoriju punu cveća, čiji me je miris podstakao još više. Potražio sam dugme, s mukom ga pritisnuo i bolničarka je stigla za trideset sekundi, a s njom i doktor Barnvel, koji se osmehnuo.

„Žedan sam“, rekao sam promuklim glasom, na šta se na licu doktora Barnvela ukazao širok osmeh.

„Dobro došli“, kazao je, „znao sam da ćete se povratiti.“

Dve nedelje docnije u stanju sam da napustim bolnicu, mada sam sada samo pola od onog negdašnjeg čoveka. Da sam kadilak, vozio bih ukруг i jedan točak bi mi se zanosio, jer desna strana moga tela slabija je od leve. Kažu mi da je to dobra vest zato što sam mogao ostati sasvim paralisani. Ponekad me, izgleda, okružuju sve sami optimisti.

Loša vest je da zbog bolesnih ruku ne mogu da koristim štap ili invalidska kolica, pa moram da sledim sopstveni ritam da bih bio uspravan. Nije to više leva-desna-leva kao u mladosti niti pak donedavni teški korak, već polako iskoračim levom, privučeni desnu, polako iskoračim levom. Kad koračam hodnicima, to liči na epsku pustolovinu. Moj hod je spor i za mene, a to kaže čovek koji se pre dve nedelje kretao jedva brže od kornjače.

Već je kasno kad se vratim u sobu, ali znam da neću zaspati. Dišem duboko i udišem prolećne mirise koji dopiru u moju sobu. Prozor je ostao otvoren, pa je u sobi sveže. Krepi me ta promena temperature. Ivlin, jedna od brojnih ovdašnjih bolničarki koja je triput mlađa od mene, pomaže mi da sednem u fotelju kraj prozora koji hoće da zatvori. Zaustavljam je i ona se mršti, ali prihvata moju odluku. Čujem da se otvara fioka i trenutak kasnije ramena su mi ogrnuta džemperom. Namešta mi džemper kao da sam dete, a kad završi, spušta dlan na moje rame i nežno me potapše. Čini to u tišini i po njenom ćutanju znam da gleda kroz prozor. Dugo tako stoji. Pitam se o čemu razmišlja, ali je ne zapitkujem. Napokon čujem kako uzdiše. Kad se okrene da pođe, sagne se i poljubi me u obraz, nežno, kako to čini moja unuka. Iznenadila me je time. Kaže tiho: „Lepo je što ste se vratili. Nedostajali ste Ali, a i nama ostalima. Svi smo se molili za vas jer naprosto nije isto kad vi niste ovde.“ Smeši mi se i pomiluje me po licu pre no što ode. Ne kažem ništa. Posle čujem kako ponovo prolazi, gura kolica, tiho razgovara s drugom bolničarkom.

Večeras se vide zvezde i svet blista čudnim plavetnilom. Pesma zrikavaca nadglasava sve ostalo. Sedim i pitam se može li iko spolja da vidi mene, zarobljenika sopstvenog tela. Pogledom pretražujem drveće, dvorište, klupe i blizu njih guske, tražim znakove života, ali

ničeg nema. Čak je i potok miran. U mraku izgleda kao prazan prostor i ta me tajanstvenost privlači. Satima tako gledam i vidim odraz oblaka na vodi. Dolazi oluja i uskoro će nebo postati srebrnkasto, kao u sumrak.

Munja preseca neukroćeno nebo, a ja u mislima lutam unazad. Ko smo mi, Ali i ja? Jesmo li poput drevnog bršljana na stablu čempresa, puzavica i granje isprepleteni toliko gusto da bismo, pokušaju li nas silom razdvojiti, oboje umri? Ne znam. Ponovo sevne, a na sto pokraj mene pada dovoljno svetlosti da vidim najbolju Alinu fotografiju koju imam. Uramio sam je pre mnogo godina u nadi da će je staklo zauvek očuvati. Uzimam je i prinosim na nekoliko centimetara od lica. Dugo je posmatram, ne mogu da odolim. Kad je snimak napravljen, Ali je imala četrdeset jednu godinu i nikad nije bila lepša. Toliko toga bih želeo da je pitam, ali znam da mi fotografija neće dati odgovore, pa je vraćam na mesto.

Večeras, iako je Ali malo dalje niz hodnik, ja sam sam. Uvek ću biti sam. O tome sam razmišljao dok sam ležao u bolnici. U to sam siguran dok gledam kroz prozor i vidim kako se pojavljuju olujni oblaci. Uprkos sopstvenoj volji, ne uspevam da se oduprem žalosti koju u meni izazivaju naše nedaće, jer shvatam da joj onog poslednjeg zajedničkog dana nisam poljubio usne. Možda više nikad i neću. S ovom bolešću to se ne može znati. Zašto razmišljam o takvim stvarima?

Najzad ustajem i prilazim pisaćem stolu. Palim lampu. Sve to iziskuje više truda nego što sam očekivao i umorio sam se, pa se ne vraćam u fotelju kraj prozora. Sednem za sto i nekoliko minuta posmatram fotografije koje stoje na njemu. Porodične fotografije, fotografije dece, one snimljene tokom godišnjih odmora. Fotografije na kojima smo Ali i ja. U mislima se vraćam na vreme koje smo proveli zajedno, sami ili sa decom, i opet shvatam koliko sam star.

Otvaram fioku i nađem cveće koje sam joj dao nekad davno, staro, izbledele i uvezano vrpcom. I to cveće je, kao i ja, sasušeno i krto i lako ga je polomiti. Ipak ga je sačuvala. „Ne razumem šta ćeš s njim“, rekao bih, ali ona me naprosto ne bi slušala. Katkad bih je uveče video kako ga drži, gotovo s poštovanjem, kao da to cveće odaje tajnu samog života. Žene.

Kako je ovo, čini se, noć uspomena, potražim i svoju burmu. U gornjoj je fioci, umotana u tanki papir. Više je ne mogu nositi jer su mi zglobovi otečeni, a prsti slabo prokrvljeni. Odmotavam papir i vidim da se nije promenila. Moćan je to simbol, krug, i znam, *znam* da njeno mesto nikad nije mogla zauzeti nijedna druga žena. Znao sam to i onda, a znam i sad. I u tom trenutku naglas šapnem: „Još sam tvoj, Ali, kraljice moja, moja bezvremena lepotice. Ti si, i uvek si bila, najbolje u mom životu.“

Pitam se čuje li me kad to kažem čekajući na neki znak. Ali ne dobijam potvrdu.

Sada je jedanaest i trideset. Tražim pismo koje mi je napisala, ono koje čitam kad sam za to raspoložen. Nalazim ga tamo gde sam ga ostavio poslednji put. Prevrćem ga u rukama nekoliko trenutaka, a kad ga otvorim, ruke mi zadrhte. Napokon čitam:

Dragi Noa,

Pišem ovo pismo uz svetlost sveće dok spavaš u spavaćoj sobi koju delimo od dana venčanja. I mada ne mogu da čujem kako tiho dišeš u snu, znam da si tu i uskoro ću i ja, kao i uvek, leći pored tebe. I osetiću tvoje toplo i ohrabrujuće prisustvo, a tvoje disanje će me lagano povesti tamo gde sanjam o tebi i o tome kako si divan čovek.

Pored sebe vidim plamen koji me podseća na jednu drugu vatru pre nekoliko decenija, kad sam bila u tvojoj mekanoj odeći, a ti u farmerkama. Tada sam znala da ćemo uvek biti zajedno, iako sam narednog dana bila neodlučna. Moje srce je zarobio, vezao južnjački pesnik, i u duši sam znala da je ono oduvek pripadalo tebi. Ko sam ja da sumnjam u ljubav koja putuje na zvezdama padalicama i grmi poput pobesnelih talasa? Jer tako je to bilo između nas onda i tako je i danas.

Pamtim kako sam ti se vratila narednog dana, onog dana kad nas je posetila moja majka. Bila sam toliko uplašena, više nego ikad u životu, zato što sam bila uverena da mi nikad nećeš oprostiti što sam te ostavila. Drhtala sam dok sam izlazila iz automobila, ali ti si sav taj strah razvejavao kad si se osmehnulo i pružio mi ruku. „Šta kažeš, da popijemo kafu?“, bilo je sve što si

rekao. I nikad to više nisi spomenuo. Za sve ove godine koje smo proveli zajedno.

Niti si me ispitivao narednih nekoliko dana kad bih sama odlazila u šetnju. A kada bih se vratila sa suzama u očima, uvek si znao treba li da me zagriš ili da me jednostavno ostaviš na miru. Ne znam kako si to znao, ali znao si, i olakšao si mi sve. Kasnije, kad smo otišli u crkvicu i jedno drugom stavili burmu i dali zavet, pogledala sam te u oči i znala sam da sam donela ispravnu odluku. I štaviše, znala sam da sam se ponela glupavo što sam uopšte i razmišljala o drugom. Otad se nijednom nisam pokolebala.

Divno smo živeli zajedno i sada o tome razmišljam često. Katkad sklopim oči i vidim te kako, s ponekom sedom u kosi, sediš na tremu i sviraš gitaru dok dečica igraju i tapšu uz tvoju muziku. Odeća ti je prljava posle dugog rada i umoran si, i mada ti nudim da se odmoriš, smešiš se i kažeš: „Upravo to i radim.“ Tvoj a ljubav prema našoj deci za mene je čulna i uzbudljiva. „Ne znaš koliko si dobar otac“, govorim ti kasnije, kad deca spavaju. Uskoro se svlačimo i ljubimo i gotovo sasvim izgubimo glavu i pre no što stignemo do kreveta.

Volim te zbog mnogo čega, a naročito zbog onoga čemu se sasvim predaješ jer upravo te stvari su najlepše u životu. Ljubav i poezija i očinstvo i prijateljstvo i lepota i priroda. I drago mi je što si to preneo našoj deci, jer znam da im je zahvaljujući tome život lepši. Govore mi koliko im značiš i svaki put kad to kažu, osećam da sam najsrećnija žena na svetu.

I mene si naučio mnogo čemu, nadahnuo me i podsticao me da slikam, nikad nećeš znati koliko mi je to značilo. Moji radovi sada vise u muzejima i privatnim zbirkama, i mada je bilo trenutaka kada sam bila iscrpljena i rastrojena zbog izložbi i kritika, ti si uvek bio tu, s toplim rečima ohrabrenja. Razumeo si moju potrebu da imam sopstveni atelje, sopstveni prostor, i umeo si da vidiš i dalje od boje na mojoj odeći i u kosi, a ponekad i na nameštaju. Znam da nije bilo lako. Za to je potreban čovek, Noa, koji će živeti uz takvo nešto. A ti si živeo i živiš. Sad već četrdeset pet godina. Divnih godina.

Ti si mi i najbolji prijatelj i ljubavnik, a ne znam koju tvoju stranu više volim. Svaku čuvam kao dragocenost, baš kao što sam naš zajednički život čuvala kao dragocenost. U tebi, Noa, postoji nešto, nešto lepo i jako. Dobrota, to je ono što vidim kad te sada gledam, to je ono što svi vide. Dobrota. Ne poznajem nijednog čoveka koji u sebi ima toliko razumevanja i smirenosti kao ti. Bog je s tobom, mora da jeste, jer ti si nešto najsličnije anđelu.

Znam da si mislio kako sam luda što sam tražila da zapišemo našu priču pre no što napustimo svoj dom, ali imam svoje razloge i zahvalna sam ti na strpljenju. I premda si pitao, te razloge ti nikad nisam objasnila, ali sada mislim da je vreme da ih saznaš.

Proživeli smo život kakav mnogi parovi nikad ne upoznaju, a ipak, kad te sada gledam, plaši me spoznaja da će svemu ovom uskoro doći kraj. Jer, oboje znamo šta me s ovom bolešću čeka i šta će to značiti za nas. Primećujem tvoje suze i više brinem za tebe nego za sebe, jer strahujem od bola koji ćeš, znam, doživeti. Ne postoje reči koje bi opisale koliko mi je žao zbog toga.

I zato, volim te svim srcem, toliko neverovatno mnogo da ću naći načina da ti se vratim uprkos bolesti, to ti obećavam. I upravo tu na scenu stupa naša priča. Kad sam izgubljena i usamljena, čitaj ovu priču – baš kao što si je ispričao našoj deci – i znaj da ću nekako shvatiti da ona govori o nama. I možda, tek možda, naći ćemo načina da opet budemo zajedno.

Molim te, ne ljuti se na mene onih dana kad te ne prepoznajem, a oboje smo svesni da će i takvi doći. Znaj da te volim, da ću te uvek voleti i bez obzira na to šta se dogodi, znaj da sam proživela najlepší mogući život. Život s tobom.

Ako sačuvaš ovo pismo da ga opet pročitaš, onda veruj da ti ga sada pišem. Noa, ma gde da si i kad god da ovo čitaš, volim te. Volim te sada dok ovo pišem i volim te sada dok ovo čitaš. I zao mi je ako ne budem u stanju da ti to kažem. Mnogo te volim, mužu moj. Ti si, i uvek si bio, moj san.

Ali

Završavam čitanje i odlažem pismo. Ustajem od pisaćeg stola i nalazim papuče. Stoje pored mog kreveta i moram da sednem da ih obujem. A zatim krenem do vrata i otvaram ih. Povirim u hodnik i vidim da za glavnim pultom sedi Dženis. Da bih stigao do Aline sobe, moram proći pored tog pulta, ali u ovo doba ne treba da napuštam svoju sobu, a Dženis nikad nije bila od onih koji krše pravila. Njen suprug je advokat.

Čekam da vidim hoće li otići, ali ona se ne pomera i napušta me strpljenje. Najzad ipak izlazim iz sobe – polako iskoračim levom, privučeni desnu, polako iskoračim levom. Potrebna mi je čitava večnost da pređem tu razdaljinu, ali ona iz nekog razloga ne primećuje da prilazim. Ja sam nečujni panter koji se prikrada kroz džunglu, nevidljiv sam poput golubijih ptica u gnezd.

Na kraju me ipak opazi, ali nisam iznenađen. Stojim pred njom.

„Noa“, kaže, „šta radite?“

„Idem u šetnju“, odgovaram. „Ne mogu da spavam.“

„Znate da se to ne sme.“

„Znam.“

Ali ne odstupam. Odlučan sam.

„Ne idete vi u šetnju, zar ne? Idete da vidite Ali.“

„Da“, odgovaram.

„Noa, znate šta se poslednji put dogodilo kad ste je obilazili noću.“

„Sećam se.“

„Onda znate da to ne bi trebalo da radite.“

Ne odgovaram na to, samo kažem: „Nedostaje mi.“

„Znam, ali ne mogu vam dozvoliti da je vidite.“

„Danas nam je godišnjica“, kažem. Istina je. Još godinu dana do zlatne svadbe. Danas je četrdeset devet godina našeg braka.

„Shvatam.“

„Onda mogu da idem?“

Načas skrene pogled i glas joj se izmeni. Sada je nežniji, iznenađen sam. Nikad mi nije delovala kao neko ko je sentimentaln.

„Noa, radim ovde pet godina, a pre toga sam radila u drugom domu. Videla sam na stotine parova koji se bore s bolom i tugom, ali nikad nisam videla da se s tim neko nosi tako kao vi. Niko ovde, ni lekari ni bolničari, nije nikad video nešto slično.“

Zastane tek na trenutak, a na oči joj, začudo, navru suze. Obriše ih prstom i nastavlja:

„Pokušavam da zamislim kako vam je, kako istrajavate iz dana u dan, ali ne mogu ni da zamislim. Ne znam kako uspevate. Ponekad pobeđujete čak i njenu bolest. Mada lekari to ne razumeju, mi bolničarke shvatamo. To je jednostavno ljubav. Nikad nisam videla nešto toliko neverovatno.“

U grlu mi je knedla, ostajem bez reči.

„Ali, Noa, ovo ne smete da radite i ne mogu da vas pustim. Vratite se u svoju sobu.“ A onda se blago nasmeši, šmrca i, preturajući nekakve papire po pultu, kaže: „A ja idem u prizemlje po kafu. Neću još neko vreme doći da proverim gde ste, ali ne činite ništa nepromišljeno!“

Ustaje brzo, potapše me po ruci i odlazi ka stepeništu. Ne osvrće se i iznenada ostajem sam. Ne znam šta da mislim. Gledam u mesto gde je sedela, vidim punu šolju kafe koja se još puši i ponovo shvatam da na svetu ima dobrih ljudi.

Posle tolikih godina prvi put mi je toplo dok krećem na daleki put do Aline sobe. Idem majušnim koracima, a čak i to je opasno jer već osećam umor u nogama. Shvatam da se moram pridržati za zid da ne bih pao. Iznad glave mi zuje svetla od čijeg me fluorescentnog sjaja bole oči, pa škiljim pomalo. Prolazim pored desetine zamračenih soba, gde sam ranije čitao, i shvatam da mi nedostaju ljudi koji su u njima. To su mi prijatelji, čija lica dobro poznajem, i sve ću ih videti sutra. Ali ne i večeras, jer na ovom putu nema vremena za zaustavljanje. Nastavljam dalje i pokreti teraju krv u arterije kojima odavno nije kolala. Sa svakim korakom osećam se snažnije. Čujem kako se za mnom otvaraju vrata, ali ne čujem korake, pa idem dalje. Sada sam neznanac. Ne mogu me zaustaviti. Za bolničarskim pultom zazvoni telefon, a ja se i dalje naprežem da me ne uhvate. Ja sam ponoćni razbojnik, s maskom na licu, i bežim na konju iz usnulih pustinjačkih gradova, jurim pod žutom mesečinom sa zlatnim prahom u bisagama. Mlad sam i jak, vatrenog srca, i razbiću vrata i podići ću je u naručje i odneti u raj.

Koga ja to lažem?

Sada živim jednostavnim životom. Ja sam budalasti, zaljubljeni starac, sanjar, i snevam samo o tome da čitam Ali i zagrlim je kad

god mogu. Ja sam grešnik s mnogo mana i čovek koji veruje u čaroliju, ali sam prestar da bih se menjao i prestar da za to i hajem.

Kad konačno stignem do njene sobe, sve me boli. Noge mi klecaju, pogled mi je zamagljen, a u grudima mi srce čudno kuca. Mučim se s kvakom i na kraju je otvaram obema šakama i uz veliki napor. Vrata se otvaraju i iz hodnika prodire svetlost koja pada na krevet gde ona spava. Kad je ugledam, pomislim da nisam ništa do prolaznik na prometnoj gradskoj ulici, zaboravljen zauvek.

U njenoj sobi je tiho, a ona leži dopola pokrivena. Trenutak docnije vidim kako se okreće na bok, a šumovi koje pravi bude sećanje na srećnija vremena. Deluje sitno u krevetu i dok je gledam, znam da je među nama gotovo. Vazduh je ustajao. Stresem se. Ovo je mesto postalo naša grobnica.

Ne pomeram se skoro čitav minut, ne na ovu našu godišnjicu, i žudim da joj kažem šta osećam, ali ne pravim buku da je ne bih probudio. Osim toga, zapisano je na papiriću koji ću joj gurnuti pod jastuk. Na njemu piše:

*Ljubav, u ovim poslednjim krhkim časima noći
Osetljivaje i veoma čista
Sa svitanjem stižu blago osvetljene moći
Da probude ljubav koja zauvek blista.*

Čini mi se da čujem kako neko dolazi, pa ulazim u njenu sobu i zatvaram vrata za sobom. Nastupa potpuna tama, koračam po sećanju i stižem do prozora. Pomeram zavese, a mesec mi uzvraća pogled, velik i pun, čuvar večeri. Okrećem se prema Ali i snivam hiljade snova, i mada znam da ne smem, sednem na njen krevet dok joj poruku stavljam pod jastuk. Tada joj nežno dodirnem lice, glatko kao puder. Pomilujem joj kosu i zastaje mi dah. Čudim se, osećam strahopoštovanje, kao kompozitor koji prvi put otkriva Mocartova dela. Ali se meškolji i otvara oči, pomalo žmirka, i najednom zažalim što sam bio nepromišljen, jer znam da će zaplakati i vrisnuti, uvek to uradi. Brzoplet sam i slab, toga sam svestan, ali osećam potrebu da pokušam nemoguće i nagnem se ka njoj. Lica su nam sve bliže.

A kad njene usne dodirnu moje, osećam čudno peckanje kakvo nikad nisam osetio za sve godine našeg zajedničkog života, ali se ne

odmičem. I odjednom, čudo, jer osećam da joj se usne razdvajaju i otkrivam zaboravljeni raj, koji je sve ovo vreme ostao nepromenjen, koji ne stari kao što ne stare ni zvezde. Osećam toplinu njenog tela, a kad nam se jezici dodirnu, dozvoljavam sebi da se izgubim kao i pre mnogo godina. Zatvaram oči i postajem moćni brod u ustalasanoj vodi, jak i neustrašiv, a ona mi je jedro. Nežno prelazim prstom po njenom obrazu, a zatim je uzmem za ruku. Ljubim joj usne, obraze i slušam kako uzdiše. Mrmlja nežno: „O, Noa... nedostajao si mi.“ Još jedno čudo – najveće od svih! – i nikako ne mogu da zaustavim suze dok lagano klizimo ka samom raju. Jer u tom trenutku, svet je pun čudesa dok osećam kako pruža prste prema dugmetima na mojoj košulji i polako, sasvim polako, počinje da ih otkopčava jedno po jedno.

O piscu

NIKOLAS SPARKS je jedan od najomiljenijih pripovedača širom sveta, pisac čije su knjige štampane u više od pedeset miliona primeraka. Njegovih osam romana, kao memoare *Tri nedelje s mojim bratom*, koje je napisao s bratom Majkom, *Njujork tajms* svrstava u sam vrh svoje liste bestselera. Knjige mu se prevode na više od četrdeset jezika i smatraju se svetskim hitovima. Četiri Sparksova romana – *Poruka u boci*, *Šetnja za pamćenje*, *Beležnica* i *Noći u Rodanteu* – adaptirani su za film. Autor živi u Severnoj Karolini sa suprugom i decom. Više podataka možete pronaći na veb-stranici www.nicholassparks.com, a novosti o njemu možete dobijati elektronskom poštom preko www.HachetteBookGroupUSA.com.

S vremena na vreme naiđemo na ljubavnu priču koja nas toliko osvoji da postane više od knjige koju smo pročitali – postaje doživljaj koji pamtimo. *Beležnica* je upravo takva knjiga. To je roman koji nam govori o ljubavi – bezvremenoj i svevremenoj; dirljiva priča zbog koje ćemo iznova poverovati u pravu ljubav.

Posle Drugog svetskog rata i povratka u Severnu Karolinu, tridesetjednogodišnji Noa ne može da zaboravi devojkicu koju je izgubio pre više od decenije. Dvadesetdevetogodišnja Ali treba da se uda za bogatog advokata, a ipak ne prestaje da misli na mladića koji joj je pre mnogo godina ukrao srce. Tako počinje priča o ljubavi toliko istrajnoj i dubokoj da tragediju pretvara u trijumf, toliko moćnoj da čini čuda...

- {1} Volt Vitman (1819-1892), *Vlati trave, Pesma o meni.* (Prim.prev.)
- {2} Džon Kler (1793-1864), *Prva ljubav.* (Prim. prev.)
- {3} Volt Vitman (1819-1892), *Vlati trave, Običnoj prostitutki.* (Prim. prev.)
- {4} Volt Vitman (1819-1892), *Vlati trave, Spavači.* (Prim. prev.)
- {5} *Duke* - nadimak glumca Džona Vejna. (Prim. prev.)
- {6} Volt Vitman (1819-1892), *Vlati trave, Stalnost.* (Prim. prev.)
- {7} Ser Čarls Sedli (1639-1701), *Klorisi.*(Prim. prev)

Table of Contents

[Naslovna strana](#)

[Posveta](#)

[Izjave zahvalnosti](#)

[Čudesna](#)

[Duhovi](#)

[Ponovni susret](#)

[Telefonski porivi](#)

[Kajaci i zaboravljeni snovi](#)

[Nemirne vode](#)

[Labudovi i oluje](#)

[Sudnice](#)

[Neočekivani gost](#)

[Prekretnica](#)

[Jučerašnje pismo](#)

[Zima za dvoje](#)

[O piscu](#)